

Ref

Den svenska psalmboken

BETÄNKANDE AV 1969 ÅRS PSALMKOMMITTÉ

Band 1

PSALMBOKSREVISIONEN. INLEDANDE REDOVISNING.
PROVSAMLING FÖR
ADVENT, JUL OCH DAGENS TIDER.

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

Ref

Den svenska psalmboken

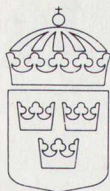
BETÄNKANDE AV 1969 ÅRS PSALMKOMMITTÉ

Band 1

PSALMBOKSREVISIONEN. INLEDANDE REDOVISNING.
PROVSAMLING FÖR
ADVENT, JUL OCH DAGENS TIDER.

SOU

1981:49

Statens offentliga utredningar

1981:49

Kommundepartementet

Den svenska psalmboken

Band 1

Psalmboksrevisionen.

Inledande redovisning.

Provsamling för Advent,

Jul och Dagens tider

Betänkande av 1969 års psalmkommitté

Stockholm 1981

Omslag Jan Bohman
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-06424-3
ISSN 0375-250X

Gotab, Stockholm 1981

Till
Statsrådet och chefen för kommundepartementet

Den 14 mars 1969 bemyndigade Kungl Maj:t chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda med utarbetande av ett tillägg till Den svenska psalmboken, avseende både psalmtexter och psalmmelodier, att prövas och brukas i svenska kyrkan intill dess en allmän revision av Den svenska psalmboken företagits. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen samma dag såsom sakkunniga docenten, numera kontraktsprosten Ulf Björkman, tillika ordförande, docenten Esbjörn Belfrage, kyrkoherden Anders Frostenson, numera professorn Harald Göransson och numera utbildningssekreteraren Per Olof Nisser. Den 18 april 1969 förordnades numera expeditionschefen, hovrättsrådet Berndt Erneholm att vara sekreterare åt de sakkunniga. De sakkunniga antog namnet 1969 års psalmkommitté.

Att såsom experter biträda utredningen förordnades den 9 juli 1969 numera redaktören Anna-Brita Bodén, kontraktsprosten Inge Löfström, redaktören Nils Gunnar Nilsson och numera komministern Ulf Söderlind, den 31 oktober 1969 musikdirektörerna Torgny Erséus och Bertil Hallin, domkyrkoorganisten Henrik Jansson, tonsättaren Torsten Sörenson och Berndt Erneholm samt den 5 januari 1971 teol dr Olov Hartman. Den 31 oktober 1969 förordnades Anna-Brita Bodén och den 14 februari 1972 numera docenten Göran Bexell att vara biträdande sekreterare åt kommittén. Ulf Söderlind entledigades den 5 januari 1971, Nils Gunnar Nilsson fr o m den 11 november 1972 och Henrik Jansson fr o m den 14 november 1973.

Kommittén avlämnade den 20 februari 1975 sitt betänkande Psalmer och visor, omfattande tre delar (SOU 1975:2-4). Häröver avgav kyrkomötet den 23 september 1975 yttrande. Regeringen uppdrog där efter den 12 februari 1976 åt kommittén att, med beaktande av vad kyrkomötet anfört, under 1976 färdigställa och till regeringen inkomma med förslag till en första del av tillägg till psalmboken. Kommittén fick vidare i uppdrag att lägga fram förslag till en andra del av Tillägg till Den svenska psalmboken att prövas och brukas på samma sätt som tilläggets första del samt att lägga fram förslag till en revision av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok.

Kommittén överlämnade den 31 maj 1976 det begärda förslaget till en första del av Tillägg till Den svenska psalmboken (Ds U 1976:11). Detta fastställdes av regeringen den 1 juli 1976 att användas fr o m första söndagen i Advent 1976 t o m Domssöndagen 1986 vid sidan av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok. Tillägget heter i den av trycket utgivna utgåvan Psalmer och visor 76. Tillägg till Den svenska psalmboken. Del 1.

Den 12 februari 1976 bemyndigade regeringen chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla ytterligare två ledamöter och samma dag förordnades till ledamöter adjunkten Birgit Gerhardsson och domkyrkoorganisten Jan Håkan Åberg. Den 18 mars 1976 entledigades Bertil Hallin och Inge Löfström och till ny expert förordnades musikdirektören Roland Forsberg. Den 1 september 1976 förordnades teol kand Anders Ekenberg till expert. Den 20 september 1977 entledigades som ledamot Per Olof Nisser och som biträdande sekreterare Göran Bexell och förordnades till ledamot Bexell och till expert Nisser. Den 8 januari 1979 förordnades docenten Inger Haskå och docenten Martin Gellerstam och den 2 maj 1979 docenten Jan Arvid Hellström till experter.

Regeringen bemyndigade den 13 september 1979 kommittén att delta i arbetet på en ekumenisk psalmbok och att framlägga förslag till åtgärder.

Den 21 december 1979 bemyndigade regeringen chefen för kommundepartementet att tillkalla ytterligare en ledamot i kommittén. Samma dag entledigades Ulf Björkman från uppdraget som ordförande och förordnades till ledamot och ordförande i kommittén biskopen Olle Nivenius. Den 31 januari 1980 entledigades Bernt Erneholm som sekreterare och förordnades Per Olof Nisser till sekreterare i kommittén. Den 26 februari 1981 förordnades lektorn Inger Selander till expert under tiden den 1 februari 1981 - den 31 maj 1981 och den 14 maj 1981 förlängdes detta förordnande t o m den 30 juni 1981. Den 29 januari 1981 förordnades fil mag Catharina Grünbaum till expert.

För utarbetande av bibelhänvisningar till texterna i förslaget till Psalmer och visor del 2 har anlitats kyrkoherden Tage Bentzer, biskopen Stig Hellsten, prosten Gunnar Olsson och domprosten Gunnar Wikmark.

Kommittén får härmed vördsamt överlämna ytterligare ett betänkande, Den svenska psalmboken. Betänkande av 1969 års psalmskommitté. Betänkandet omfattar fyra delar. Den första delen innehåller en redogörelse för arbetets omfattning och innebörd jämte en exempelsamling av nyare och äldre sång för Advent, Jul och Dagens tider. Den andra delen utgörs av förslag till bearbetning av psalmer i 1937 års psalmbok och koraler i 1939 års koralbok. Den tredje delen utgörs av Psalmer och visor del 2. Förslag till tillägg till Den svenska psalmboken. Den fjärde delen innehåller förslag till sådana sånger från andra kristna traditioner än svenska kyrkans som utvalts av den ekumeniska arbetsgruppen Sampsalm för en gemensam ekumenisk psalmbok.

Kommittén avser att slutföra sitt arbete före 1984 års utgång.

Stockholm den 15 september 1981

Olle Nivenius

Esbjörn Belfrage
Ulf Björkman
Birgit Gerharsson

Göran Bexell
Anders Frostenson
Harald Göransson
Jan Håkan Åberg

/Per Olof Nisser
Anna-Brita Bodén

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING

1	UTREDNINGSUPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE	13
2	PSALMBOKSREVISIONEN I INTERNATIONELLT PERSPEKTIV	17
3	BEARBETNINGEN AV 1937 ÅRS PSALMBOK OCH 1939 ÅRS KORALBOK	21
3.1	Bakgrund	21
3.1.1	Den historiska bakgrunden	23
3.2	Det wallinska arvet	29
3.3	Riktlinjer för bearbetningen	35
3.3.1	Användbarhet och behov	36
3.3.2	Arbetets öppenhet	39
3.3.3	Försiktig eller genomgripande bearbetning	42
3.3.4	Språket	45
3.3.5	Musiken	52
3.3.6	Bearbetarna och bearbetningarna	59
3.3.7	Motiv för att behålla-bearbeta-utesluta texter	60
4	PSALMER OCH VISOR DEL 2	63
4.1	Förrättningspsalmerna	65
4.1.1	Doppsalmer	66
4.1.2	Vigselspsalmer	66
4.1.3	Begravningspsalmer	67
4.1.4	Vignings- och invigningspsalmer	67
4.1.5	Konfirmationspsalmer	67
4.2	Bearbetningar m m enligt uppdrag från 1975 års kyrkomöte	68
4.3	Psaltarpsalmer och cantica	71
4.3.1	Bakgrunden	71
4.3.2	Kommitténs bedömning och arbetsinriktning	73
4.3.3	Texterna	74
4.3.4	Musiken och utförandet	74
4.3.5	Användning	75
4.4	Övriga sånger	76
4.4.1	Sånger motsvarande tilläggets första del	76
4.4.2	Recitationspsalmer	77
4.4.3	Psalmer från tredje världen	77
4.4.4	Sånger på främmande språk	78

4.5	Musiken	80
4.5.1	Allmänt	80
4.5.2	Musiken till de nya psalmerna	80
4.5.2.1	Melodiernas ursprung	81
4.5.2.2	Förrättningspsalmernas musik	81
4.5.2.3	Musiken till övriga nya psalmer	82
5	EXEMPEL PÅ SAMMANSTÄLLNING AV NYARE OCH ÄLDRE PSALM	85
6	ARBETET MED FRÅGAN OM EN GEMENSAM EKUMENISK PSALMBOK	87
7	UPPHOVSRÄTTSLIGA FRÅGOR	93
8	PSALMKOMMITTENS FORTSATTA ARBETE	95
9	PSALMKOMMITTENS FÖRSLAG	97
10	PROVSAMLING FÖR ADVENT, JUL OCH DAGENS TIDER	99

SAMMANFATTNING

Kommitténs uppdrag har omfattat dels utarbetandet av en andra del av Tillägg till Den svenska psalmboken, dels bearbetning av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok, dels slutligen deltagande i arbetet med en gemensam ekumenisk psalmbok.

Kommittén erinrar om att ett arbete med revision av psalmboken pågår i Finland och Norge. Också i Danmark tas initiativ till en förnyelse av psalmbeståndet, om än icke i officiell form.

Den svenska psalmboken har under långa tider haft karaktären av folkbok och varit bärare av ett väsentligt kulturarv. Främst är den avsedd att tjäna gudstjänstlivet i svenska kyrkan och den enskilda andakten. För att fylla dessa funktioner måste den tid efter annan revideras. En revision innebär dels att vissa psalmer utgår, att andra bearbetas och åter andra behålls utan förändringar, dels att nya psalmer förs in.

En översikt över den svenska psalmboksrevisionens historia visar hur svenska kyrkan genom tiderna brottats med detta problem och genom många psalmboksförslag arbetat sig fram till den psalmbok som slutligen kunnat antas. Svenska kyrkans tre officiella psalmböcker av åren 1695, 1819 och 1937 är alla resultatet av en sådan process. Särskilt omfattande var förberedelsearbetet för 1937 års psalmbok. Detta berodde väsentligen på att man ville iakttå varsamhet mot det wallinska arvet från 1819 års psalmbok samtidigt som man var medveten om att psalmboken måste förnyas genom komplettering och bearbetning. 1937 års psalmbok kom därför att överta en betydande del av psalmerna från 1819 års psalmbok utan egentliga förändringar, samtidigt som den upptog nyskrivna psalmer, psalmer från 1800-talets väckelserörelser och översättningar av psalmer från andra länder och kristna traditioner.

För sin *Bearbetning av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok* har kommittén inte i formell mening lagt fast några bestämda riktlinjer. I dess arbete kan dock åtminstone tre grundläggande principier stå utmärkt ses.

För det första har frågan om en psalms användbarhet och behovet av psalmen spelat en viktig roll. Användbarheten och behovet har i sin tur bestämts av psalmens innehåll och form. Kommittén har inte eftersträvat någon formell eller innehållslig likriktning, men vägledande för bedömningen av innehållet har varit om texten låtit det bibliska budskapet komma till sin rätt. Genom en undersökning verkställd av Statistiska centralbyrån (SCB), har kom-

mittén också sökt bilda sig en uppfattning om psalmernas och psalmmelodiernas användning och användbarhet.

För det andra har kommittén strävat efter att bedriva arbetet med så stor öppenhet och omvärldskontakt som dess resurser tillåtit. Genom bl a utgivning av tre häften, som upptagit exempel på bearbetade psalmer (text och melodi) och där de enskilda lösningsförslagen kommenterats och diskuterats, har kommittén för allmänheten redovisat läget vid olika tidpunkter av arbetet. Syftet har bl a varit att få in synpunkter och reaktioner. Kommittén har vidare knutit en särskild referentgrupp till arbetet och genom olika andra informationsåtgärder sökt sprida kännedom om det pågående arbetet. Genom de kontakter detta öppna arbete gett har kommittén fått intrycket att inriktningen på bearbetningen av psalmbok och koralbok i stort varit riktig och att man förstått att en revision idag inrymmer många komplicerade frågeställningar.

För det tredje har kommittén funnit att en mer genomgripande bearbetning av en psalm i många fall är att föredra framför en försiktigare. I detta hänseende är det här framlagda förslaget jämförbart med den wallinska psalmboksrevisionens förslag och ansluter till principer som uttalats och tillämpats av Wallin själv. För kommittén är det angeläget att fästa uppmärksamheten vid detta eftersom bearbetningarna ofta sökt sig tillbaka till det innehåll och den form psalmerna haft före den wallinska revisionen. I synnerhet när det gäller reformationstidens och 1600-talets psalm syns den ofta tala mer direkt till vår tid i den språkdräkt den hade före 1819 års psalmbok. Bearbetningarna spänner dock över en vid skala. I vissa fall har endast obetydliga justeringar gjorts. Kommittén har låtit utarbeta särskilda kommentarer till vissa av psalmerna för att sätta in dem i deras teologiska, litterära, historiska och musikaliska sammanhang. Bearbetarna har själva i vissa fall gett en bakgrund och motivering för sina bearbetningar.

Bearbetarens roll har därmed aktualiserats. En fortlöpande dialog har förts mellan kommittén och bearbetarna om de olika förslagen. För den slutliga lösningen svarar bearbetaren, som efter de förda överläggningarna lagt fram sin slutversion av den bearbetade psalmen. Kommittén har därvid haft att acceptera eller avvisa bearbetarens helhetslösning. Eftersom psalmtexter inte kan beställas på samma sätt som prosatexter har kommittén funnit detta rimligt och förenligt med svensk psalmtradition. Materialet har redovisats i samtliga fall utom då bearbetningen inte betraktats som slutförd. Kommittén har valt en mer öppen än restriktiv linje för sin redovisning, även om meningarna kunnat vara delade om enskilda bearbetningar. Ett av syftena med kommitténs här framlagda förslag är att ge en bild av hur en bearbetning av psalmboken i vår tid kan se utifrån de förutsättningar som nu råder.

När det gäller språket präglas bearbetningarna av grundförutsättningen att psalmboken inte i första hand är en lyrisk antologi utan en bruksvara. En väsentlig uppgift för språkbearbetningen har därför varit att ersätta sådana ord, ordformer och språkliga konstruktioner som idag förhindrar eller försvårar förståelsen. Självfallet har kommittén varit medveten om att vissa ord och ordsammansättningar kan vara bärare av ett budskap och förmedla ett stämmingsvärde eller en känsla av trygghet utan att själva

sakinnehållet är omedelbart tillgängligt eller intellektuellt analyserats av mottagaren (ordmystik). Men när språket varit präglat av sin tid på sådant sätt att det inte uppfattas som levande eller meningsfullt idag, eller när en psalm innehållit ord som fallit ur bruk eller ändrat innebörd, har bearbetarna i regel strävat efter att finna nya formuleringar.

Den språkliga bearbetningen har ställt kommittén inför många svåra och ömtåliga avvägningar. Full konsekvens har inte kunnat tillämpas och inte heller eftersträvat. Detta gäller också en sådan detalj som verbens pluralformer som ju sedan länge fallit ur bruk i normalspråket. I regel har pluralformerna ändrats till singularis, men det finns många exempel på att den plurala formen av olika skäl behållits.

När det gäller rimmen har en omfattande diskussion förts mellan kommittén och bearbetarna. Flera bearbetare har hävdat att ett strängt tillämpat krav på bevarande av helrimmen i den nuvarande psalmboken väsentligen skulle försvåra en meningsfull bearbetning av en psalm. Det kan också erinras om att helrimmet långt ifrån var en självklarhet i 1500-talets och 1600-talets psalm. I stället har nu - som då - assonanzen (vård/mål, bäst/sist) inneburit en möjlighet som också utnyttjats av flera bearbetare. Eftersom riktpunkten för kommittén varit att prioritera innehållet framför en viss poetisk form har inga bindande krav uppställts beträffande helrim eller assonans. Bearbetarna har fått välja den form som känts naturligast.

Beträffande musiken erinrar kommittén om att den evangeliska kyrkovisans ursprungligen livliga och varierade rytm efterhand kom att bli utjämnad och att sångerna sjöngs långsammare bl a beroende på orgelns växande betydelse som ackompanjemangsinstrument. I och med den haeffnerska koralboken 1820 befastes den utjämnade koralstilen som också väsentligen präglar 1939 års koralbok. Efterhand har emellertid reaktionen mot denna koralstil växt sig stark. Ett praktiskt exempel på denna är de melodier som togs upp av väckelserörelserna. Men också genom nyskrivna koraler, genom studier kring och arbete med en äldre tids sång och sångsätt, genom kyrkosångsrörelsen och genom den moderna andliga visan har kritiken kunnat artikuleras mot den haeffnerska koraltraditionen. 1964 godkändes ett Tillägg till den svenska koralboken med 71 rytmiska koraler till omkring 200 texter. 1969 kom ett tillägg med originalmelodierna till de i psalmboken upptagna sångerna från väckelsetiden. Melodierna i föreliggande förslag har alltså förberetts under förhållandevis lång tid. I regel har man stannat för den rytmiska formen. I några fall föreslår kommittén alternativa melodier men strävan har varit att så långt möjligt undvika detta. Där nuvarande koral gjort psalmen svårsjungen har kommittén sökt nya melodier. Stor hänsyn har också tagits till nutida tradition inom övriga svenska samfund.

Vad gäller Psalmer och visor del 2 har en av kommitténs huvuduppgifter varit att ta fram förslag till psalmer för de kyrkliga förrättningarna. Arbetet härmed har ägt rum i nära samverkan med 1968 års kyrkohandboks-kommitté. Ett omfattande inventeringsarbete har skett av svenskt och utländskt material. Kommittén har också genom olika åtgärder sökt stimulera författare och tonsätta att bidra. Kommittén lämnar i föreliggande betänkande förslag

till psalmer för dop, vigsel och begravning, vars innehåll anknyter till de förslag till ritual som utarbetats av kyrkohandboks-kommittén.

En annan av kommitténs huvuduppgifter har varit att föreslå psaltarpsalmer och cantica för församlingsbruk. Därmed har kommittén knutit an till en strävan inom många kyrkor världen över att ta upp vad man antar har varit en ursprunglig musikalisk gudstjänstpraxis. Efter ett stort kontakt- och inventeringsarbete har kommittén funnit det mest ändamålsenligt att välja nykomponerade - inhemska och utländska - melodier. Texterna har i de flesta fall nyöversatts av översättningsenheten för Gamla testamentet inom bibelkommissionen. Till samma genre har också räknats de nytestamentliga cantica - se sv ps 610-612. Två av dem föreligger här i bibelkommissionens nyöversättning. Psaltarpsalmerna kan brukas mellan läsningen av den gammaltestamentliga texten och episteltexten i huvudgudstjänsten enligt 1976 års gudstjänstordning, men också i andra sammanhang som ersättning för en psalm ur psalmboken.

Kommittén lämnar vidare förslag på ett antal övriga sånger, motsvarande dem i tilläggets första del, enligt önskan från 1975 års kyrkomöte. Härvid kan bl a noteras att ett antal sånger från tredje världen medtagits liksom texter på främmande språk, nämligen sex negro spirituals och fem psalmer på danska resp norska. Vidare har kommittén låtit bearbeta några av sångerna och texterna ur SOU 1975:3, Psalmer och visor, enligt uppdrag med anledning av 1975 års kyrkomötes beslut. Kommittén föreslår ett mindre antal läsepsalmer men anmäler att den omprövat sin tanke att ta upp särskilda recitationspsalmer bl a med hänvisning till de stora svårigheterna att göra ett rimligt urval och att bedöma deras användning.

Vad beträffar musiken har de erfarenheter som vunnits av användningen av Psalmer och visor 76 samt det livliga pågående psalmarbetet inom andra kyrkor kommit föreliggande förslag till godo. Flera i resp hemland väl prövade melodier har hämtats utifrån och andelen nykomponerade melodier är i detta förslag proportionellt mindre än i Psalmer och visor 76.

I detta betänkande upptas också *exempel på en sammanställning av nyare och äldre psalm* (provsamling för Advent, Jul och Dagens tider) för att ge en bild av hur en kommande psalmbok kan komma att te sig när äldre och nyare material står sida vid sida.

Kommittén har bemyndigats att delta i *arbetet med frågan om en gemensam ekumenisk psalmbok*. Detta arbete äger rum inom den ekumeniska arbetsgruppen Sampsalm i vilken 15 kyrkor, samfund och organisationer är företrädna. Kommittén är representerad i Sampsalm. Bakgrunden till Sampsalms arbete är bl a det ökade utbytet av sånger som skett mellan kyrkor och samfund under 1960- och 70-talen, samt förhållandet att en icke ringa del av psalmerna i de olika psalmböckerna sedan länge är gemensam.

Olika alternativ för en kommande gemensam lösning har diskuterats. Den modell som främst fått anslutning innebär utgivandet av en gemensam sk baspsalmbok, som de olika kyrkorna och samfunden kompletterar med ett särskilt samfundstillägg. På förfrågan 1978

av ärkebiskopen ställde sig en majoritet av landets domkapitel och stiftsråd positiva till en sådan lösning i ett val mellan fyra olika alternativ.

Psalmkommittén ansluter sig till tanken på en gemensam ekumenisk psalmbok men föreslår att den gemensamma psalmboken utformas på ett sådant sätt att det, i varje fall för svenska kyrkans del, inte blir erforderligt med ett särskilt samfundstillägg. Förslaget innebär att psalmkommittén får i uppdrag att i nära samverkan med Sampsalm utarbeta ett förslag till en ny psalmbok innehållande - förutom psalmer ur svenska kyrkans psalmbok och dess tillägg - jämväl ett antal psalmer ur andra samfunds sångböcker. Vid remissbehandlingen bereds samtliga berörda kyrkor och samfund tillfälle att inkomma med yttrande. Efter ev bearbetning läggs förslaget fram för beslut enligt för svenska kyrkan gällande ordning. Sedan beslut fattats om en psalmbok för svenska kyrkan har andra kyrkor och samfund möjlighet att för sin del ta ställning till frågan om de önskar anta denna psalmbok - som utarbetats i nära kontakt mellan samfunden - som sitt samfunds sångbok. Möjligheten att komplettera psalmboken med ett särskilt samfundstillägg står därvid givetvis öppet för de samfund som så önskar.

Vid bifall till här skisserade förslag föreslår kommittén att den utökas med två ledamöter, föreslagna av Sampsalm.

Kommittén föreslår vidare att den får i uppdrag att utarbeta förslag till ett s k rörligt tillägg till psalmboken, avsett för svenska kyrkan. I ett sådant tillägg kunde sånger tas upp som vid en viss tid bedöms vara angelägna och lämpade för församlingssång men som av olika skäl inte bör ingå i en mer permanent psalmbok. Tilläggets psalmbestand omprövas kontinuerligt.

Såväl text som musik i psalm- och koralbok samt i psalmbokstilläggets andra del är underkastade de upphovsrättsliga regler som gäller fr o m den 1 juli 1973.

Kommittén aktualiserar också fortsättningen av arbetet efter det kommittén slutfört sitt uppdrag. Detta kunde enligt kommitténs mening ske genom att ett pastoralliturgiskt institut inrättades, knutet förslagsvis till Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete. Ett beslut rörande ett rörligt tillägg förutsätter nämligen att ett fast organ finns för det kontinuerliga arbetet med ett sådant tillägg.

Förutom vad som anförts i det föregående föreslår kommittén, som avser att fortsätta sitt arbete såväl med bearbetningen av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok som med psalmbokstillägget, att den får i uppdrag att färdigställa tilläggets andra del för utgivning i tryck och användning vid sidan av nuvarande psalmbok, koralbok och Psalmer och visor 76. Vidare föreslår kommittén att de i band 2 av betänkandet redovisade bearbetningarna av psalm- och koralböckerna fakultativt får användas av församlingarna. Inför det slutliga förslaget önskar också kommittén få göra en översyn av Psalmer och visor del 1 och 2.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

Den 20 februari 1975 avgav 1969 års psalmkommitté sitt första betänkande, Psalmer och visor. Förslag avgivet av 1969 års psalmkommitté. Betänkandet omfattade tre delar, nämligen en inledande kommentar (SOU 1975:2), ett sånghäfte med texter och melodier (SOU 1975:3) och en ackompanjemangsbilaga (SOU 1975:4).

Kommittén har i det nämnda betänkandet redovisat sitt uppdrag och arbete under tiden 14 mars 1969 - 20 februari 1975. Uppdraget innebar att kommittén skulle utarbeta ett förslag till tilllägg till Den svenska psalmboken av år 1937 och koralboken av år 1939, att prövas och brukas intill dess en allmän revision av psalmboken företagits. Detta hade föreslagits av 1968 års kyrkomöte, men kommittén erinrade om att frågan varit aktuell redan vid 1958 års kyrkomöte.

Kommittén anmälde också att den avsåg att fortsätta sitt arbete och nämnde vissa särskilda områden. Dels gällde det psalmer för de kyrkliga förrättningarna. Detta arbete skulle ske i nära samverkan med 1968 års kyrkohandbokskommitté. Dels gällde det psaltarpsalmer och cantica i responsoriala arrangemang. Dels slutligen gällde det recitationspsalmer, avseende nutida centralt kristen dikt som lämpade sig för läsning i liturgiska sammanhang.

Betänkandet sändes ut på remiss till ett fyrtiotal mottagare. En sammanställning av inkomna svar och synpunkter förelåg vid 1975 års kyrkomöte. Vid detta väcktes också ett antal motioner, som rörde psalmboksfrågan. I motion nr 20 yrkade motionärerna på en genomgripande revision av psalmkommitténs förslag. I nr 30 yrkades att ett alternativt förslag skulle antas i stället för psalmkommitténs. I nr 39 och 48 föreslogs vissa kompletteringar. I nr 54 yrkades om uppdrag åt kommittén att lägga fram förslag till en revision av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok, med inarbetande av nytillkomna psalmer, samt att kommittén med hänsyn härtill utvidgades. I nr 73 slutligen föreslogs att församlingarna skulle tillåtas fritt val av sånger vid gudstjänsterna.

Betänkandet behandlades av kyrkomötets särskilda utskott. Detta föreslog

att 68 texter med melodier skulle godkännas utan ändring,

att 34 sånger skulle godkännas med vissa angivna ändringar som företagits i samråd med författare/tonsättare,

att 27 nummer skulle hänskjutas till psalmkommittén för att efter viss bearbetning ingå i tillägget samt

att 56 nummer skulle uteslutas.

Utskottet föreslog vidare att 16 nya sånger skulle införas och att psalmkommittén skulle få i uppdrag att välja lämpliga översättningar till vissa carols m m. Slutligen föreslog utskottet att 14 nummer ur tilläggsförslaget, tre särskilt angivna andra texter samt frågan om finsk psalm skulle hänskjutas till psalmkommittén för att efter vidare bearbetning ingå i en andra del av tillägget.

Utskottet yrkade vidare bifall till motionen nr 54 om utvidgat uppdrag åt kommittén.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med särskilda utskottets förslag. I skrivelse nr 23 till regeringen, av den 26 september 1975, anhöll kyrkomötet att psalmkommittén skulle få i uppdrag

att färdigställa ett tilläggshäfte för utgivning under 1976 att prövas och brukas i svenska kyrkan intill dess en allmän revision av gällande psalmbok och koralbok är genomförd och att psalmkommittén i samband därmed på lämpligt sätt löste de frågor som sammanhänge med upphovsrätten,

att lägga fram ett förslag till en andra del av Tillägg till Den svenska psalmboken att prövas och brukas på samma sätt som tilläggets första del,

att framlägga förslag till en revision av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok samt att kommittén med hänsyn till detta uppdrag finge utökas vad gäller ledamöter och experter.

Regeringen gav den 12 februari 1976 psalmkommittén de begärda uppdragen. Psalmkommittén överlämnade den 31 maj 1976 Psalmer och visor 76. Tillägg till Den svenska psalmboken, del 1. Betänkande avgivet av 1969 års psalmkommitté (DsU 1976:11). I detta hade de ändringar och kompletteringar gjorts som föreslagits av kyrkomötet, så långt detta varit möjligt. Kommittén redovisade sitt arbete i ett relativt utförligt förord till betänkandet.

Tillägget fastställdes av regeringen den 1 juli 1976, att användas bredvid 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok under tiden 1 söndagen i Advent 1976 t o m Domssöndagen 1986.

Sedan kommittén sålunda färdigställt Psalmer och visor 76 vidtog arbetet med de två övriga huvuduppgifterna, nämligen utarbetandet av ett förslag till en andra del av tillägget och av ett förslag till revision av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok.

Av praktiska skäl har arbetet bedrivits så, att de frågor som rör revisionen av nuvarande psalmboks texter har förberetts av en grupp bestående av ledamöterna Belfrage, Bexell, Frostenson (fram till 1980) och Åberg samt sekreteraren Nisser (fr o m 1980). De frågor som rör tilläggets andra del har förberetts av

en grupp bestående av ledamöterna Björkman (t o m 1979), Frostenson, Gerhardsson och Göransson samt sekreteraren Nisser. Musikfrågorna har förberetts av en grupp bestående av ledamöterna Göransson och Åberg samt experterna Erséus och Forsberg och, vad gäller musiken till tilläggets andra del, experten Sörenson. Sekreterare i samtliga grupper har varit kommitténs biträdande sekreterare Bodén. De frågor som gällt Psaltarpsalmerna slutligen har förberetts av ledamoten Göransson och experten Ekenberg.

Vid 1979 års kyrkomöte motionerade biskopen Sven Ingebrand m fl om att psalmkommittén, utan att upphöra med sitt hittills givna uppdrag, skulle få tilläggsdirektiv att aktivt delta i arbetet på en ekumenisk psalmbok och att om möjligt till nästa kyrkomöte lägga fram förslag vartill detta arbete kunde leda (motion nr 20). Beredningsutskottet instämde i motionens huvudsyfte och hemställde hos kyrkomötet att hos regeringen föreslå att kommittén skulle bemyndigas delta i arbetet på en ekumenisk psalmbok, inom ramen för sitt uppdrag, och att framlägga förslag till åtgärder. Kyrkomötet beslöt i enlighet med beredningsutskottets hemställan och regeringen gav den 13 september 1979 psalmkommittén det begärda bemyndigandet.

er
jer
son

Son

har

den

och

en j

lig

till

de

af

tid

Från

hapt

het

inter

int

oart

sin

med

sen

vär

Att

för

vär

ensk

av

de

bel

tek

for

till

Det pågående arbetet med psalmboksrevisionen kan inte betraktas enbart från ett inomsvenskt perspektiv. Det har i hög grad varit beroende av vad som sker i andra länder på detta område. Här kan noteras att ett omfattande arbete pågått under de senaste decennierna, ofta kopplat till ett arbete med gudstjänstformernas förnyelse. Någon sammanfattande och övergripande beskrivning av detta skeende finns inte tillgänglig. Kommittén får här hänvisa till 1968 års kyrkohandboks-kommittés betänkande SOU 1974:67, Svenska kyrkans gudstjänst. Gudstjänst i dag. Liturgiska utvecklingslinjer, kap 8, Den kyrkomusikaliska utvecklingen, av Harald Göransson.

Som resultat av det arbete som beskrivs i det nämnda betänkandet har sedermera utkommit åtskilliga reviderade psalmböcker. Bland dem kan nämnas The Australian Hymn Book 1977. Den är ekumenisk och försedd med ett katolskt supplement. Vidare Gotteslob, 1975, en psalmbok för alla tyskspråkiga katoliker. En ny tysk frikyrklig sångsamling föreligger i Gemeindelieder 1978. Som supplement till Hymns Ancient & Modern utkom 1980 More Hymns for Today. För de lutherska kyrkorna i USA och Kanada utgavs 1978 Lutheran Book of Worship. New Church Praise, 1975, är ett supplement till den tidigare engelska psalmboken för United Reformed Church, och Praise for Today, 1974, är ett supplement till den engelska Baptist Hymn Book.

Det svenska psalmskapandet under 1960- och 70-talen har väckt viss internationell uppmärksamhet. Detta åskådliggörs bl a genom att inte mindre än åtta nyskrivna svenska sånger tagits upp i den omredigerade utgåva av Kyrkornas Världsråds sångbok Cantate Domino, som utkom 1974/75. Detta måste sägas vara anmärkningsvärt med tanke på vårt begränsade språkområde och på att detta omsorgsfullt gjorda urval endast omfattar 202 sånger från hela världen.

Ett revisionsarbete av samma slag som det svenska pågår också inom andra kyrkor och språkområden av särskilt intresse för vår egen psalmboksrevision. Under 1980 har sålunda tyskspråkiga evangeliska kyrkor tagit upp ett omfattande revisionsarbete av sin psalmskatt. Gemensamt har flera psalmbokskommittéer från de evangeliska kyrkorna i Västtyskland, DDR och Österrike utarbetat ett principdokument som, efter behandling av de i projektet engagerade kyrkorna, skulle tjäna som riktlinjer för det fortsatta arbetet. Svar har begärts till våren 1981. Med hänsyn till att en icke obetydlig del av psalmerna i vår psalmbok går

tillbaka på äldre tyska psalmer bör detta revisionsarbete kunna bli av stor betydelse för det fortsatta psalmboksarbetet i Sverige.

Än mer direkt berörs arbetet av vad som samtidigt sker i de nordiska länderna.

I Danmark pågår inte ett revisionsarbete i formell mening. Men inte minst genom insatser från organ som Salmehistorisk Selskab, Kirkeligt Samfund av 1898 och Samfundet Dansk Kirkesang hålls såväl hymnologisk forskning som arbetet med att skapa ny psalmlevande. Några häften, som fungerar som tillägg till den danska psalmboken, har kommit ut under senare år. Det gäller 46 Salmer (1976), 78-Tillaegget til Den Danske Salmebog (1978) och 129 Salmer (1981). I dessa häften har både äldre och nyskriven text, som inte återfinns i den danska psalmboken, tagits upp.

Några planer på en officiell psalmboksrevision tycks för närvarande inte föreligga.

I Finland tillsatte kyrkomötet den 9 maj 1975 en kommitté med uppgift att åstadkomma en totalrevision av den svenska psalmboken för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Parallellt pågår ett revisionsarbete med den finska psalmboken. Den svenska kommittén avgav den 10 december 1976 ett delbetänkande där man presenterade riktlinjerna för det kommande arbetet. I huvudsak rörde det sig om två linjer: dels hade kommittén sökt nytt material, dels hade den gått igenom den gällande psalmboken av år 1943. Som motiv för att behålla en psalm anförde kommittén psalmens användning, kvalitet, historiska värde och ursprung. Psalmer som inte svarar mot de krav som dessa kriterier ställde borde utmönstras och kommittén nämnde därvid följande motiveringar: psalmens ringa användning, dess språkliga brister, målgruppens begränsning (exempelvis botfärdiga fångar) och psalmens inaktuella eller bristfälliga innehåll. Kommittén angav vidare att den bedömde att 220 av psalmbokens 632 psalmer kunde utmönstras.

1979 presenterade kommittén Nya psalmer med 91 nya sånger som kunde tänkas ingå i en reviderad psalmbok. I förordet anges att *en betydande del av materialet har övertagits från Sverige och Norge*. Men också texter med danskt, isländskt, tyskt, holländskt, engelskt och afrikanskt ursprung finns med.

Kommittén räknar med att kunna lägga fram sitt slutliga förslag 1983.

I Norge tillsattes 1954 en Salmeboknemnd med uppgift att företa en översyn av Landstads reviderade psalmbok (1924) och Nynorsk Salmebok (1925) för att åstadkomma en gemensam psalmbok. Ett Utkast til en felles Salmebok förelåg 1967. Det omfattade 865 psalmer (Landstad rev 886). Stark kritik riktades mot förslaget. Utkastet antogs inte, men fick ligga till grund för det fortsatta revisionsarbetet. Detta sker genom en Salmebokkommitté, som i sin tur lyder under en Liturgikommisjon. Kommittén utgav 1973 ett skriftligt prövehefte, Salmer 1973. Det innehöll 134 nya sånger och auktoriserades för bruk i den offentliga gudstjänsten. Det tycks snabbt ha fått fotfäste i det norska församlingslivet.

I Norge förväntas under våren 1981 ett psalmboksförslag omfattande totalt 930 psalmer - varav några på svenska - och 24 läsepsalmer.

Överläggningar har ägt rum mellan psalmkommittén och de norska och finska kommittéerna och ett utbyte av material och idéer har skett mellan de nordiska länderna. Ett rikligt material har alltså stått till kommitténs förfogande. Utöver vad som framgår av ovanstående har material inhämtats från andra delar av världen. Härtill återkommer kommittén i det följande.

1875. Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875. Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875.

Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875. Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875. Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875.

Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875. Östergötlands läns allmogets förhållanden 1875.

I Finland tillämnade kyrkostämman den 9 maj 1875 en kommitté med uppdrag att undersöka om det var möjligt att utge en kyrkostämmas årsberättelse i en svensk språk. Parallellt pågår ett nytt arbete med att utge en kyrkostämmas årsberättelse i en finsk språk. Den svenska kommittén avgav den 10 december 1875 ett förslag till kyrkostämman om att utge en årsberättelse i en svensk språk. I kyrkostämman följde på detta förslag ett nytt material, dels begär den kyrkostämman att utge en årsberättelse i en svensk språk, dels för att behålla en svensk språk i kyrkostämman årsberättelse. Detta förslag godkändes av kyrkostämman den 10 december 1875. Detta förslag godkändes av kyrkostämman den 10 december 1875.

1875 års kyrkostämmas kommitté för utgåvan av 91 nya sägner som kunde läsas i en kyrkostämmas årsberättelse. I kyrkostämman godkändes detta förslag den 10 december 1875. Detta förslag godkändes av kyrkostämman den 10 december 1875.

Kommittén räknar med att kunna utge 91 nya sägner i sitt nästkommande årsberättelse 1881.

I kyrkostämman tillämnades 1874 en kyrkostämmas kommitté med uppdrag att utge en kyrkostämmas årsberättelse i en svensk språk. Parallellt pågår ett nytt arbete med att utge en kyrkostämmas årsberättelse i en finsk språk. Den svenska kommittén avgav den 10 december 1875 ett förslag till kyrkostämman om att utge en årsberättelse i en svensk språk. I kyrkostämman följde på detta förslag ett nytt material, dels begär den kyrkostämman att utge en årsberättelse i en svensk språk, dels för att behålla en svensk språk i kyrkostämman årsberättelse. Detta förslag godkändes av kyrkostämman den 10 december 1875. Detta förslag godkändes av kyrkostämman den 10 december 1875.

3 BEARBETNINGEN AV 1937 ÅRS PSALMBOK
OCH 1939 ÅRS KORALBOK

3.1 Bakgrund

Psalmen är, enligt en vanligt förekommande bestämning, den sång som församlingen sjunger i gudstjänsten. Samtidigt brukar emellertid understrykas att psalmen också har en viktig användning utanför kyrkorummet och gudstjänsten exempelvis i det enskilda andaktslivet, i hemmet, i själavården osv.

Begreppet *psalm* i vår mening är unikt för de nordiska länderna. I andra språktraditioner används uttryck som *hymn*, *sång* etc och med *psalm* avses Psaltarpsalm. Första gången vi möter uttrycket *Den svenska psalmboken* är 1543. Tidigare psalmböcker hade kallats exempelvis *Några gudliga visor* (1530) eller *Svenska sånger och visor* (1536).

Psalmboken är inte bara en bok av största betydelse för den enskilda eller gemensamma andakten och gudstjänsten, utan den har sedan många generationer också en stark ställning som kulturbärare i vårt land. Genom psalmboken möter dikter från flera århundraden och där är många av våra främsta författare representerade. När vår nuvarande psalmbok antogs av 1936 års kyrkomöte fäste professorn Hjalmar Holmqvist kyrkomötets uppmärksamhet på psalmbokens dubbla funktion, den centralt religiösa och den kulturellt litterära. Om den senare sade han följande:

Den wallinska psalmbokens egenart var att den bredvid det äldre lutherska arvet religiöst upptog upplysningen-romantikens epok. ... Det var detta som gav den wallinska psalmboken dess märkvärdiga ställning i det allmänna kulturlivet och bland våra bildade, en tillgång av utomordentlig betydelse för vår kyrka under ett helt århundrade.

Det nya psalmboksförslaget inte blott återkommer med det gammallutherska arvet förstärkt och med det wallinska arvet i ännu klarare gestalt genom gallringen. Det viktiga nya är att förslaget tillgodogör för vår kyrka även den stora litterära kulturepoken 80-90-talen. Och nu kommer därtill: vi har ännu en litterär kulturepok, den som brutit in efter krigstiden...

Samtidigt har psalmboken som få varit en folkbok och psalmen varit gemensam egendom för folket. I Psalmboken som folkbok (1942) har

Bror Olsson samlat många exempel, inte minst från litteraturen, på psalmbokens ställning som en folkets bok. Den är en del av vår gemensamma historia. Den har erbjudit en levande förbindelse med det förflutna samtidigt som den sökt uttrycka det bibliska budskapet för varje ny tid. Genom sin ställning i kyrka, skola och hem har den kommit att bli generationers följeslagare genom livet.

Psalmen och annan kristen sång växer fram i en bestämd historisk situation. Den bär prägel av detta både till innehåll och form. Men det finns ingen text som inte också bär prägel av sin författare. Det budskap som sången vill förmedla når oss alltså i en gestalt som hämtat drag både från dess historiska och teologiska miljö och från människan bakom verket. Det finns ingen tidlös objektiv psalm i den meningen att den skulle vara fri från sådana drag, även om många psalmer visar sig ha styrka nog att kunna bestå under långa tider i samma form.

När en psalmbok stadfästs betyder det alltså att de psalmer som en viss tid funnit riktiga och lämpliga ska brukas också i framtiden, vars behov man inte känner. Även om perspektivet framåt långt ifrån varit främmande har man nog, när psalmböckerna slutligen fastställts, i lika hög grad haft blicken riktad bakåt som framåt. Det är då naturligt att det så småningom har växt fram ny sång och nya sångsamlingar vid sidan av psalmboken för att fånga in det i samtiden som psalmboken av naturliga skäl inte kunnat få med. Att detta ibland tagit formen av en provokation eller protest mot psalmboken för att åstadkomma en förnyelse av den är uppenbart. Sången är ett viktigt uttrycksmedel för den kristna församlingen och ett av de inslag i gudstjänsten där gudstjänstdeltagarnas aktiva medverkan är - eller borde kunna vara - starkast. Därför har det varit angeläget att psalmen formellt och innehållsligt inte varit otillgänglig eller framstätt som främmande eller obrukbar för samtiden.

I kyrkor med vår lutherska tradition har psalmen alltid stått under detta funktionsperspektiv. Sången ska uttrycka församlingens och den enskildes tro och glädje över att ha tagit emot det nya förbundets gåva. Psalmen har också en bestämd uppgift i Ordets tjänst och är en form för evangelisk förkunnelse. Luther skriver: *Den som på allvar tror detta (att Gud utgivit sin Son för oss), han kan inte låta bli att med glädje och lust sjunga därom och förkunna det, så att också andra får höra det* (1545). I denna korta sats möter oss alltså tanken att psalmen både är lovsång, bekännelse, läropsalm och evangeliserande psalm samtidigt som den är ett uttryck för den sjungandes personliga upplevelse och spontanitet. Därmed är också klart att den lutherska psalmtraditionen inte är renodlat intellektualistisk utan att också psalmer, som är präglade av innerlighet och av mystikens fromhet hör dit i lika hög grad som exempelvis läropsalmerna gör. Men när luther visade sig angelägen om sånger på modersmålet var det dock i första hand för att *undervisa folket*. Från samma utgångspunkt betraktade Luther den kyrkliga dikningen som något fortgående. Nya tider fordrade nya uttryck för evangeliets budskap och han uttalade t o m önskemål att hans egna skrifter inte skulle fortleva utöver det sekel i vilket de var skrivna. Från detta funktionsperspektiv krävs alltså tid efter annan en revision av psalmboken.

Ett av huvudskälen för en sådan revision gäller den språkliga uttrycksformen: språket åldras, ord får ny innebörd. De frågor som hör samman med denna problematik berörs närmare nedan under avsnitt 3.3.3. Samtidigt är det uppenbart att en revision också har att göra med texternas innehåll. Inte bara språket utan också innehållet bär dragen av psalmens historiska och teologiska tillkomstmiljö och av människans bakom verket. Olika tider lägger vikt vid olika sidor av det bibliska budskapet. Vad som är angeläget när en psalmbok stadfästs kan vara inaktuellt redan efter några decennier. De teologiska förskjutningarna mellan tiderna kan vara både större och mindre, vilket psalmböckerna genom tiderna erinrar om. Men samtidigt visar de att man bakom de olika förskjutningarna bemödat sig om att bevara en fast och oförändrad teologisk kärna, om än med växlande framgång.

Med språkets förändring och de genom tiderna växlande teologiska accenterna blir vissa psalmer efterhand föråldrade och svåra att använda eller helt obrukbara. Det är utgångsläget för en revision. Samtidigt innebär en revision möjlighet att föra in nya psalmer. En psalmboksrevision omfattar därför två element:

1. en bearbetning av den befintliga psalmboken. Vissa psalmer måste tas bort, andra måste omarbetas av innehållsliga, språkliga och/eller musikaliska skäl, medan andra kan behållas oförändrade,
2. införande av nya psalmer.

Kommittén har nedan valt att beteckna arbetet med 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok som bearbetning, medan revision betecknar hela arbetet med äldre och ny psalm och visa.

3.1.1 Den historiska bakgrunden

Det kan vara skäl att sätta in den nu pågående revisionen i sitt historiska sammanhang bl a för att belysa några av de svårigheter en sådan revision alltid har att brottas med vad gäller avvägningen mellan gammalt och nytt. Vår nuvarande psalmbok är den tredje i raden av psalmböcker, stadfästa för bruk i svenska kyrkan, vilka alla är resultatet av ett revisionsarbete.

Bakom tillkomsten av vår första officiella och för hela riket gällande psalmbok, 1695 års psalmbok - den karolinska - ligger alltså ett revisionsarbete. Detta uttryck användes även om det inte handlade om omarbetning av en tidigare rikspsalmbok utan om att dra samman vad som fanns i en rad olika befintliga psalmböcker. Av dessa intogs den s k Nya Uppsalapsalmboken en särställning eftersom den var anbefalld av 1686 års kyrkolag. Bakgrunden var alltså praktisk men hade också att göra med den statsrättsliga teori på vilken enhetsväldet byggde och som i *unio religionis* (religionens enhet) såg rikets första och fundamentala lag.

Som uttryck för uniformitetssträvandena tillkom den ovan nämnda kyrkolagen 1686, katekesen 1689 och kyrkohandboken 1693. Till bilden hörde också en önskan att försvenska de erövrade dansk-

norska områdena av landet. Att psalmboken var av stort intresse är givet, inte minst för den roll den kunde spela i försvenskningsträvandena. Så uppdrogs åt sedermera biskopen i Skara, Jesper Svedberg, att företa en psalmboksrevision. Hans psalmbok - som alltså inte kallades förslag - trycktes med kungligt tillstånd 1694 men drog omedelbart på sig häftig kritik främst från strängare lutherskt-ortodoxt håll. Konungen uppdrog då åt bl a biskoparna att göra en översyn av Svedbergs psalmbok och en ny kunde, efter delvis ganska kraftiga ändringar, stadfästas genom kungligt brev den 5 december 1695. Samtidigt förbjöds Svedbergs psalmbok av år 1694. Koralbok utkom 1697.

Relativt snart riktades emellertid kritik också mot denna psalmbok. Det gällde bl a psalmernas yttre formella sida. Man menade att psalmbokens ålderdomliga språk var ett hinder för andakten och att det höll stora skaror borta från gudstjänsten. Man kan härvid erinra sig Svedbergs egen kommentar om de äldre psalmerna: *De äro såsom gamle dukater och riksdalrar, de äro rugguta, ojämna och oansenliga utvärtes och påseendet - men han tilllägger: men de äro av fin metall och god halt.* Psalmboken hade en stark folklig förankring men det finns belägg för att psalmer ofta citerades *på gucket* i bildade kretsar. En annan kritisk förhållning utgångspunkt gällde psalmernas poetiska brister i jämförelse med samtidens ideal och man menade att en psalmbokens kritiker skulle få vatten på sin kvarn om *han jämför våra psalmer emot världsliga poemer.*

Kritiken gällde också psalmernas innehåll. Här spelade lekmanakretsarnas andliga sång en stor roll så som den manifesterade sig i många och flitigt använda sångsamlingar, bland vilka Mose och Lamsens visor (1717) och Sions sånger (1743) - den förra med rötter i pietistisk och den senare med rötter i herrnhutisk tradition - är de mest kända. De ansluter till många drag i 1695 års psalmbok men kom samtidigt att upplevas som alternativ till den. Redan tidigt mötte vidare teologisk kritik, präglad av upplysningens allmänna åskådning och religiösa uppfattning.

Ytterligare en omständighet påpekades av Samuel Ödmann 1798, nämligen att av psalmbokens 413 psalmer funnes *minst 300 nummer, som på femtio år aldrig blifvit sungne vid någon offentlig Gudstjänst, och förmodligen än mindre hädanefter nytjas.* Hur exakt denna uppgift är vet man inte men utan tvekan var det ett väl känt förhållande att en stor del av psalmboken inte brukades. Samtidigt bör man erinra sig psalmbokens ställning som folkbok. Den utkom fram till 1819 i 250 upplagor med tillsammans 1 500 000 exemplar.

Vid 1740-41 års riksdag aktualiserades för första gången frågan om en revision av psalmboken, men det kom att dröja till 1765 innan ett förslag lades fram (Den svenska provpsalmboken. Första samlingen. - Andra samlingen kom 1767). Den kallas den celsiska efter medarbetaren i psalmbokskommittén, sedermera biskopen i Lund Olof Celsius. Provpsalmboken vann inte församlingarnas gillande, ehuru den också ansågs ha många förtjänster. 1779 uppdrogs åt landets domkapitel att insända förslag på psalmer som de ansåg lämpliga för en psalmbok till Uppsala domkapitel. Ett förslag baserat på det insända och omfattande materialet utarbetades av

ärkebiskopen Uno v Troil - den s k troilska psalmboken - till jubelfesten i Uppsala 1793 (Förslag till kyrkosånger för svenska församlingen). Inte heller detta förslag antogs men bildade utgångspunkt för det fortsatta arbetet. En rad privata förslag utkom vid tiden kring sekelskiftet och något decennium framöver - Dahl, Geijer, Hedborn, Choraesus-Wallin, Franzén-Wallin, Lilliestråle, Linderholm, Ödmann. I och med att J O Wallin fr o m 1811 knöts till den då tillsatta psalmmkommittén inleddes det avslutande skedet av psalmboksrevisionen. Kommittén publicerade 1814 ett Förslag till kyrkosånger, vilket så småningom ledde fram till ett av Wallin själv utarbetat Förslag till Svensk Psalmbok 1816, i vilket för första gången struktur, språk och innehåll i 1819 års psalmbok förebådas. Förslaget fick ett positivt mottagande, men Wallin själv var inte nöjd. I en promemoria förklarade han att arbetet måste fortsätta. Detta bottnade inte minst i hans stigrande värdering av den äldre psalmskatten, som han ville göra större rättvisa. Den 29 januari 1819 fastställde emellertid Kungl Maj:t den nya psalmboken. Koralboken - den s k haeffnerska efter sin upphovsman, director musices i Uppsala Joh Christian Fredrich Haeffner - kom 1820. Se nedan avsnitt 3.3.5.

Arvet från Wallin har sedan spelat en stor roll i den svenska psalmboksdebatten. De härmed sammanhängande frågorna kommenteras under avsnitt 3.2 nedan. Här ska bara det direkta revisionsarbetet beröras.

Sedan frågan om en psalmboksrevision tagits upp av riksdagen 1850-51 men blivit vilande i avvaktan på att ett kyrkomöte skulle inrättas, inleddes i och med 1868 års kyrkomöte ett revisionsarbete som resulterade i ett Förslag till reviderad psalmbok för Svenska kyrkan 1889. Till innovationerna i detta förslag hörde bl a att dispositionen av psalmerna var liturgisk, dvs att psalmerna ställdes upp efter kyrkoåret, kyrkans handlingar etc och inte dogmatisk, som tidigare var det normala. Kritiken mot detta förslag var dock enhällig. Man vände sig bl a mot att kommittén inte iakttagit den varsamhet mot den wallinska psalmboken som förutskickats i direktiven. Förslaget fick därför arbetas om och nästa förslag kom 1896. Inte heller denna gång var man nöjd med materialet; här kom bl a kritik mot alltför stor aktning inför den wallinska psalmboken. I anslutning till debatten om detta psalmboksförslag väcktes också tanken på ett psalmbokstillägg, men den lämnades då obeaktad.

Psalmboksrevisionen kom därefter att vila, kanske därför att som det sagts *Sveriges kyrka kunde knappast sjunga i denna tid* (Dick Helander) och kanske därför att man inte kunde bestämma sig för om man ville ha en fullständig revision eller om man skulle nöja sig med ett tillägg. Vid tiden från början av 1900-talet och något decennium framåt utkom emellertid flera privata psalmboksförslag, som senare skulle visa sig få betydelse för revisionsarbetet - Svante Alin, Edvard Evers, Johannes Johansson och Paul Nilsson bör kanske i första rummet nämnas. Av vikt är också unglyrkorörelsen, som gav inspiration åt kyrkolivet i stort och som betydde mycket för psalmdiktningen. J A Eklund fick härifrån många viktiga impulser och han blev också den som längst och mest aktivt - kanske vid sidan av Emil Liedgren - kom att arbeta med psalmboksfrågan. Han invaldes 1908 i den då tillsatta psalmmkommittén

och avslutade inte sitt arbete förrän i och med psalmboksförslaget 1934. - 1908 års kommitté avgav 1911 ett Förslag till en reviderad psalmbok. I detta förslag hade man hämtat material från reformationstiden och från 1600-talet liksom även från samtiden. Förslaget präglades av en för sin tid typisk uppskattning av den tyska psalmdiktningen. Dispositionen är den liturgiska och man kan spåra det frambrytande s k fria kyrkliga arbetet genom att man upptagit sånger för *församlingmöten*. Dit har man bl a hänvisat *sånger av den andliga visans art*. Förslaget utlöste en livlig debatt och det kritiserades bl a för sitt förhållandevis generösa urval av modern nyskriven psalm. Kommittén fick därför i uppdrag att arbeta om sitt förslag. En sådan omarbetning förelåg i ett psalmboksförslag av 1914. Kyrkomötet 1915 var emellertid inte berett att anta detta utan ansåg att det behövde ses över ytterligare. Det ledde fram till ännu ett förslag av år 1917. I förordet säger ledamöterna i psalmboksnämnden bl a att en *återgång till den traditionella formuleringen har skett i de fall, där nämnden funnit skäl därför föreligga*. Den känsliga frågan om psalmens traditionella lydelse var tydligen en av de punkter som fällt föregående förslag. Nu ansågs psalmboksfrågan vara nära sin lösning och nämnden fick i uppdrag att underkasta sitt förslag en slutlig granskning. Samtidigt tillsattes emellertid ytterligare en kommitté med Nathan Söderblom som ordförande för att utarbeta ett tillägg till psalmboken. Vid 1920 års kyrkomöte förelåg därför dels ett psalmboksförslag, dels ett förslag till tillägg. Resultatet av kyrkomötesbehandlingen blev att man tog psalmboksförslaget men först sedan psalmer ur tilläggsförslaget arbetats in i detsamma. Genom en motion i riksdagen beslöt dock denna att i en skrivelse till Kungl Maj:t föreslå ett tillägg i stället för en reviderad psalmbok. Så blev också Kungl Maj:ts beslut. I en kungörelse av den 12 september 1921 angavs att psalmbokstillägget, Nya psalmer, fick användas tillsammans med 1819 års psalmbok och att var och en som så önskade före den 1 januari 1924 kunde inkomma med *anmärkingar och erinringar*. En koralbok, redigerad av en kommitté under ordförandeskap av Nathan Söderblom, utkom 1921.

Först 1934 kom ett nytt förslag till psalmbok. Det var utarbetat av J A Eklund och omfattade 741 psalmer. Förslaget byggde väsentligen på psalmboksförslaget från 1920 års kyrkomöte vad gäller förhållandet till den wallinska psalmboken. Ett stort antal nya sånger hade också införts. Kyrkomötet ansåg dock bl a att omfånget var för stort. En granskningsnämnd fick i uppdrag att fullfölja och avsluta arbetet med en ny psalmbok. Den avlämnade den 29 februari 1936 ett förslag (februariförslaget). Detta befanns dock kräva en ytterligare översyn och nya sakkunniga tillkallades för uppgiften. Dessa avlämnade den 23 september 1936 sitt förslag (septemberförslaget), i huvudsak byggt på februari-förslaget. Septemberförslaget kunde så äntligen antas av 1936 års kyrkomöte. Efter ett slutredigeringsarbete kunde den nya psalmboken stadfästas den 26 november 1937. Koralboken kom 1939.

Även om tillfredsställelsen över att arbetet förts i hamn var högst påtaglig saknades inte röster som menade att psalmboken hunnit bli gammal redan innan den kom. De olika revisionsförslagen hade tvingats till allt större försiktighet i hanteringen av

psalmen i den wallinska bearbetningens form. De flesta psalmerna från 1819 års psalmbok kom därför att praktiskt taget oförändrade föras in i 1937 års psalmbok. Av kyrkomötesdebatten 1936 framgår också att många var tillfredsställda över att man lyckats rädda den wallinska skatten vidare i dess befintliga skick.

Vid tidpunkten för psalmbokens stadfästande fördes en viss debatt, men i stort väcktes knappast frågor kring psalmboken förrän mot slutet av 1950-talet. Här kan erinras bl a om den motion vid 1958 års kyrkomöte som efterlyste psalmer som på ett bättre sätt svarade mot vår tids behov än 1937 års psalmbok förmådde göra. Vidare uppträdde ungefär samtidigt några debattskrifter i psalmboksfrågan. Som exempel kan nämnas *Psalmer i atomåldern?*, av författaren, Bo Setterlind, kallad en stridsskrift, tillägnad minnet av J O Wallin (1960). Setterlind efterlyser där initiativ från kyrkans sida för att ta de skapande konstnärerna i sin tjänst för att skriva psalm för samtiden. Han erinrar också om ett kyrkomötesuttalande från 1936 till förmån för ett rörligt tillägg till psalmboken.

I debattskriften *En ny psalmbok* (1958) granskar Rune Pär Olofsson 1937 års psalmbok och finner att den redan av språkliga skäl måste underkastas en revision. En sådan revision bör enligt hans mening gå särskilt hårt fram över *efterklangspoesian, den som inte ens kan återopa sig på originalitet, när den uttrycker sig klumpigt. Ett antal 1800- och 1900-tals skaldar har här fått bidra till att sänka psalmbokens lyriska anseende.*

Omkring 1960 tas också några viktiga praktiska initiativ i psalmboksfrågan. Inom söndagsskolnämnden vid dåvarande Svenska kyrkans diakonistyrelse påbörjades 1958 det arbete som så småningom resulterade i *Kyrkovisor för barn* (1960). Denna sångsamling har haft mycket stor betydelse för församlingssångens förnyelse bl a genom att visa hur ny psalm kan skapas i en förening av enkelhet, tillgänglighet och biblisk förankring. 1960 bildades Hymnologiska institutet som ett forum för tonsättare och författare. Institutet inrättade bibliotek, utdelade stipendier och utvecklade en omfattande kontakt- och konferensverksamhet. 1965 utgav Hymnologiska institutet 17 psalmer, med nyskriven text och musik. I förordet sägs särskilt att urvalet tillhör ett tidigt stadium i institutets arbete och att det tar lång tid för en psalm och dess koral att passera alla kritiska instanser, litterära, teologiska och musikaliska. Där anges också att Hymnologiska institutets närmaste målsättning är *att åstadkomma ett tillägg till den nuvarande psalm- och koralboken med nyskapat gods.* - De 17 psalmerna kan sägas vara beroende av den bestående psalmtraditionen men visar samtidigt betydande innehållsliga och formella nyansatser.

Genom Hymnologiska institutet hade marken beretts på många avgörande punkter när psalmskommittén senare började sitt arbete. Det gäller givetvis först och främst det material som tagits fram. Men det gäller också kontakten med tonsättare och författare och inte minst de arbetsmetoder som institutet experimenterat fram, med exempelvis bedömningsschema, referensgrupper o dyl.

Till samma tidsskede hör också arbetet med att förnya koralen, närmast genom att söka återuppväcka den i dess mer ursprungliga rytmiska form. Härvidlag spelade koralsamlingen Koralmusik, som i sin första utgåva utkom 1957, en aktivt pådrivande roll. I förordet till denna utgåva framförs följande också tanken på ett rörligt tillägg till psalmboken samt på ett permanent organ för arbete med psalm. 1964 godkändes ett meloditillägg till psalmboken, med 71 rytmiserade koraler till 200 av psalmbokens texter (Tillägg till den svenska koralboken) och 1969 godkändes ett antal väckelsemelodier till vissa av psalmbokens sånger från väckelsestiden. Se avsnitt 3.3.5.

1960-talet skulle kunna kallas den andliga visans decennium. 1965 togs visan upp i Sverige och fick under de närmaste åren sitt genombrott. Någon sammanfattande beskrivning och analys av den moderna andliga visans historia har inte gjorts. Det förefaller dock som om visan uppträdde ungefär samtidigt på flera håll på kontinenten: i Frankrike (Cocognac, Duval), England (Beaumont, Carter, den metodistiska församlingen i Notting Hill) och i Tyskland (bl a i anslutning till de evangeliska kyrkogångarna). Vad som egentligen drev fram den är oklart men vissa antaganden kan göras. Valet av musik visar exempelvis att det i första hand handlade om en rörelse bland ungdom och delvis bör kunna ses som ett uttryck för opposition mot den rådande kristna musiktraditionen och den inte alltid ungdomsvänliga församlings-sången. 1960-talets ungdomskultur utmärktes i mycket av protest och opposition mot det etablerade samhället och dess institutioner och mot den äldre generationen för dess svek mot vad de yngre uppfattade som viktiga och bärande livsvärden. Den unga generationen förenades i långa stycken i ställningstaganden med livsåskådningssamfund och social innebörd. I en upplevelse av främlingskap och maktlöshet kom visan och protestsången att bli ett av denna generations viktigaste uttrycks- och kampmedel. Den andliga visan bör alltså ses också i detta bredare perspektiv, inte enbart som en företeelse inom de kristna kyrkorna och samfundet.

Även om visans mest påtagliga kännetecken är dess musikaliska form betyder detta inte, att textinnehållet skulle vara underordnat eller mindre angeläget. Tvärtom präglades de andliga visornas texter ofta av ett profilerat budskap, inte sällan både till form och innehåll i opposition mot den konventionella kristna församlingssången. Visan var i regel inte konfessionellt bunden och fick en ekumenisk funktion genom att den användes tvärs över samfundsgränserna.

I väckelsestider och tider av kris brukar ny andlig sång bryta fram och den moderna andliga visan innebar därför ingenting principiellt nytt. Vad som orsakade debatt och motsättningar var nog därför inte så mycket förhållandet att en ny sång tog form som att den sökte sig till gudstjänsten: särskilda ungdomsgudstjänster utvecklades med beteckningar som *jazzgudstjänst*, *visgudstjänst*, *mässa i ny ton* etc. Motsättningarna har efterhand mildrats och torde idag ha ersatts av en gemensam strävan att finna ett brett uttrycksmönster inom rimliga gränser. Vidare bör anmärkas att även om den andliga visan under 60-talet ledde

till motsättningar hälsades den också på många håll som ett välkommet komplement och som en signal till omprövning på viktiga punkter.

Även om det som skedde i vårt land under 50- och 60-talen i huvudsak var inriktat på ett tillägg till psalmboken ligger där också en uppfordran att överväga en revision av hela psalmboken.

Revisionsarbetet kan emellertid inte betraktas endast i relation till sin historia bakåt. Det är viktigt att också understryka att den äger rum parallellt med ett arbete på kyrkohandbokens förnyelse och på en nyöversättning av bibeln. Eftersom en av psalmbokens väsentligaste uppgifter är att brukas i gudstjänsten är det rimligt att man söker åstadkomma en så god överensstämmelse mellan liturgi och församlingssång som möjligt. Täta kontakter med kyrkohandboks-kommittén har syftat till att vägleda kommittén i detta fall. Att bibelöversättningsarbetet är av stor betydelse för psalmboken är ju uppenbart inte minst med hänsyn till de många verbala överensstämmelser med bibeltexten, som psalmförfattare inte sällan arbetar med. Om nu bibeltexten ändras kan sådana citat eller anspelningar befinnas hänga i luften. I den utsträckning det varit möjligt har därför psalmskommittén fått ta del av bibelkommissionens arbete till vägledning för författare av ny psalm och framför allt för bearbetare av texterna i 1937 års psalmbok. I vissa fall har kommittén dock funnit det befogat att behålla en lydelse som ansluter till 1917 års översättning, exempelvis då formuleringen blivit särskild känd eller är karakteristisk.

3.2 Det wallinska arvet

1937 års psalmbok är i vida högre grad präglad av 1819 års psalmbok än denna är av sin föregångare. Nära två tredjedelar av psalmerna i 1937 års psalmbok - närmare bestämt 377 - är praktiskt taget utan förändringar övertagna från den wallinska psalmboken. Det är genom den wallinska bearbetningens spektrum vi också har tillgång till psalmskatten före 1819 års psalmbok. Endast ett mindre antal psalmer togs upp i denna utan förändring; de flesta har underkastats en bearbetning som ofta varit omfattande.

Emellertid är det inte tillräckligt att bara försöka beskriva det wallinska arbetet i kvantitativa termer. Den psalmstil som utvecklades av Wallin och hans medarbetare har uppenbarligen i många avseenden och för lång tid framåt kommit att prägla den gängse uppfattningen om hur en kyrkopsalm skall klinga. Däröfver vittnar inte minst revisionsarbetets historia från 1889.

En av huvudfrågorna för en nutida revision av psalmboken blir då hur man ska ställa sig till arvet från Wallin. Därvid kan det vara rimligt att försöka få en uppfattning om vad som kan sägas karaktärisera detta arv. Vidare kan det vara skäl att något se på hur denna fråga hanterats vid de många tidigare revisionsförsöken. Slutligen kan det vara av intresse att undersöka hur Wallin själv såg på sitt psalmboksarbete.

En sammanfattande karaktäristik av en psalmbok låter sig inte utan svårighet göras. Det gäller också om den wallinska psalmboken, även om den i högre grad än någon av de andra svenska psalmböckerna bär prägeln av *en mans arbete*, som det uttryckts. Av dess 500 psalmer är 130 original av Wallin och ca 300 bearbetningar och översättningar. Några citat kan belysa försöken att ge en karaktäristik av Wallin och den wallinska psalmboken:

Vad som karaktäriserar den (1819 års psalmbok) är framför allt sammansmältningen av gammalt och nytt, ifråga om både innehåll och stil: upplyst moralism bryter sig mot gammalkristen syndångest och romantisk hinsideslängtan, klassisk operoslig objektivitet mot subjektiv innerlighet och biblisk realism. (Elsa Norberg i Ny illustrerad svensk litteraturhistoria, 1967).

Två karakteristiska drag framträda ---- i Wallins psalmdiktning, nämligen evighetslängtan och dygdeförkunnelse. (Dick Helander, Svensk psalmhistoria, 1936).

Man skulle kunna försöka ange den wallinska psalmbokens egenart med bestämmingen borgerlighet och romantik. (Emil Liedgren, Svensk psalm och andlig visa, 1926).

Den karaktäristik Liedgren, vår kanske främste wallinkännare, ger, åberopas ofta i litteraturen om Wallin. Den har senare utvecklats av Allan Arvastson bl a i Den svenska psalmboken (1963). I begreppet borgerlighet inbegriper Arvastson den tidstypiska medborgerligheten, civismen, med exempelvis genomslag av det då rådande ståndssamhället - som i sv ps 489:1-2 - men också tanken att varje människa, oberoende av samhällsställning, i psalmboken skulle finna något som träffade hans/hennes vardagssituation. Wallin präglade också uttrycket *allom allt* om psalmboken. Den wallinska psalmen ger många uttryck åt medborgerliga dygder och humanitet, åt plikttröhet, förnöjsamhet, försonlighet och människokärlek. Till inflytandet från romantiken hänför Arvastson bl a den tonvikt på kristocentriciteten som får ett klart genomslag från 1811 och som ungefär samtidigt möter hos Wallins medarbetare Franzén, Geijer och Hedborn. Hit hör också dödstanken, främlingskapet i världen och längtan efter fulländningen och de himmelska boningarna, dvs vad som betecknats som det mäktigaste ledmotivet hos Wallin - se exempelvis sv ps 45, 114.

I litteraturen om Wallin påpekas ofta att det etiska och det estetiska spelade en viktig roll för honom. Etiken uppfattas ibland som viktigare än dogmatiken. Ett genomgående och väsentligt drag i Wallins religiösa åskådning är att det snarare är människans trohet och redliga strävan än själva försoningens faktum som bär upp hans uppståndelsehopp. Att den wallinska psalmen skulle präglas av dygdeförkunnelse kan möjligen också bekräftas av förhållandet, att ordet *dygd* förekommer 40 gånger i 1937 års psalmbok, av vilka det 30 gånger hämtats från den wallinska psalmboken.

Samtidigt är det angeläget att understryka att Wallin är en medelvägens man, något som inte minst framgår av hans företal till

psalmboksförslaget av år 1816. Han söker sig ogärna ut till ytterligheterna.

Wallins intresse för etiken kan visserligen förstås mot bakgrund av hans beroende av neologin men bör också ses som ett uttryck för att han ville skapa en balans i förhållande till arvet från den karolinska psalmboken, där det dogmatiska intresset dominerar.

När det gäller det estetiska kan man hänvisa till ett relativt tidigt uttalande av Wallin (1809), där han framhåller att psalmboken i litterärt hänseende i så hög grad borde motsvara kravet på fullkomlighet, att den skulle kunna utgöra en bestående smaknorm (*en permanent code de goût*). Man kan därför tala om hans *estetiska idealism* (Liedgren). För Wallin och hans liktänkande var all skönhet, all ädel konst och dikt ingenting mindre än ett gudomligt utflöde och ett verk av himmelsk inspiration. I detta perspektiv bör man se Wallins pedagogiska ambition att låta psalmboken stå i konstens uppfostrande och förädlade tjänst. För Wallin var med andra ord det estetiska inte bara en fråga om form utan en del av budskapet självt. Även om Wallin undan för undan tycks ha modifierat sina ståndpunkter, där ett akademiskt stilideal är framträdande, övergav han aldrig denna höga syn på psalmen. Man kan exempelvis lägga märke till hur han framhäver sångens betydelse i de psalmer som omramade 1819 års psalmbok och som likaledes inleder och avslutar vår nuvarande (sv ps 1 och 600, särsk v 3-4). I sin stil är Wallin beroende av den klassiska bildningen samtidigt som han är påverkad av romantikens förkärlek för suggestiva ord och bilder. Hans syfte är ofta helt enkelt att skapa stämning och härvid använder han gärna det bibliska språket.

Den wallinska psalmboken fastställdes den 29 januari 1819. Till skillnad från 1695 års psalmbok påbjöds den emellertid inte till obligatoriskt bruk i församlingarna. De skulle få använda den gamla psalmboken så länge de önskade. Denna ordning stöddes inte minst av Wallin själv medan bl a Tegnér var av motsatt mening.

Psalmboken togs emot positivt, framför allt i högre kyrkliga kretsar och bland den bildade allmänheten. Så hälsade exempelvis Tegnér den nya psalmboken vid prästmötet i Växjö 1836 med orden: *Samnerligen, många av dessa sånger äro kyrkans och landets ära: och kunde de översättas, så skulle de bli hela kristenhetens psalmbok.*

Ärkebiskopen v Rosenstein gav uttryck åt samm uppskattning av psalmboken när han vid riksdagen 1828-30 hävdade att denna psalmbok var den yppersta inte bara bland lutherska kyrkor utan bland alla kristna församlingar. Historikern Anders Fryxell förklarade 1833 att *så länge svenskt tungomål talas, så länge skall Wallins psalmbok älskas och sjungas.*

Men kritiken uteblev inte. Wallin och hans medarbetare hade inte visat något större intresse för exempelvis den sång med pietistisk och herrnhutisk bakgrund som fått fotfäste från mitten av 1700-talet i vårt folk. Också från lutherskt ortodoxt håll riktades kritik mot psalmboken.

Kritiken tog sig bl a konkreta och praktiska uttryck. På många håll i landet bojkottades den nya psalmboken. Det gällde främst i Kalmar, Hallands och Norrbottens län. Det skedde av läromässiga skäl. Man höll i stället fast vid den gamla psalmboken som kommit ut i nya upplagor ända in i vårt sekel och som fortfarande används i vissa sammanhang. I hemmen brukades gärna den gamla psalmboken, medan man i församlingskyrkan använde den nya. I stort blev emellertid den wallinska psalmboken accepterad.

Den andliga sång som växte fram i samband med den nyevangeliska väckelsen bör inte i första hand ses som uttryck för kritik mot den wallinska psalmboken. Det har alltid funnits sångböcker för enskild andakt, för husandakter och för konventiklar vid sidan av de officiella psalmböckerna. Ofta har de utgivits av kyrkans män. Som sådana komplement till psalmboken kan man trots allt anse de tidigare nämnda Mose och Lamsens visor och Sions sånger. Men kompletterande sångböcker kunde också i huvudsak gripa tillbaka på äldre material så som Christelig sångbok, utgiven av Peder Håkansson Syrén 1826 (Syréns sånger). Den var dock delvis ett uttryck för missnöje med den wallinska psalmboken. Syréns sångbok hade sina rötter bl a i den pietistiska tradition som nu kritiserade den wallinska psalmboken för dess *rämmade krior och akademiska vittnerhetsstycken*. Från ortodox lutherskt håll kunde kritiken, som i Teologisk Tidskrift 1868, rikta sig mot att psalmboken innehöll *alltför många dogmatiska felaktigheter och tvetydigheter, alltför mycket platt neologisk prosa och alltför mycket osmakligt känsloljusk.*

Den kritik som koncentrerade sig på psalmbokens läromässiga innehåll riktade sig i första hand mot vad man uppfattade som ett för-dunklande av Kristi frälsargärning till förmån för gärningslära. Av stor betydelse för prästernas psalmval blev de omdömen som fälldes av två betydande andliga ledare, Henrik Schartau och Peter Lorenz Sellergren. År 1849 utom den s k Thomander-Wieselgrenska psalmboken, i vars förord förklaras att *avsikten varit att här lämna en psalmbok, som vore i möjlig mån renlärig*. Boken skulle kunna användas som alternativ i gudstjänsterna, men kom aldrig att spela någon roll i Sverige.

Under den nyevangeliska väckelsen, som var inspirerad från anglosaxiskt håll, skedde en förnyelse av den andliga sången. Från 1800-talets mitt och framåt utgavs en mängd sångböcker med anglosaxiskt och inhemskt material. Då väckelserörelserna så småningom ledde till samfundsbildningar uppstod ganska snart behovet av en egen sångbok som svarade mot den egna profilen i trosfrågor och som tillgodosåg de nya verksamhetsformernas behov. De första samfundssångböckerna utgavs under 1880- och 1890-talen: Psalmisten (baptisterna) 1882, Pilgrims-cittran (fribaptisterna) 1886, Frälsningsarméns sångbok 1893, Metodist-Episkopalkyrkans sångbok 1892 etc. Men någon absolut gräns mellan dessa sångböcker och den wallinska psalmboken finns inte. Redan från början innehöll de fria samfundens sångböcker många kyrkopsalmer, med undantag för Frälsningsarméns sångbok och Segertoner (pingströrelsen). En viss avoghet mot den wallinska psalmboken har dock påpekats, men samtidigt har anmärkts att det är på det formella planet skillnaden mellan kyrkopsalmerna och frikyrkosångerna är störst. (I Selander, O hur saligt att få vandra, 1980.)

Mot bakgrund av vad som ovan anförts är det inte förvånande att frågan om en revision av den wallinska psalmboken möter redan vid 1850-51 års riksdag. Som tidigare framgått kom arbetet med en sådan emellertid inte igång förrän efter 1868. Revisionsarbetet har beskrivits under avsnitt 3.1 ovan. För vårt syfte här torde det vara tillräckligt att konstatera att de många revisionförslagen 1889-1936 visar stor försiktighet när det gällde det wallinska materialet. Man föreslog i stort endast vissa uteslutningar. Men man vågade inte gå in och arbeta med texten exempelvis så som Thomander-Wieselgren gjort. Detta kan förefalla egendomligt med hänsyn till att det var både innehållet och formen kritiken vänt sig mot. Denna försiktiga hållning kan bara förklaras av den wallinska psalmbokens mycket starka ställning; den omnämns inte sällan som en kristenhetens yppersta. Den kan också förklaras av den föreställning som ofta möter att en psalmboksrevision kräver en ny Wallin.

En av dem som längst kom att arbeta med psalmbokens förnyelse var, som tidigare nämnts, J A Eklund. Han skrev 1915:

Han (Wallin) bygger sin dikt med fasta fogar. Det är därför det ofta klåfingriga bemödadet att rätta Wallin formellt för det mesta slår särdeles illa ut; oförvarandes har man sönderbrutit någon av dessa krafigt verkande antiteser eller fördärvat en Wallinsk tankekedja eller gjort en starkt komponerad bild till ett fragment. Man må med skäl begära respekt för mästarens intentioner. Och det synes i detta fall vara full grund att göra bestämd skillnad mellan honom och diktarna av lägre rang.

Men Eklund menar också att Wallin har sin begränsning bl a när det gäller det i god mening barnsliga eller det folkliga, varvid Eklund ser stor skillnad mellan Wallin och Grundtvig. Eklund skriver vidare. *Wallin bör i evangelisk frihet äras, men icke absolut kanoniseras.*

Betecknande är dock att Eklund i fortsättningen endast anger kriterier för uteslutning av Wallintexter, inte för bearbetning av dem (J A Eklund, Vår kyrkopsalm, 1915).

Om Wallin har det oftast sagts att han var sin egen skarpaste kritiker. Han förefaller aldrig färdig med sitt arbete - som han också betecknat som *sitt angelägnaste, egentligaste dagsverke* - utan han är ständigt beredd att ompröva och gå vidare. I hans diktning kan man också observera en fortgående utveckling exempelvis genom en successivt ökad lyhördhet för den äldre psalmens ursprungliga lydelse och klang. Att hans omarbetningar ändå blev så omfattande får tillskrivas hans ambition att göra dem levande för sin samtid och detta i en estetisk form som på bästa sätt svarade mot den höga kallelse denna enligt hans uppfattning hade.

Ofta återges hans ord i förordet till 1816 års psalmboksförslag som särskilt betecknande för hans syn på psalmboken och psalmboksrevisionen. Psalmboken skall, skriver han *inte vara ett akademiskt vitterhetsstycke --- att kittla örat och inbillningen.*

Den skall vara *allom allt, allas tillhörighet och tillflykt, den enfaldiges som tänkarens, den känslofulles som den mera kall-sinniges.*

Wallin hade också önskat längre tid för att fullborda arbetet med psalmboken: *Jag vet att hon (psalmboken) blivit bättre, om redaktionen haft mer tid på sig.* När den nya psalmboken invigdes första söndagen i Advent 1820 i Västerås domkyrka, talade Wallin om det tidevarvs slut, under vilket Guds folk i vårt land sjöng den gamla sången. Och han tillade: *Kanske skall den nya sjungas ett annat århundrades dag, vars afton ingen av oss upplever. Då blir ock denna bok gammal.*

Eklund anmärker, 1915: *Detta århundrade är redan kommet.*

Arvastson har påpekat att psalmboken för Wallin sålunda hade en uttalat tidsbetonad karaktär, och fortsätter

All den myckna kritik som den Wallinska psalmboken utsatts för på grund av dess utpräglad tidsbetonade och i närvarande tid föråldrade uttryck mister i själva verket mycket av sin udd inför det faktum att dess upphovsman hade räknat med en sådan utveckling. Psalmens yttre uttryck för eviga sanningar kunde vara tjänligt och gott för sin tid men mindre svara mot en annan tids fordringar.

Den wallinska revisionen företogs sålunda från de premisser som förelåg då. En revision av motsvarande art har sedan dess inte skett. Det vore dock oförenligt med Wallins egen syn på psalmboken att låta honom stå för den slutliga psalmboksrevisionen i vårt land. Utan tvekan har Wallin och hans medarbetare tillfört vår psalmskatt mycket som alltfört, och för lång tid framåt, behåller sitt självklara värde. Samtidigt står det klart att den tveksamhet som tidigare under åren uttryckts inför Wallins omarbetning av äldre text kvarstår och kanske t o m förstärkts i vår tid, när den wallinska retoriken ofta känts som ett främmande poetiskt uttrycksmedel.

Psalmkommittén har därför sökt följa principen att gå tillbaka till textens lydelse före den wallinska bearbetningen, när det gällt äldre text. Både språk och innehåll tycks kommittén inte sällan tala mer direkt till vår tid i denna form än i den wallinska. Samtidigt är det tydligt att man inte generellt kan tillämpa den nämnda principen på all äldre psalm. Wallin och hans medarbetare kan genom sin bearbetning ha tillfört psalmen ifråga nya värden och gjort den älskad och flitigt använd ända in i vår tid. Ett exempel på en sådan text utgör Wallins bearbetning av Luthers *Vom Himmel hoch*, sv ps 63, *Av himlens höjd* oss kommet är. Luther lär ha skrivit texten närmast för familjens julfirande. Han håller en varm och intim ton. Wallins bearbetning har lyft stilen och givit den mer atmosfär av katedral än av hem. Detta belyses kanske bäst av skillnaderna i nuvarande vers 13 av sv ps 63 som Wallin gett den följande lydelsen:

gör dig ett tempel i mitt bröst.

Men Luthers text lyder

mach dir ein rein sanft Bettelein

- dvs en liten säng. Detta har f ö bevarats i de danska och norska psalmböckerna liksom i den svenska psalmboken i Finland; i den sistnämnda lyder sålunda texten

*Ack, Herre Jesus, hör min röst:
Gör dig en bädd uti mitt bröst.*

I Wallins form har emellertid texten fått en flitig användning i vårt land. Här kan skäl anföras både för och emot en närmare anslutning till Luthers text.

Exemplet, hämtat från en psalm som ännu inte slutbehandlats av psalmskommittén, torde illustrera hur varje psalm måste prövas för sig och utifrån sina egna förutsättningar. Det övergripande syftet för kommittén har varit detsamma som för den wallinska revisionen: att pröva allt utifrån de krav och behov som samtid och framtid kan ha beträffande en levande psalm.

3.3 Riktlinjer för bearbetningen

Kommittén har inte i formell mening fixerat några riktlinjer för bearbetningen av 1937 års psalmbok. Skälen härför är flera.

Ett har framskyttat i det föregående. Psalmerna har en individuell karaktär. De kan ha en särskild ställning och användning i exempelvis gudstjänsten. Deras historia kan någon gång motivera att man nalkas dem från särskilda utgångspunkter. För detta kan inga principprogram läggas fast.

Psalmskommittén har sett på några av de försök som gjorts i andra länder för att bestämma riktlinjer för arbetet. Den kan instämma i vad Svenska psalmbokskommittén i Finland anfört och som utgör ett slags allmänna överväganden om en psalmboksrevision - se ovan kap 2. Ett försök att mer specificerat ställa upp principer torde emellertid betyda att man får göra så många undantag och reservationer att de i det närmaste upphäver grundprinciperna eller gör dem tämligen intetsägande. Detta tycker sig kommittén förstå av de tyska utkastet till principprogram.

Kommittén har inte heller fått sådana direktiv för arbetet att de har kunnat läggas till grund för ett fastare formulerat principprogram.

Kommitténs handlingsprogram har i stället fått växa fram i kontakt med materialet och i samverkan med dem som i egenskap av bearbetare, experter, referenter etc varit engagerade i arbetet med text och musik. Därmed torde kommittén f ö också anknyta till den praxis, som varit gällande för åtminstone 1900-talets olika kommittéer. Kyrkomötena har kommit att spela rollen av det organ som gett vidare anvisningar för arbetet, sedan de sett igenom kommittéernas förslag.

Även om kommittén sålunda inte formulerat ett principprogram har vissa linjer följts i arbetet. Det handlar härvid om en lång process - redan påbörjad inom Hymnologiska institutet - som inte heller bör betraktas som avslutad.

- Efter hand har kommittén funnit att det är angeläget att ställa frågan om hur användbar en text (och dess melodi) är och om den fyller ett behov.
- Likaså har kommittén funnit det alltmer angeläget att låta arbetet ske i så stor omvärldskontakt som möjligt.
- Slutligen har kommittén ställt frågan om inte en försiktig bearbetning, av det slag som ledde fram till 1937 års psalmbok, nu måste ersättas av en mer genomgripande översyn, till sin art motsvarande den wallinska revisionen.

Också en rad andra frågor har givetvis ställts av kommittén, men de här nämnda torde kunna betecknas som de viktigaste. De kommenteras närmare i det följande.

3.3.1 Användbarhet och behov

Från Hymnologiska institutet övertog kommittén bl a ett bedömningschema, där man bedömde textens innehåll, form och om texten behövdes och var användbar. Efter hand kom användbarhet och behov att spela en överordnad roll. Då är det dock viktigt att anmärka att det givetvis var textens innehåll och form som i sig avgjorde om en text var användbar eller ej. Men i och för sig goda texter med i och för sig god formell gestalt bedömdes inte vara av intresse för en psalmbok, om de av olika skäl inte gick att använda (svårtillgängliga, exklusiva, omöjliga att tonsätta etc). Därför kom behovs- och användbarhetskriterierna att till sist bli avgörande.

När det gäller innehållet har det för kommittén vägledande varit om texten låtit det bibliska budskapet komma till sin rätt. Kommittén har kontinuerligt överlagt om den teologiska innebörden av föreslagna nyformuleringar. Här ska endast några antydningar och exemplifieringar på de innehållsliga frågorna tas upp.

En ny psalmbok bör lika litet som de tidigare präglas av innehållslig likriktning; någon medveten styrning har heller inte skett från kommitténs sida. Mängden av texter, författare och bearbetare från många århundraden är i sig ett hinder mot ensidighet. Kommitténs strävan har också varit att få med många nutida kvalificerade författare, bearbetare och bedömare i arbetsprocessen.

Vid bearbetning av äldre texter har bearbetaren ofta sökt sig tillbaka till psalmens ursprungliga formuleringar och tankegångar. Men även psalmens senare historia i översättningar och bearbetningar har kunnat ge inspiration till nyformuleringar. Vad som varit vägledande i de enskilda fallen framgår bl a av kommenta-

rerna till vissa texter i betänkanadets band 2. Där framgår exempelvis att bearbetarna gärna har velat knyta an till det ursprungliga innehållet och ursprungliga formuleringar särskilt i fråga om reformationstidens och 1600-talets psalm. Dessa psalmer uppfattas i förhållande till 1800-talets bearbetningar ha mer av biblisk realism, mer konkretion, mer livfull berättelsekaraktär. Framför allt uppfattas evangeliet där mer radikalt framställt, utan förbehåll. Rättfärdiggörelsen genom tron framhävs; det klassiskt-dramatiska försoningsmotivet kommer bättre till sin rätt.

Som exempel på innehållsliga motiv som kommittén funnit rimligt att tona ner kan nämnas följande:

- en ensidig svartmålning av det jordiska livet, som

*En jämmerlig och usel ting
är livet och tar snarligt slut.*

(Sv ps 546:1)

- uttryck för en mer patriarkalisk tids synsätt, som

*Väck oss till kamp för höga ting,
gör oss i tron till män;*

(Sv ps 526:4)

- en syn på sjukdom och olyckor som orsakade av den drabbade människans synd, som

*Ack, hela den igen
som du så slagit har,
tag bort min stora synd,
som därtill orsak var.*

(Sv ps 384:2)

- en alltför nationalistisk och romantisk syn på fosterlandet och den svenska kyrkan, som

*Fädernas Sverige sig kämpat fram,
Kristus var med det på banan,
visade vägen för trofast stam:*

(Sv ps 169:4)

- alltför starka uttryck för att ett dygdigt jordiskt liv i kombination med stark förnöjsamhet ger evigt liv, som

*Den som Herrens råd ej klandrat,
men i stillhet skött sitt kall,
fruktat Gud och redligt vandrat,
han till friden komma skall.*

(Sv ps 569:2)

För att få en uppfattning om i hur hög grad en psalm - eller delar av den - användes resp bedömdes vara användbara har kommittén undersökt olika vägar att få ett svar. Detta visade bl a att psalmlistor från gudstjänster inte fanns tillgängliga i församlingarna i sådan omfattning att de kunde tjäna till vägledning och att de dessutom fördes efter så varierande principer att materialet skulle bli synnerligen besvärligt att bearbeta.

Efter samråd med biskopsmötet beslöt kommittén därför att låta företa en undersökning genom Statistiska centralbyrån (SCB) bland landets präster och kyrkomusiker i aktiv tjänst inom svenska kyrkan. Undersökningen föregicks av en mindre provenkät. Ett statistiskt representativt urval om 600 präster och 200 kyrkomusiker drogs från statistiska matriklar. 300 präster utvaldes att besvara frågor rörande psalmbokens första 300 psalmer, andra 300 att besvara frågor rörande de återstående 300. Undersökningen omfattade de tre senaste åren, varigenom samtliga tre predikoårgångar täcktes in.

Genom denna undersökning nådde kommittén dem som yrkesmässigt och regelbundet arbetade med psalmboken. Kommittén har också undersökt möjligheterna att göra en undersökning bland avnämarna men tillförlitliga metoder för en sådan har inte stått till buds enligt SCB.

I den nämnda enkäten ombads prästerna ange, för varje psalmsvers,

- om de använt versen
- om de ansåg att versen var användbar
- om de ansåg att versen inte var användbar
- om de var tveksamma.

Till kyrkomusikerna ställdes frågan om 223 psalmer och deras melodivarianter. Musikerna skulle ange vilka av de alternativa melodierna de använt under senaste treårsperiod och vilka de ansåg vara användbara.

Undersökningen bland präster visade relativt stor samstämmighet om de texter som bedömdes vara oanvändbara och om de texter som inte användes. I betänkandets band 2 redovisar kommittén SCB-undersökningens utfall rörande den faktiska användningen av alla de psalmer som kommittén föreslår ska utgå.

Kyrkomusikernas bedömning av 1964 års alternativa melodier är påfallande försiktig. Detta bör ses mot bakgrunden av att en melodipsalmbok med dessa melodier inte kom ut i handeln förrän 1974, vilket i hög grad har försvårat användningen av dem (en jämförelse mellan siffrorna för användbarhet, resp verklig användning visar att kyrkomusikerna i de flesta fall bedömt melodier som de aldrig har använt i praktiken). Bedömningen utgick dessutom från 1937 års texter, som ofta inte passar till dessa alternativa melodier. I klar kontrast till denna försiktighet står den så gott som genomgående positiva bedömningen av delvis alldeles samma melodiförslag som framlades i försökshäftet Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978, vilken gjordes efter praktiska prov och dessutom utgick från texter som anpassats till de alternativa melodierna. Kommittén har därför känt sig oförhindrad att tolka resultatet av den musikaliska SCB-undersökningen i ganska positiv riktning.

För kommitténs vidkommande har SCB-undersökningen varit av stort värde. Bland annat har kommitténs uppfattning om vilka psalmer

som bör utgå där fått stöd. Samtidigt är det angeläget att understryka att kommittén inte känt sig så bunden av SCB-undersökningen att den mekaniskt följt dess utfall. Undersökningen har exempelvis ofta gett kommittén anledning att ställa frågan om inte en vers som enligt SCB-undersökningen har låg användning, möjligen har detta därför att föregående vers/verser bedömts som oanvändbara. Vidare är det klart att melodin spelar en avgörande roll för om psalmen kan användas eller inte. Kommittén har sökt ta hänsyn till sådana omständigheter vid sin bedömning. SCB-undersökningen har spelat en viktig roll i de fall, där kommittén varit tveksam till om en psalm/vers ska uteslutas eller inte. Någon gång har kommittén ansett att en text, som enligt SCB-undersökningen borde kunna utgå, skulle få nytt liv igen genom en lämplig bearbetning. Ett exempel på en sådan text är 440, Nu haver denna dag: endast 9 % av de tillfrågade hade använt psalmen.

När SCB-undersökningen gjordes fanns Psalmer och visor 76 ute för bruk i gudstjänsterna men detta gällde inte för hela den period, som undersökningen avsåg. Det är därför möjligt att Psalmer och visor 76 nu ersatt vissa av 1937 års psalmer och att en motsvarande undersökning i dag skulle visa att ytterligare några psalmer fallit ur bruk. Kommittén är medveten om detta men har inte underlag för en bedömning av vilka det i så fall skulle gälla. En mindre undersökning, gjord av Religionssociologiska institutet under år 1979 om psalmval i fyra församlingar, visar att användningen där av Psalmer och visor 76 skiftade starkt: i en församling hämtades endast var tionde psalm ur tillägget, i en annan kom bortemot var tredje psalm från denna samling. I undersökningen framhålls dock att det redovisade materialet endast bör betraktas som exempel och att det inte på något sätt gör anspråk på att vara representativt för psalmanvändningen inom svenska kyrkan.

3.3.2 Arbetets öppenhet

Kommittén har sökt bedriva sitt arbete i så nära kontakt med omvärlden som dess resurser tillåtit. Därmed torde kommittén ha tillämpat en ny praxis för psalmboksrevisioner. Men eftersom revisionen i väsentlig grad är en kommunikationsfråga så tillvida som mottagarens reaktioner på psalmboksförslaget avgör om en ny psalmbok skall kunna antas eller ej har denna omvärldskontakt kommit att framstå som alltmer angelägen. Detta är en angelägenhet inte bara för kommittén som sådan utan i lika hög grad för dem, som bearbetat psalmtexterna och för dem, som arbetar med de musikaliska frågorna.

Parallellt med det pågående revisionsarbetet har kommittén därför på olika vägar sökt inhämta reaktioner och synpunkter utifrån. Kommittén kan därför nu redovisa ett förhållandevis aktivt samspel med enskilda och grupper utanför kommittén, samtidigt som det står klart att om resurserna tillåtit det en ytterligare vidgad kontakt hade varit värdefull.

Kommittén har bedrivit detta öppna arbete efter tre linjer.

1. Kommittén har konsulterat en referentgrupp om sedermera ca 20 personer när det gällt bearbetning av texter. Gruppen har presenterat en bred teologisk, pedagogisk, litterär och praktiskt-kyrklig sakkunskap. I gruppen ingick också språklig expertis och kommittén har därutöver konsulterat språkexpertis när det gällt samtliga bearbetningar - och nyskrivna texter - som läggs fram i detta förslag. Särskilt har kommitténs revisionsgrupp kunnat få hjälp av referentgruppen när det gällt bearbetningar till vilka revisionsgruppen ställt sig frågande. Referenterna har i skriftliga, inte sällan utförliga kommentarer gett sina synpunkter tillkänna. Dessa synpunkter har sedan kunnat vidarebefordras till resp bearbetare. Bearbetaren har därefter gjort de ändringar han/hon funnit vara befogade. Inte sällan har texterna därvid fått gå i många turer mellan bearbetare och revisionsgrupp.
2. Kommitténs arbete har presenterats i tre häften med exempel på bearbetad psalm.

Det första häftet utkom 1977. Det hette Revision av 1937 års psalmbok. Information-arbetsmaterial. Läge november 1977. I detta häfte presenterades 17 bearbetade psalmer, representerande en skala från lätt till mer genomgripande bearbetning. Till de allra flesta psalmerna hade fogats en kommentar. I flera fall återgavs också de förlagor, som bearbetaren utgått från. I inledningen till häftet omnämner kommittén några av de frågor som revisionsarbetet kommit att aktualisera, t ex frågan om helrim eller assonanser. Äldre psalm använde inte sällan assonansen och detta bruk hade nu tagits upp av många bearbetare. Avsikten med häftet angavs vara att *så många som möjligt, församlingar och enskilda personer ska få tillfälle att bekanta sig med arbetet, dess svårigheter och möjligheter, i likhet med de provöversättningar som bibelkommissionen utgett*. Kommittén underströk också att det här inte gällde slutversioner utan prov och försök, och efterlyste reaktioner på materialet. - Häftet bildade sedan utgångspunkt för många samlingar landet runt, oftast organiserade stiftsvis och genom domkapitlens försorg, med diskussion om innehållet och om revisionsarbetets många problem.

Det andra häftet utkom ett år senare, med samma titel - med undantaget att det nu gällde läge november 1978. Kommittén säger sig i förordet ha blivit positivt överraskad av det stora intresse som det föregående häftet mötts av. Uppmuntrad av denna framgång önskade nu kommittén bredda och fördjupa den kontakt, som öppnats genom 1977 års häfte. Materialet omfattade denna gång 13 psalmer med kommentarer och i vissa fall förlagor. I häftets inledning utvecklar kommittén något utförligare de synpunkter på språk, innehåll och musik, som berörts i det tidigare häftet. Kommittén ställde vidare en rad frågor i direkt anslutning till de olika psalmerna och meddelade att man var tacksam för svar och synpunkter. Häftet sändes ut till alla församlingskyrkoråd, domkapitel, liturgiska grupper i stiftan, till pressen och till en större grupp enskilda. En sammanställning och analys av de inkomna svaren har gjorts i form av ett fältarbete inom avdelningen för kristendomens historia vid den teologiska institutionen vid Lunds universitet,

av teol stud Jan Hermansson. Det sålunda insamlade och bearbetade materialet har varit kommittén till hjälp såväl vid det fortsatta arbetet med texterna i detta häfte som i revisionsarbetet som sådant.

Det tredje häftet kallades Den signade dag och utkom i mars 1980. Det omfattade dels text och musik till 47 bearbetade psalmer (del 1, Gammal psalm blir ny), dels kommentarer (del 2, Psalmer och psalmdiktare från 300-talet till nu). I häftet fanns en disposition för åtta studiesammankomster. På ett svarsformulär kunde synpunkter sändas till kommittén.

De två första häftena kunde kostnadsfritt rekvireras från kommittén. Den signade dag utgavs för försäljning genom ett förlag.

3. Kommittén har vidare engagerat sig i ett mångskiftande informationsarbete. Dess ledamöter, experter och sekreterare har medverkat vid samlingar av olika slag, vid kurser och konferenser som t ex koralveckorna i Båstad och Vadstena, genom artiklar i tidskrifter och böcker, i gudstjänster och i program i radio och TV, där bearbetningen av 1937 års psalmbok varit huvudtema eller fått bidra med material.

Kommittén har dessutom i vissa frågor konsulterat Svenska kyrkans diakoninämnd, Svenska kyrkans mission, Svenska kyrkan i utlandet, arbetsgruppen för konfirmation och arbetsgruppen barn och familj vid Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete samt Svenska sjukhusprästföreningen.

Detta öppna arbete har gett psalmskommittén intrycket att inriktningen på bearbetningen av 1937 års psalmbok i stort varit riktig. Inte minst värdefull har varit den förståelse som kommittén på många håll tyckt sig möta för de många komplicerade praktiska och principiella frågor som en psalmboksrevision står inför. Kommittén har tyckt sig finna att de som kommit i kontakt med materialet och själva tvingats in i frågeställningarna delar kommitténs uppfattning att man först då förstår uppgiften och kan formulera sin mening, medan det inte går att helt utifrån och utan ett sådant engagemang i materialet fälla ett rättvist omdöme om det. Självfallet kan omdömena ändå skifta starkt och individuellt.

Kommittén är medveten om att den här rör sig på ett synnerligen känsligt område och att den delar denna upplevelse med tidigare kommittéer. I sin avhandling Den svenska psalmboksrevisionens grundtankar (1926) konstaterar den finländske hymnologen Gösta Moliis-Mellberg sammanfattande att en psalmboksrevision är ett mödosamt och grannliga värv och att *därtill skördar den, såsom dess historia utvisar, mycken otack* inte minst emedan mycket av kritiken inte träffar mål och just därför sårar i sin orättvisa. Till psalmerna finns många starka känslomässiga bindningar. Många reaktioner kan förklaras därav. Moliis-Mellberg formulerar problemet så: *I psalmboksdiskussionens historia har ett begrepp sådant som "mors psalm" - för att blott i ett enda uttryck sammanfatta ett tema, som varierats snart sagt i det oändliga - sin givna plats.*

Problemet stod också klart för Wallin, som 1812 i sin egenskap av bearbetare av äldre text kunde tala om *fruktan för omdömen, som över prov i detta skaldeslag fällas skarpare, omdömeslösare och motstridigare än över allt annat.*

I sitt öppna arbete har kommittén kunnat möta bifall likaväl som invändningar: åsikt står ofta mot åsikt. Kommittén har vägt de framkomna synpunkterna mot varandra. I många fall har en majoritets mening fått fälla avgörandet när det gällt enskilda texter som kommittén varit tveksam till. Kommittén har beaktat uttryckligt framförda åsikter och försökt lyssna ut underförstådda sådana. I såväl de många detaljfrågorna som i de övergripande frågorna har kommittén fått välja den lösning den ansett rimligast och ytterst är det givetvis kommitténs eget ställningstagande som avspeglas i föreliggande betänkande.

3.3.3 Försiktig eller genomgripande bearbetning

Kommittén har tidigare antytt att revisionsarbetet efter Wallin präglats av stor återhållsamhet när det gällde att röra den wallinska psalmskatten. Ordet *varsam* förekommer flitigt inte minst i de många psalmboksförslagens förord. Det tycks ha fyllt funktionen av ett avvärande försvar mot väntad kritik. Ängslan har på den punkten också visat sig vara befogad.

Wallin kunde själv bruka ordet. För honom tycktes det emellertid närmast hänga samman med respekt för ett levande andligt arv, och han betraktade sitt eget arbete med äldre psalm som ett varsamt sådant. 1816 skriver han om

våra gamla kyrkosånger, dessa heliga återljöd från tider av en frisk religiositet

som

hos ett kristeligt folk blivit en nationalegendom, som ej kan saklöst förskingras, så länge något hjärta protesterar däremot, klenoder som kanske någon gång i ett århundrade, må besiktigas och, där så är av nöden, avdammats, men ingalunda uppsmältas och formas på ny modell, så länge de i sitt gamla vördnadsvärda skick ännu helst igenkänns av de fromma. --- Huruvida min hand härvid varit nog varsam, lämnar jag att döma åt de mer erfarna.

I jämförelse med senare tiders revisioner måst dock den wallinska betraktas som mycket genomgripande. Men varsamheten handlade inte för Wallin i första hand om att bevara den yttre formen, utan om att ge psalmen en sådan gestalt att den blev levande för hans samtida. Inte bara de formella förändringarna utan också de innehållsliga förskjutningarna är påtagliga i den wallinska revisionen.

För kommittén har det varit angeläget att söka iaktta så stor varsamhet som möjligt mot det genuina och levande i all äldre psalmtext. Detta innebär emellertid inte att kommittén menar att

en sådan text "räddas" genom att den endast återupprepas. Självfallet spelar många avvägningar för och emot in i detta fall, men enligt kommitténs mening blir texten levande när den ges en språkdräkt som är tillgänglig för vår tid. Därmed är antytt att kommittén sökt sig tillbaka till den tidigare, och ofta också den ursprungliga, lydelse en psalm haft före den wallinska revisionen för att se om texten genom en bearbetning skulle kunna få en gestalt som bättre svarade mot vår tids behov och uppfattning än den fått i den wallinska revisionen. Det har därvid ofta visat sig att det skulle vara en fördel både att ta upp mycket av psalmens tidigare form och att återinföra det av innehållet som i den wallinska bearbetningen förändrats eller försvunnit. Bearbetarna har därför ofta strävat efter att restaurera dessa texter med ledning av deras tidigare form. Det har inte varit fråga om att söka ge psalmen ett slags ålderspatina genom att använda ett pastischbetonat språk utan om att med vår tids språk lyfta fram det genuina i den äldre psalmen.

Emellertid är det inte bara psalmer före 1819 års psalmbok som har bearbetats. Också Wallins och hans medarbetares psalmer har undergått bearbetningar i de fall kommittén funnit detta motiverat. SCB-undersökningen har exempelvis kunnat påvisa att vissa av dessa texter knappast eller inte alls använts och att det troligtvis är språket och ett inaktuellt innehåll som är orsaken. Många sådana psalmer har då föreslagits utgå. I andra fall åter har en bearbetning skett för att ta tillvara det som denna psalm - eller några strofer i den - har att ge också vår samtid. Det har då kunnat handla både om en avkortning av texten och om en språklig bearbetning av den. Som exempel kan nämnas sv ps 45, där den för nutiden något främmande och tunga inledningen

*Huru länge skall mitt hjärta
sucka, söka efter friden
och med ousäglig smärta
aldrig finna den i tiden?*

föreslås få följande lydelse:

*Länge, länge har mitt hjärta
sökt och längtat efter friden,
sökt i oro och i smärta,
aldrig funnit den i tiden.*

Formen är ändrad från en fråga till ett påstående. Men samtidigt har det karaktäristiska wallinska huvudmotivet behållits utan inskränkning och förändring och texten har i denna form, enligt kommitténs mening, blivit användbar på ett annat sätt än den är i dess nuvarande.

Tveksamheten när det gäller att röra den wallinska psalmen kan ha att göra med att man betraktat den som originaldikt och därför ansett att den bort behållas i den form som författaren en gång gav den. Men en psalm i en psalmbok är något annat än en dikt i en antologi. Psalmen är på ett annat sätt bruksvara och till psalmbokens karaktäristika hör just att äldre psalm bearbetats, t o m kraftigt, för att kunna brukas av en ny tid. Kommittén er-

inrar här om Wallins tidigare citerade yttrande om den tid då hans egen psalmbok skulle komma att bli föråldrad. Man bör ha rätt att anta att han skrev sina psalmer under förutsättningen att en ny tid skulle komma att behöva bearbeta dem på samma sätt som han själv bearbetat äldre psalmer. Alternativet skulle annars vara att låta all den psalm, som inte nu bedöms som användbar, utgå. I stället är det för kommittén angeläget att kunna bevara också de många värdefulla psalmerna från Wallin och hans samtid på ett sätt som gör dem levande för vår egen samtid.

Också sådana psalmer som för första gången togs upp i 1937 års psalmbok har setts över. Det gäller bl a översättningar från andra språk. Ett sådant exempel är sv ps 163, som i en nybearbetning lagts närmare det danska originalet, Kirken den er et gammelt hus (danska psalmboken 280). Ett annat exempel är sv ps 447, Bliv kvar hos mig. Mannströms i och för sig förtjänstfulla och skickliga översättning har här ersatts av en ny, som närmare ansluter till den engelska texten, Abide with me. Den anses vara en av världens mest spridda, och genom den nya översättningen har den alltså fått ett innehåll som förenar oss med alla de kyrkor och samfund världen över, där den sjungs.

Ovanstående kunde möjligen leda till uppfattningen att kommittén strävat efter att låta samtliga psalmer, som kommittén önskat behålla, undergå en grundlig bearbetning. Detta är ingalunda fallet. Vissa psalmer har en sådan gestalt att de inte alls behöver ändras. Andra har behållits oförändrade när kommittén funnit det vara befogat, även om de exempelvis har en ålderdomlig språkdräkt. Omfattningen framgår av registret till kommitténs förslag till bearbetning av 1937 års psalmbok i betänkandets band 2.

Utgångspunkten har dock varit att inte göra större omarbetningar än vad som krävs. Men kommittén vill erinra om ett belysande yttrande av en av bearbetarna, från förordet till andra delen av Den signade dag:

En bearbetare börjar ofta med att ändra på något ord eller någon rad. Men märker snart att det inverkar på psalmen i sin helhet. Antingen måste man lämna den som den är eller gå vidare. Gamla psalmer kan bli bra genom att de får bli sig själva, hitta tillbaka till sin kanske förlorade identitet. I olika slags dräkt - karolinsk vadmal eller wallinskt prästerligt skrud - har de rört sig genom tiderna. Och nu kommer de till oss och frågar hur vi tycker att de ska vara. (Anders Frostenson)

En bearbetning som är så försiktig att den endast innebär att enstaka ord eller rader justeras kan alltså egentligen innebära en större ovarsamhet mot texten än en mer genomgripande bearbetning - det är det något paradoxala förhållande bearbetarna och kommittén fått arbeta under.

Bearbetningarna spänner därför över en skala från praktiskt taget inga ändringar till mer genomgripande omarbetningar. Begreppet *bearbetning* är alltid tänjbart och det är inte möjligt att mer exakt ange hur många som undergått lätt resp grundlig bearbetning. Gränserna är flytande och det kan i många fall vara en personlig omdömessak hur en bearbetning ska betecknas.

Kommittén har låtit utarbeta kommentarer till några av de texter som bearbetats. Av tidsskäl har det inte varit möjligt att utarbeta sådana kommentarer till samtliga bearbetningar. Kommittén har fått begränsa sig till ett urval. Den har ansett det angeläget att söka sätta in psalmerna i deras historiska, teologiska, litterära och musikaliska sammanhang liksom att den aktuella bearbetningen motiveras något av bearbetaren själv. Det är kommitténs förhoppning att i ett senare skede kunna göra fullständiga kommentarer. Kommentarer presenteras i betänkandets band 2 i anslutning till resp psalm. Merparten av de övergripande kommentarerna har utarbetats av experten Inger Selander, i några enstaka fall av ledamoten Belfrage och sekreteraren Nisser. Därefter följer ofta en bearbetarens kommentar, som uttrycker dennes personliga uppfattning och upplevelse av texten och som skrivits obundet av kommittén. Slutligen kan en musikkommentar följa utarbetad av ledamoten Göransson.

3.3.4 Språket

Den svenska psalmboken är från en synpunkt sett en lyriksamling - och som sådan kanske en av de viktigaste i den svenska litteraturen - med ett språk som lever under delvis andra villkor än sakprosan (C Grünbaum i Språkform och språknorm, 1979). Men psalmboken är, som tidigare påpekats, också en *bruksvara* med omistliga uppgifter i det kristna budskapet och den kristna erfarenhetens tjänst. Det är därför angeläget att psalmtexterna har ett språk som utan alltför stora svårigheter kan förstås av dem som psalmboken vänder sig till, också av dem som första gången tar del av den. Man kan här jämföra med det huvudmål som bibelkommissionen uppställt för sin nyöversättning av bibeln; översättningen ska utföras *på idiomatisk, naturligt, begripligt och nutida svenska*. (SOU 1974:33).

En väsentlig uppgift för den språkliga bearbetningen av äldre texter har alltså varit att ersätta sådana ord, ordformer och språkliga konstruktioner som idag förhindrar eller försvårar förståelsen.

Några av de problem som kommittén och de anlitade bearbetarna vid detta arbete haft att brottas med skall här redovisas.

Ett av problemen hör samman med vad man skulle kunna kalla *ordmystik*. Uppenbart är det så, att en rad ord, sammanställda på ett visst sätt, kan vara bärare av ett budskap, ett stämmingsvärde eller en känsla av trygghet utan att själva sakinnehållet är omedelbart tillgängligt eller intellektuellt analyserats av mottagaren. Man har rent av - det gäller ett uttalande av Wallin beträffande översättningen av bibeln - antytt en tro *på ren ordmagi, det av religiös tradition helgade ordets makt just sådant det är traderat*. (H S Nyberg, Johan Adam Tingstadius, 1953).

För jämförelsens skull kan här nämnas den roll musiken spelar för kommunikationen längs andra vägar än de vanliga rationella.

Psalmkommittén har självfallet varit medveten om denna ordens dubbla funktion. Den har därför varken kunnat eller velat tillämpa full konsekvens vid sin bearbetning av äldre ord och uttryck. Ibland skulle man genom en ändring ha förlorat betydligt mer än man vunnit. Inte minst gäller detta psalmernas begynnelse-rader som ofta fungerar som ett slags igenkänningssignal.

Som exempel på uttryck som av här antydda skäl lämnats obearbetade kan nämnas *Guds rena Lamm, oskyldig/på korset för oss slaktad* (svps 94). Ett utbyte av ordet *slaktad* skulle enligt kommitténs mening ha skadat psalmens starka, traditionsgivna uttrycksvärde. Att t ex Geijers *Du bar ditt kors, o Jesu mild* (sv ps 89) föreslås oförändrad sker, förutom med ovanstående motivering, av det skälet att ett utbyte av ordet *hädde* eller av syntaxen i strof 3 skulle ha gripit alltför djupt in i psalmens struktur.

Ett annat problem har varit det tidsbundna språk som präglar många av våra psalmer inte bara ifråga om enstaka ord och ordformer utan också då det gäller själva sättet att uttrycka sig. Varje tid har sitt stilideal, sina referensramar som helt naturligt inverkar på valet av uttryck och bilder. Tre psalmstrofer, från slutet av 1600-talet, början av 1800-talet resp från 1930-talet kan exemplifiera denna växling av stilideal.

*Hvad kan doch min siäl förmöia
widh vår tijds eländighet?
Hwärt wij våra sinnen böija,
Är alt obeständighet.
O! min siäl betänk och märck
At vårt wäsend och vårt werck,
I en flychtig tijd omsändrar,
Och som Månen sigh förändrar.*

1695:268, sv ps 400:1
G Allon 1694

*O må jag ock med flit och dygd
och måtta i begär
än kunna glädjas i ditt skygd
var dag du mig beskär.*

sv ps 420:3
J O Wallin 1814

*Se ljusets kämpaskara!
Ej fruktan den betar.
Hur vapnen glänsa klara,
hör segerglad fanfar!
Igenom mörkrets länder
och heta striders bad
den hoppets blickar sänder
emot Guds gyllne stad.*

sv ps 534:4
S Rönnegård 1936

Bearbetarna har här ställts inför ömtåliga avvägningar. Å ena sidan kan det ligga ett värde i att bevara det karaktäristiska från ett visst tidsskede. Å andra sidan blir psalmen knappst levande i våra dagar av det som är typiskt för dessa strofer. Det gäller exempelvis ordvalet *eländighet/beständighet* och de retoriska satserna i Allons strof, Wallins vidareutvecklade retorik med för hans tid typiskt språkbruk: *flit, dygd, måtta i begär* och Rönnegårds strof, som också den är retorisk men på ett annat sätt. Medan termen *retorisk* använd om Allons och Wallins strofer betyder att de är utformade i överensstämmelse med äldre stiltära, är Rönnegårds strof retorisk också i meningen högtravande. Trettiotalets stil känns inte alltid naturlig i våra dagar.

De retoriska konstgreppen är som regel i 1500- och 1600-talspsalmerna sparsamt använda. Författarna är ofta inriktade på att kärnfullt formulera reformatorisk eller ortodox lära eller på att nära återge bibelordet. Detta gör att de gamla psalmversernas ursprungliga formuleringar ibland ligger oss närmare än de bearbetningar som Wallin utfört. Jämför här sv ps 317:5 i Haquin Spegels original, Wallins bearbetning med dess poetiska omskrivningar och den bearbetning av Anders Frostenson som nu föreslås:

*Ser liljorna hvilka uprinna
På markene, när hon är grön:
The intet arbeta och spinna;
Doch är theras fägring så skiön,
At Salomon fast han var mächtig,
War eij i sin klädnad så prächtig,
Som ett af the blomstren är.*

1695 sv ps 211:7

*Se, liljorna kunna ej spinna,
dock livar dem himmelens fläkt.
Vad färger och fägring vi finna
i all deras talrika släkt!
Själw Salomo, lycklig och mächtig,
bar icke en klädnad så prächtig
som deras förtjusande dräkt.*

1819 sv ps 298:5, 317:5

*Se liljorna, se hur de lyser
om våren när marken är grön.
Ej spinner de, ej heller syr de,
en dräkt har de ändå så skön
att Salomon fast han var mächtig
ej hade en klädnad så prächtig
som de i sin blomstringstid bär.*

Förslaget 317:4

Kommittén vill inte hävda att de nu framlagda bearbetningarna av psalmer före Wallins tid genomgående skulle ligga närmare den ursprungliga lydelsen än i de formuleringar de har i vår nuvarande psalmbok. Men det är tydligt att bearbetarna i många fall känt sig inspirerade av ord och uttryck i den äldre lydelsen och funnit det naturligt att anknyta till denna. Full konsekvens har varken varit möjlig eller avsedd.

När det gäller ord och uttryck som behövt ersättas har strävan självfallet varit att finna formuleringar som stilmässigt ansluter sig till de sammanhang där de infogas. Enligt kommitténs mening har bearbetarna i flertalet fall lyckats därmed. En historiskt orienterad bedömare kan ibland uppfatta en viss stilbrytning. Kommittén har i tveksamma fall valt att låta förstäligheten vara avgörande. Från bearbetarhåll har hävdats att stilbrytning kan ha ett konstnärligt värde.

Att 1937 års psalmbok innehåller många ord som antingen fallit ur bruk eller ändrat betydelse är uppenbart för alla. Strävan har här varit att ersätta dessa - eventuellt genom omskrivning - med ord som idag är naturliga och begripliga. *Salighetsverk* (sv ps 453:6) har bytts mot *omsorg om själen*, uttrycket *dumret kring dig gnyr* (sv ps 298:5) har ersatts med *och molnen hopar sig*, varvid anknytning kunnat ske till Ps 104:3

*molnen gör du till din vagn,
och du far på vindens vingar.*

beskära och *förläna* har i regel bytts mot *giva* eller *ge*, *varda* mot *bliva* eller *bli* etc.

För den som närmare vill studera de ändringar av ord som gjorts är sv ps 442 ett belysande exempel. I sin nuvarande form innehåller denna psalm en lång rad ord som numera sällan eller aldrig används: *tjäll*, *dägeliga*, *hamn* (*en hamn av dödlighet*), *betarva*, *lisas*, *lycker*, *fjät*. Genom bearbetningen - delvis är det fråga om en nyöversättning - har psalmen fått en form som torde göra den tillgänglig för lång tid framöver. Jämför vers 5 i psalmboken och i förslaget:

*Dagsbördan tynger neder
min kropp och mina leder,
att de betarva ro.
Ack, Jesu, låt mitt hjärta
från syndens tyngd och smärta
snart lisas och få hos dig bo.*

*Min kropp av trötthet dignar
sitt läger den välsignar
och gläds åt nattens ro.
Ack, Jesus, låt mitt hjärta
från syndens ok och smärta
befrias och få hos dig bo.*

Ett speciellt problem har de psalmer utgjort där de nuvarande orden inte tycks ge uttryck åt jämställdhet mellan könen eller i varje fall kan uppfattas som bärare av en äldre tids syn. I *bröder* används inte sällan som tilltal till alla. I sv ps 130:2 sägs det heliga arvet av böner gå *ifrån fäder och till söner* och i sv ps 522:1 heter det: *Gode Fader i din vård/tag oss här i denna gård. /far att han får kraft att sträva;/gode Gud, att mor får leva* etc. Denna senare psalm föreslås skola utgå. I övrigt har bearbetarna strävat efter att finna andra uttryck. I fråga om sv ps 502 har författaren meddelat att han önskar att de nuvarande formuleringarna kvarstår.

När det gäller äldre ordformer som inte längre är i bruk har särskild uppmärksamhet ägnats verbens pluralformer. Men också andra ordformer har varit under diskussion och i många fall föranlett ändringar. Genitiverna *Jesu* och *Kristi* har behållits medan där emot vokativerna *Jesu* och *Kriste* ersatts av formen *Jesus* resp *Kristus*. *Dativen Gudi* har ändrats, liksom i regel ordformerna

(av) nåde, (i) trone, (i) höjdene, etc. Tilltalsordet *I* har ersatts med *ni*. Konjunktiver av typen *give*, *skilje* har i regel skrivits om. I detta sammanhang kan nämnas att kommittén sökt undvika ett alltför flitigt bruk av hjälpverbet *må*.

Mest omfattande har emellertid problemet med verbens pluralformer varit. I 1937 års psalmbok är de konsekvent använda, men redan på 1940-talet försvann de från tidningsspråket och 1952 från riksdagsprotokoll och kungliga propositioner. Det har alltså varit klart vad som borde ske. I många fall har det också varit möjligt att utan svårighet ersätta pluralformen med singularis. I andra fall har komplikationer inträtt antingen av metriska skäl (pluralformen har två stavelser, singularformen endast en, exempelvis *gingogick*, *sjöngo-sjöng*) eller därför att pluralformen rimmar på ett annat ord (alla-kalla etc).

Den svenska psalmbokskommittén i Finland har i fråga om verbformerna sökt vara helt konsekvent: endast singularformer används. Samtidigt upprätthåller man kraven på s k rena rim. Vår kommitté menar att en viss inkonsekvens kan försvaras, så länge meningen är begriplig.

Vid mera omfattande bearbetningar av äldre psalmer har bearbetarna i regel valt singularformen. I några fall har man växlat mellan singularis och pluralis (man kan här jämföra med Harry Martinsons sätt att bruka de olika formerna allt efter hans uppfattning om deras rytm och klang).

I psalmer med smärre språkliga bearbetningar har pluralformerna ändrats till singularis i den mån ändringen inte inverkat på metern eller rimmet. Om en ändring skulle ha fått sådan konsekvens har pluralformen behållits. Nästan undantagslöst har därvid samma princip tillämpats i en och samma psalm; har ändring av anförda skäl inte kunnat ske på ett ställe har pluralformerna fått stå kvar också på de ställen där de i övrigt förekommer.

I revisionsförslaget lyder alltså senare hälften av första versen av sv ps 55 Unga/sjunga/ med de gamla/ sig församla/ jordens böner/ kring den störste av dess söner. I sv ps 418:3 heter det emellertid Då vi livets goda delar,/delar sorgerna som bränner/be-
der varmt för dem som felar, villigt våra fel bekänner etc.

Som framgår av vad som sägs under kap 7 Upphovsrättsliga frågor måste i vissa fall innehavarens av upphovsrätten medgivande inhämtas också för ändringar av detta slag.

I samband med överläggningarna om äldre ord och ordformer har frågan diskuterats om man kanske i vissa fall skulle kunna behålla det äldre uttrycket och i en förklarande not ange dess innebörd. Kommittén har känt sig tveksam till detta förfaringssätt, även om därigenom många ord skulle kunna räddas åt åtminstone vårt passiva ordförråd. Psalmen vill vara ett i nuet levande uttryck för det kristna budskapet och kristna erfarenheter. Ett stort antal noter skulle kunna få den att framstå som ett "museiföremål" med förklarande text.

Kommittén vågar förutsätta att de texter som nu framläggs skall vara tillgängliga för de allra flesta. Med hänsyn till att ett mindre antal äldre ord och ordformer av olika skäl dock bevarats är kommittén emellertid inte främmande för att låta utarbeta en kortare *ordlista* som lämpligen skulle kunna inleda de ordförklaringar av annan typ som nu finns i psalmboken. Som exempel på ord/ordformer som på detta sätt skulle kunna förklaras kan nämnas *hädde* i sv ps 89:1 och *dödde* i 106:1.

Ibland har lydelsen ändrats inte på grund av att den varit inaktuell eller obegriplig utan därför att den inte stämt med musikens rytm. Det gäller framför allt i de fall där kommittén föreslagit att den äldre rytmiskt livfullare formen skall utgöra psalmens huvudmelodi. Som exempel kan nämnas sv ps 62, där nuvarande ingress

Lov vare dig, o Jesu Krist

ändrats till

Dig vare lov, o Jesus Krist

på grund av den korta upptakten. Andra texter kan ha behövt ändras därför att där förekommit överklivningar mellan versraderna.

Åter andra texter kan ha behövt ändras på grund av cesurer, dvs då musiken gör en paus eller då ett frasslut förekommer inne i en oavslutad mening som därigenom blir sönderstyckad. Som exempel på en strof där båda problemen uppträder samtidigt kan sv ps 346:3 nämnas. Se vidare avsnitt 3.3.5 nedan.

Frågan om rimmet har redan antytts. Det vi i dagligt tal kallar rim har historiskt sett en mycket stark förankring inom poesien, inte minst i kyrklig diktning. Från medeltiden och in på de första decennierna av 1900-talet har det varit ett självklart, sällan ifrågasatt poetiskt hjälpmedel. Wallin var i överensstämmelse med sin tids uppfattning mycket noggrann i fråga om helrim. Inför 1937 års psalmbok var det lika omöjligt att ifrågasätta rimmet som verbens pluralformer. Rimmen med kända rimböjder som Gud/bud, dom/from, skuld/huld kunde uppfattas som bland det mest karaktäristiska för psalmen.

Rim är ingen självklarhet i poesi. Den antika grekiska och romerska poesien var orimmad. I den moderna lyriken är rimmen nästan helt borta. Det är emellertid klart att det vid bearbetning av psalm finns goda skäl att bevara den typ av rim som finns i den gamla psalmen. Det har därför förts en omfattande diskussion om rim mellan kommittén, referenter och bearbetare. Från flera bearbetare har hävdats att den religiösa vokabulärens begränsade rim-möjligheter - till övermått använda i 1937 års psalmbok - gör meningsfull bearbetning omöjlig för dem om rimkravet strängt upprätthålls. Om man medvetet söker andra rim än 1819 och 1937 leder det lätt till att av rimmet föranledda, sällan brukade, svårförståeliga ord kommer till användning. De begränsade språkliga möjligheterna som rimmet ger låser också tanken.

En av de möjligheter som erbjudit sig och använts är att låta de vanliga rimmen ibland ersättas av assonanser (assonans definieras här som i Svenskt litteraturllexikon, 2 uppl 1970: *ett rim som består i överensstämmelse mellan mittljuden eller slutljuden i två betonade ord*). Kommittén föredrar den neutrala termen assonans framför termerna orent eller ofullständigt rim som lätt kan ges nedsättande, pejorativ innebörd - dvs samklanger av typen vård/mål, bäst/sist. På grund av det vanliga rimmets dominerande ställning förekommer assonans historiskt sett mycket oftare inne i versraderna än deras slut. Men assonans som slutrim förekommer dock; från svensk poesitradition kan nämnas de medeltida folkvisorna, romantikens ballader och från vårt århundrade, Pär Lagerkvists lyrik. I detta sammanhang är av särskilt intresse att assonanser används i 1500- och 1600-talens psalmdiktning. I 1695 års psalmbok är det ganska få psalmer som innehåller enbart rena rim. Det vanliga är att man vid sidan av dessa finner ett eller flera radpar med assonerande radslut. I sådana fall iakttar följande Wallin alltid regeln om rena rim. I vår nuvarande sv ps 442:8 lät han exempelvis rimpåret syndat/förblindat stå kvar, i 474:1 kommer/sommar och i 599:2 och 3 insomnar/omfamnar resp änglasången/harpoklangen. I nutida psalmskapande - se t ex Psalmer och visor 76 - tillämpas ofta en ännu friare rimbehandling (såvida man inte helt övergett rimkravet och låter satsbyggnaden och musikens fraserings svaren för den strukturskapande funktionen). Det kan här noteras att medan man i äldre diktning oftare brukar assonanser med konsonantlikhet - som i de nyss gjorda citaten från sv ps 442, 474 och 599 - används i kommitténs förslag mera vokallikhet, exempelvis ljusen/djupet/brutit/sjuka (se sv ps 254). Det är ju också vokalerna som mest framträder i sången. Historiskt sett innebär vokalassonans förvisso ingen nyhet. Goda exempel ger provençalsk diktning och nordisk folkvisa. Någon påverkan däriifrån är det dock knappast frågan om, möjligen från samtida folkvisa. Snarare förhåller det sig så att om för en författare vokalklangen alltid är viktig, så är det naturligt att den får spela en avgörande roll också vid utformningen av den radslutande assonansen.

Utän tvekan är slutrimmen i viss formbunden poesi ett viktigt stilmedel med både strukturellt förtydligande och klanglig-musikalisk uppgift. Samtidigt ger det ett stöd för minnet. Det är att hoppas att även den som är förtrogen med traditionell psalmstil av 1819 och 1937 års märke skall finna att också assonanser fyller dessa uppgifter. Enligt psalmskommitténs erfarenhet har assonanserna i Psalmer och visor 76 i stort accepterats.

Kommittén har inte kunnat finna det rimligt att ens vid bearbetningar av 1800-talsoriginal upprätthålla kravet på alltigenom rena rim, eftersom det skulle kunna framtvinga schabloner eller betydande omstruktureringar. Riktningen här har fått vara att innehållet prioriteras framför en viss poetisk form.

Generellt sett är det dock i hög grad beroende på bearbetarens personliga inställning i vilken utsträckning assonanser används. Som bearbetningar i förslaget visar finns det bearbetare för vilka det är mycket viktigt att genomgående behålla de rena rimmerna (som i bearbetningar av Britt G Hallqvist). Motpolen är bearbetningar där assonanser genomgående brukas, kanske därför att bear-

betaren funnit att en växling mellan helrim och assonanser skulle skada den helhetsprägel han velat ge psalmen (exempelvis bearbetningar av Olov Hartman).

Som nämnts på annan plats i betänkandet har bearbetningarna i många fall bestått i en nyöversättning från det språk på vilket psalmen ursprungligen skrevs. För dessa tolkningar gäller i stort sett samma synpunkter på språket som de som noterats i detta avsnitt. I inte så få fall har det ändrade ordvalet betingats av en önskan att komma närmare originalets uttryckssätt. Som exempel kan nämnas sv ps 145: *slå takt med palmens blad*, 447: *snart ebbar livet ut och drar sig bort*, 573: *natteväckt och att du en stol satt fram åt mig*.

Det skall också nämnas att psalmkommittén haft överläggningar med bibelkommissionens sekreterare om bl a språkfrågor, samt att bearbetarna och kommittén ofta varit i kontakt med kommissionen för att få del av den beslutade eller - ifråga om Gamla testamentet - planerade nya översättningen av sådana bibelställen som en psalm anknuter till. Önskvärt är självfallet att bibelöversättning och psalm stämmer överens. Full överensstämmelse har emellertid inte varit möjlig på alla punkter, inte heller torde den vara nödvändig. I vår nuvarande psalmbok återfinns många av de bibliska vändningar som en psalm alluderar på inte i 1917 års översättning utan i äldre översättningar, t ex *trogna skaffare* (sv ps 224:2), *delar ordet rätt* (225:2), *bäckarna av Belial* (84:1). Kommittén har menat att även om t ex uttrycket *allt kött är hö* inte kommer att återfinnas i den nya översättningen av Gamla testamentet, så är detta ett bevingat uttryck som mycket väl kan finnas i en psalm, trots att det inte står just så i bibeln.

3.3.5 Musiken

Den evangeliska kyrkovisans musikaliska dräkt - som hos oss vanligen kallas *koral* - har en historia som i många avseenden löper parallellt med den textliga utvecklingen. Det kan vara värdefullt med en kort historisk tillbakablick.

Reformationstidens kyrkovisa tycks inte märkbart ha skilt sig från samtidens enkla folkvisa - de var ju tvärtom till stora delar identiska ur musikalisk synpunkt. Ett starkt framträdande drag är melodiernas rytmiska profil. Vissa rytmiska detaljer ligger klart över den vanliga unisona sångens nivå. Det kan bero på att melodien hämtats direkt från en körsats, som i detta exempel från slutet av "Innsbruckvisan", nuvarande sv ps 442

Det kan också röra sig om en tyngdpunktsförskjutning som orsakats av att melodien varit avsedd att sjungas av en solist, vilket tor-

de vara fallet med urformen av *Ein feste Burg*, vår nuvarande sv ps 124, där partiet omedelbart efter den inledande reprisdelen i original ser ut så här:

Figurer av denna typ har knappast varit avsedda att sjungas av en församling. Men dessa rytmiska problem återfinns i ett relativt litet antal melodier. I allmänhet gäller att visorna skapats för och sjungits av församlingen, i synnerhet efter ca 1600. Belysande är vad t ex Hanns Leo Hassler skriver i företalet till sin 1608 tryckta koralssamling *Kirchengesäng*:

Sedan jag för några år sedan satt ett litet antal tyska andliga sånger... för fyra stämmor på sådant sätt att de också i de kristna församlingarna kan sjungas av gemene man, ... och jag dessutom också själv märkt och erfarit, att sådant skett med särskild glädje, kristelig lust och iver av de vanliga medborgarna i Nürnbergs kyrkor såväl i mina som i andras liknande tonsatser: så har jag på liknande sätt komponerat även övriga sånger och psalmer, eftersom man är övad och van vid att hela året igenom sjunga dem, inte endast i Nürnbergs kyrkor utan också i andra kristna kyrkor Tydligare vittnesbörd om församlingens deltagande i den rytmiska koralssången kan man knappast önska sig.

I stort sett växte församlingssången fram i vårt land utan det orgelstöd som vi är vana vid. Orgeln var ännu en lyxartikel, förbehållen städernas större och rikare församlingar, och även där användes den huvudsakligen i rent instrumentala uppgifter, för- och mellanspel, alternatimspel, postludier och liknande - men inte som ledsagare av församlingssången. Som sådan fungerade kören - där sådan fanns - men kanske oftast försångaren, kantorn eller klockaren, som från kyrkans mittgång eller från klockarestolen i koret ledde sången, antingen med sin egen röst eller med något melodiinstrument, en skalmaja eller liknande. Av alla koralssamlingar i tryck eller handskrift som bevarats från 1500- och 1600-talen är - med något enstaka undantag - 1697 års koralpsalmbok den första där melodierna försetts med ackompanjemang för någon form av klavérintstrument, en s k generalbassats.

1695/97 års koralpsalmbok skapade: enhetlighet i församlingssången inom den svenska kyrkan, och den befäste sin ställning under hela 1700-talet. Men redan i denna bok kan man möta enstaka exempel på hur vissa melodiers rytmiska profil börjat slätas ut, och mycket talar för att samtidens modedanser, främst gavotten och polskan, spelat en viss roll i denna utjämningsprocess. Men främsta orsaken var nog att koraltempot under 1700-talet blev allt långsammare. Vad detta berodde på är inte helt klarlagt. Säkert har det betytt mycket att man alltmer betonade gudstjänstens högtidlighet och värdighet. Men orgelns växande betydelse som ackompanjemangsinstrument har sannolikt haft en minst lika ödesdiger verkan. Det

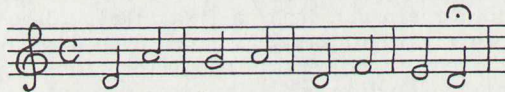
långsamma tempot bidrog naturligtvis till att sudda ut sångernas melodiska och rytmiska profil. Äldre versprinciper tillät ofta stor frihet i fråga om stavelseantal och betoning, något som 1695/97 års koralpsalmbok ger mångfaldiga exempel på, men utvecklingen på poetikens område gjorde att man allt starkare kände den bristande överensstämmelsen mellan text och melodi som en belastning.

Alla dessa aktuella tendenser sammanfattades i den koralbok som år 1820 utgavs av J Ch F Haeffner, direktor musices och domkyrkoorganist i Uppsala, i nära kontakt med psalmboksrevisionens ledare J O Wallin. Trots att Haeffners konsekvent utjämnade koralstil i stort sett byggde på vad som redan slagit igenom inom de tyska evangeliska kyrkorna uppfattades den som ett radikalt brott mot den tidigare svenska sångtraditionen, och eftersom koralboken aldrig fick formell auktorisation kom 1695/97 års koralpsalmbok att här och var brukas ända in emot 1800-talets slut, i enstaka församlingar t o m långt in på 1900-talet.

Ett exempel på Haeffners behandling av de gamla kyrkovisorna är melodien till nattvardspsalmen Jesus Kristus är vår hälsa (sv ps 188). Så här lyder första raden i ett av de tidigaste 1500-talstrycken:

Och här är Haeffners version (i hans koralbok nr 152 b):

Kritiken mot Haeffners koralstil fick ny kraft genom de studier i reformationstidens kyrkosång som omkring år 1850 började bedrivas i Tyskland (G von Tucher: Schatz des evangelischen Kirchengesanges 1848, Eisenacher Gesangbuch 1854), där man i tidens romantiska anda intresserade sig för de gamla kyrkovisornas ursprungliga rytmiska och melodiska former. En av de första företrädarna för denna riktning i Sverige var seminarieriktorn, sedermera prosten i Rättvik P Pettersson, som i andra upplagan av sin koralpsalmbok (1865) meddelade en rad melodier i äldre rytmisk utformning. Motsättningen mellan *haeffnerlinjen* och den *rytmiska* linjen kom sedan till uttryck i den långa rad av koralböcker som privat utgavs under det närmast påföljande halvseklet. Det bör kanske påpekas att Haeffners koralbok inte var officiellt påbjuden till uteslutande bruk - detta gäller först om 1921 års koralbok.

Tiden omkring 1800-talets mitt präglades starkt av de väckelse-rörelser som efterhand utvecklades såväl inom som utanför den svenska kyrkan - ofta nog i motsättning till dess lära och liturgi. Det är helt klart att sången och musiken här spelade en vik-

tig och ödesdiger roll. Väckelsens folk upplevde kyrkans oändligt långsamma och rytmiskt utjämnade sångsätt som uttryck för oandlighet och förstelnat formelväsen. Man saknade enkelheten, folkligheten, de levande och personliga tonfallen. Därför vände sig väckelsen bort från *koralen* till visan - kort och något förenklat uttryckt. På grund av många väckelserörelsers starka förankring i England och Amerika var det naturligt att den nya andliga visan i stor utsträckning hämtades därifrån. I början översatte man engelskspråkiga texter med tillhörande melodier, men redan tidigt skapades en inhemsk tradition, både textligt och musikaliskt, främst representerad av Lina Sandeell, Nils Frykman och Oscar Ahnfelt. Efterhand fick väckelsens folkligt enkla, ofta rytmiskt profilerade andliga visa, *väckelsesången*, sin självklara plats inom både kyrka och frikyrka - utan att sätta minsta spår i kyrkans officiella psalm- och koralbok.

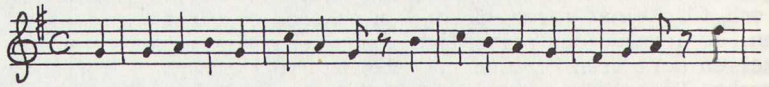
Det skulle dröja ända till år 1921 innan en ändring kom till stånd. Då utökades den wallinska psalmboken med ett tillägg *Nya Psalmer* omfattande 173 nummer. I sammanhang därmed utgavs en ny koralboksupplaga, redigerad av en kommitté under ledning av Nathan Söderblom och med Oscar Blom, Otto Olsson och Ivar Widéen som ledamöter. Den markerade i två avseenden en nyorientering. Dels hade ett tiotal av väckelsetidens sånger tagits in, dels hade kommitterade visat en viss förståelse för kyrkovisornas rytmiska profilering: så ligger t ex 1921 års version av Jesus är min vän den bästa ganska nära originalformen.

Anordningen med ett psalmbokstillägg - som i våra dagar fått förnyad aktualitet som ett viktigt led i psalmbokens förnyelse - betraktades under 20- och 30-talet allmänt som ett provisorium i väntan på en genomgripande psalmboksrevision. Denna kom också till stånd, och 1937 stadfästes vår nu gällande psalmbok, följd av den tillhörande koralboken. Denna innebar principiellt en återgång till den haeffnerska koralstilen. Den utjämnade *isometrisk* koralens satsen bedömdes som den mest lämpliga. Visserligen ingick ett 20-tal av väckelsetidens sånger bland texterna, men tillhörande melodier hade antingen jämnats ut rytmiskt i en mer koralmässig stil eller också försetts med nykomponerade alternativmelodier, avsedda att tillmötesgå kravet på kyrklig värdighet.

Men redan före tillkomsten av 1939 års koralbok hade en utveckling börjat som förde in sprängstoff i koralfrågan. Redan omkring 1800-talets mitt höjdes röster mot det långsamma koraltempot, som man alltmer började uppleva som tråkigt, sövande och onaturligt, skilt från alla andra typer av sång. Efterhand fick psalmsången en rörligare puls, något som sannolikt stimulerades av de sångliga aktiviteterna inom den av unkyrkligheten startade kyrkliga ungdomsrörelsen - man tänker osökt på sånger av typen Fädernas kyrka och liknande. Stor betydelse har också den framväxande kyrkosångsrörelsen haft.

Det snabbare tempot må ha uppfattats som en befrielse till en början. Men det skapade ett dilemma som blev allt svårare ju mer tempot ökades. Antingen skulle koralerna spelas och sjungas rytmiskt rätt enligt notbilden - men då uppstod ofta andhämningsproblem vid frassluten, möjliga att bemästra för en tränad kör men omöjliga för en normal gudstjänstförsamling. Koralen 66 (Si Jesus är ett tröstrikt namn) är en god illustration till detta

problem:

Eller också lade organisten in ett extra taktslag som andningspaus - men då fördärvades melodins naturliga puls och man hamnade i en underlig blandning av 4- och 5-takt:

Alltför ofta fastnade man i osäkra mellanlägen mellan dessa båda modeller - med förödande effekt för en levande församlingssång.

Men koralfrågan belystes också från andra utgångspunkter. På många håll i Europa - och även hos oss - hade man börjat ingående och förutsättningslöst studera äldre tiders musikutövning. Detta ledde till en ny och fullständigare kunskap om musikalisk praxis bl a under den tid då våra äldre kyrkovisor kom till.

Slutligen har visan som musikaliskt, konstnärligt och socialt uttrycksmedel under de senaste decennierna kommit i centrum på ett nytt sätt, och denna utveckling - som vi i dag står mitt inne i - kommer säkert att skapa en ny förståelse också för den gamla kyrkovisans egenart.

På flera håll i Europa - och inte minst inom Tysklands evangeliska kyrkor - började man intressera sig för hur kyrkovisorna ursprungligen sjungits. I Sverige var detta intresse på ett särskilt sätt koncentrerat till föreningen Collegium Musicum, där en grupp yngre kyrkomusiker år 1957 utgav samlingen *Koralmusik I* under redaktion av Harald Göransson. Förutom ett mycket klagörande förord innehöll samlingen en rad gamla kärnkoraler i rytmisk form och i olika besättningar för praktiskt gudstjänstbruk. Att man i detta arbete hade kontakt med motsvarande verksamhet i Tyskland var ju självklart: det grundläggande melodibeståndet är ju till stor del gemensamt. Men samarbetet var i minst lika hög grad inriktat på de nordiska systerkyrkorna. Vid en nordisk musikforskarkongress 1954 hade man konstaterat att en och samma koralmelodi sjöngs på olika sätt i vart och ett av de nordiska länderna, och för att motverka en fortsatt upplösning av den gemensamma nordiska grundvalen tillsatte man en sammordisk koralkommitté under ordförandeskap av prof Carl-Allan Moberg, Uppsala, med uppgift att utarbeta en grundläggande koralsamling, omfattande den centrala lutherska melodirepertoaren. Denna skulle kunna tjäna som underlag och utgångspunkt för koralarbeten i de nordiska kyrkorna. Kommittén var färdig med sitt svåra arbete 1960 med titeln *Nordisk Koralbok*, publicerad 1961. Där förelåg 98 melodier ur den klassiska evangeliska sångskatten i reviderad form.

1960 tillkom Svenska kyrkans liturgiska nämnd efter kyrkomötets beslut. Den såg som en av sina angelägnaste uppgifter att utge ett

urval kärnkoraler ur den gällande koralboken i så långt möjligt ursprunglig form. Därvid kunde nämnden peka på liknande arbeten i en rad andra kyrkor världen runt. 1963 förelåg ett färdigt förslag till *Tillägg till den svenska koralboken* som omfattade 71 melodier till ca 200 texter, och detta godkändes 1964, efter en synnerligen positiv remissbehandling, i oförändrat skick för användning alternativt med gällande koralbok. Arbetet att för kyrkokörernas behov sammanställa ett användbart material på grundval av de reviderade koralformerna har fortsatt i de båda samlingarna Koralmusik II (1960) och Koralmusik III (1964).

De reviderade koralerna har i allmänhet tagits emot positivt. Särskilt gäller detta kyrkokörerna, som betytt mycket för församlingarnas allmänna inställning. Det har också med rätta påpekats, att det här gäller en reform på lång sikt och att dess genomförande måste komma att ske olika hastigt i olika församlingar.

De reviderade koralerna förelåg i två utgåvor, ett koralbokstilllägg avsett för kyrkomusikerna och ett meloditillägg för församlingarnas och körernas bruk. Av naturliga skäl kunde här varje melodi förses med endast en text. Avsikten var att snarast få fram en melodipsalmbok där de reviderade melodierna skulle finnas införda till alla sina texter. Tyvärr kom denna efterlängtrade bok inte i handeln förrän 1974, vilket torde ha haft en återhållande inverkan på användningen av de alternativa melodiformerna. Jämför sid 38. 1969 utgavs ett tillägg omfattande originalmelodierna till de i psalmboken upptagna sångerna från väckelsetiden - också detta på liturgiska nämndens initiativ.

När genom beslut av 1975 års kyrkomöte en revision av 1937 års psalmbok nu sker, betyder detta samtidigt en översyn av 1939 års koralbok. Det skall då konstateras att den musikaliska revisionen förberetts betydligt längre och grundligare än den textliga. Samtidigt kan inte nog kraftigt understrykas hur värdefullt det varit att text- och melodifrågorna kunnat behandlas parallellt. Detta har i tidigare psalm- och koralarbete långt ifrån alltid varit fallet.

Allmänt kan sägas att de ursprungligare, rytmiskt mer profilerade melodiformerna underlättat församlingssången och därigenom skapat större sångglädje - här kan man dra en parallell till väckelsemelodierna. Ett gott exempel bland många är nuvarande nr 63, julpsalmen *Av himlens höjd*, som i gällande koralbok erbjuder exakt samma andningssvårigheter som nr 66 ovan. Originalversionen har emellertid korta upptakter i varje versrad som dels ger bättre tid till andhämtning, dels bidrar till att ge koralen en lugnare puls - som i sin tur ytterligare underlättar andningen! Liknande erfarenheter kan göras i en lång rad andra rytmiska melodiversioner. Koralen 63 kan emellertid också illustrera hur melodiformen skärper kravet på textformen. Textens sista vers börjar *Ära ske Gud uppå sin tron*. I begynnelseordet *Ära* faller den tunga första stavelsen på den lätta förkortade upptakten, medan ordets lätta slutstavelse faller på en tryckstark ton. Denna ofullkomlighet fanns ju också tidigare men upplevdes kanske inte lika hårt med den utjämnade melodien. Den rytmiska melodien gör det nödvändigt med en bearbetning av strofens begynnelse(-er). En annan typ av problem exemplifieras i nuv nr 346 vers 3:

Här gäller liv, här gäller död,
och vill du livet vinna,
så strid! I Gud, som striden bjöd,
du hjälpen ock skall finna.

Melodien kräver en tydlig cesur efter rad 2, men här har texten en s k överklivning till rad 3, och där texten kräver en tydlig paus (efter *så strid!*) flyter melodien oemotståndligt vidare, så att man uppfattar textsammanhanget så här:

Här gäller liv, här gäller död,
och vill du livet vinna,
så strid i Gud, som striden bjöd!
Du hjälpen ock skall finna.

En uppläsare har frihet att genom tånjningar och pauser göra meningen klar. Den friheten har inte församlingssången, som i stället fungerar exakt som skandering.

Varje psalmtext bör så långt möjligt behålla den melodi den tidigare haft. I de flesta fall har detta också varit möjligt. Dock måste krävas att varje text principiellt har sin egen melodi. Metoden att sjunga ett stort antal psalmer på samma melodi bör inskränkas så långt det är möjligt. Ett undantag är psalmer för dop, vigsel och jordfästning, då deltagarna normalt kan antas ha ganska begränsad erfarenhet av kyrkans sångtradition; välkända melodier är här önskvärda. Melodier har också en starkt associationsskapande verkan: därför bör en fastepsalm t ex inte sjungas på en julmelodi. Av denna orsak reserveras nu melodi 127 för texten 482, medan 127 återfår den ursprungliga melodien från 1697, som nu står som alternativ.

I regel bör alternativa melodier till en och samma text undvikas. Dock är det uppenbart att flera av de rytmiska alternativformerna från 1964 års tillägg haft alltför kort tid på sig för att hinna slå igenom. Detta har också framgått av den statistiska undersökning som gjorts bland kyrkomusikerna. Det är därför rimligt att i flera fall alltjämt låta 1939 års melodiformer stå bredvid 1964 års. Många av de rytmiska alternativen har emellertid blivit väl insjungna och bör då stå som enda melodi. I ett litet antal fall har speciella skäl motiverat hänvisning till annan melodi som alternativ. När det gäller att bedöma de rytmiska alternativens genomslagsförmåga har kommittén haft en viss ledning av erfarenheterna från deras användning i de svenskspråkiga församlingarna i Finland.

I några fall har utjämnade melodier genom obetydliga ingrepp kunnat återföras till större överensstämmelse med originalversionerna.

Detta gäller t ex sv ps 12 och 345, där rytmen är något ändrad men den melodiska strukturen oförändrad. Beträffande några få texter har försöksvis föreslagits nya melodier. Det gäller bl a sv ps 170 Hjärtan, enigt sammanslutna där kommittén som huvudmelodi föreslår dess tyska originalmelodi och det gäller också sv ps 573 Att säga världen helt farväl, där kommittén funnit en innerlig och uttrycksfull folkskaldisk koralmelodi från Leksand

som väl ansluter sig till texten. Till sv ps 144, I himmelen, har kommittén - om också med viss tvekan - som alternativ till den befintliga originalmelodien föreslagit den s k skattungemelodien, som under senare år vunnit stor spridning. Folkmelodier har också föreslagits till sv ps 436, Din sol går bort, 529, Pärlor sköna, 555, O Jesu, när jag hädan skall, och 584, Snart bröt du upp. Till sv ps 476, En vänlig grönskas rika dräkt, föreslås Waldemar Ahléns kända körmelodi som huvudform, men den nuvarande kvarstår som alternativ. I anslutning till bl a flera frikyrkliga sångböcker har som alternativ melodi till sv ps 210, Hur ljuvt det är att komma, föreslagits Johan Dannströms melodi som fått en viss popularitet trots sitt stora omfång.

Det har - bl a genom SCB-undersökningen - konstaterats att många textligt värdefulla psalmer använts påfallande sällan och att detta sannolikt berott på att melodierna betraktats som svår-sjungna. Detta gäller t ex sv ps 467 *Ack, jordens barn, vår tid är kort* som i stället får nuv 309 som melodi.

Ett antal ekumeniskt kända psalmer har i sina ursprungsländer väl insjungna melodier som dessutom följt dem när de översatts in i andra kyrkor - men hos oss har man bytt ut deras originalmelodier mot andra. Detta gäller bl a sv ps 214, O Jesu Krist, dig till oss vänd, och 523, Med tacksam röst och tacksam själ, som båda föreslås få sina alternativa melodier som huvudmelodier.

Det ökade engelska inslaget i vår kyrkosång tar sig uttryck bl a i fråga om sv ps 449, Den dag du gav oss, Gud, är gången, som nu får sin engelska originalmelodi (av C C Scholefield) som huvudmelodi.

Som ovan antytts har det för kommittéarbetet varit av största betydelse att text- och musikrevisionen kunnat arbeta hand i hand i en ständig och ömsesidigt berikande samverkan. Endast så har det varit möjligt att på ett tidigt stadium angripa de många gemensamma problemen på ett rationellt sätt.

3.3.6 Bearbetarna och bearbetningarna

Arbetet med 1937 års psalmbok har i avgörande grad varit beroende av om bearbetare funnits tillgängliga. När bearbetningen varit mer omfattande har bearbetarens namn satts ut i anslutning till psalmtexten. Om endast smärre ingrepp har gjorts har ingen bearbetare angivits. I dessa fall kan det också vara kommittén eller personer ur referentgruppen som svarat för ändringen.

Liksom tidigare revisioner är det naturligt att en bearbetning bär bearbetarens personliga prägel. För kommittén har, som tidigare framhållits, en av de självklara utgångspunkterna varit att de bearbetade texterna ska stå i samklang med det bibliska budskapet. Detta uttrycks emellertid på ett sätt som är personligt för varje bearbetare; språk, stil och innehåll bildar en enhet. På samma sätt som tidigare psalmböcker kommer också vår generations psalmbok att präglas av samtidens och våra bearbeta-

res uttrycksätt. Gemensamt för alla psalmböcker och bearbetningar är dock att de, på olika sätt, söker förmedla och uttrycka det bibliska budskapet till sin tids människor. Kyrkan har alltid sett det som en av sina stora uppgifter att låta detta budskap träda fram i uttrycksmässigt förnyad dager utan att därmed evangeliet självt får bli förvanskad.

Inte minst på grund av det personligt-konstnärligt gestaltade uttrycket har det bedömts angeläget att bearbetarna själva skulle beredas möjlighet att lämna egna, personliga kommentarer till de föreslagna bearbetningarna, så som skett i betänkandets band 2.

En fortlöpande dialog har ägt rum mellan bearbetarna och kommittén, främst dess revisionsgrupp och dennas referentgrupp. Strävan har varit att nå fram till ett för alla så tillfredsställande resultat som möjligt. Psalmkommitténs arbete är ju inte jämförbart med det arbete som exempelvis syftar till att utarbeta texter för liturgiskt bruk, bönböcker el dyl. Psalmerna ställer med sina språkligt-formella uttrycksmedel och sitt beroende av musiken helt andra krav än prosatexter.

Justeringsmöjligheterna är begränsade och svårigheterna många i detta komplicerade och krävande arbete. Bearbetarna har lagt ned ett ofta omfattande arbete på de enskilda texterna. Så långt möjligt har de sökt beakta kommitténs och andras synpunkter, men det slutliga avgörandet har i de allra flesta fall legat hos dem själva. De har också hävdad att de har det stilistiska ansvaret för utformningen av texten. Kommittén har funnit detta rimligt och i överensstämmelse med tidigare svenska psalmboksrevisioner, där psalmerna burit bearbetarnas, inte kommittéernas, prägel. Kommittén har därmed valt att redovisa materialet i samtliga fall utom där mer avgörande skiljaktigheter förelegat mellan kommittén och bearbetaren eller när bearbetaren anmält att han/hon inte är klar med texten eller när andra oklarheter föreligger.

Det är naturligt att det kunnat råda delade meningar inom kommittén kring detta mångskiftande material. Kommittén har emellertid valt en mer öppen än restriktiv linje för sin redovisning av bearbetningarna. Ett av kommitténs syfte har ju varit att ge en bild av hur en bearbetning i vår tid kan se utifrån de förutsättningar som förelegat. Detta hade inte varit möjligt om varje form av invändning mot en textlig eller musikalisk lösning skulle ha inneburit att bearbetningen avvisades. Kommittén har vidare tilllämpat majoritetsbeslut och kommittéledamöterna har avstått från att markera avvikande mening i förhållande till kommitténs beslut, även där personliga invändningar funnits.

3.3.7 Motiv för att behålla-bearbeta-utesluta texter

Kommittén har indelat psalmerna i 1937 års psalmbok i tre olika grupper:

1. psalmer som kan behållas oförändrade eller praktiskt taget oförändrade

2. psalmer som kan behållas efter en bearbetning
3. psalmer som kan utgå.

Kommittén föreslår alltså att vissa psalmer behålls som de är, eventuellt efter någon lätt justering, t ex av verbformerna från plural- till singularformer. Det gäller givetvis främst psalmer som från språkliga och andra utgångspunkter fungerar väl. Men också andra texter som har en särskilt stark ställning exempelvis genom sin kyrkoårsanknytning har ansetts kunna stå kvar i befintligt skick, även om vissa språkliga ålderdomligheter därigenom konserveras. Dessa psalmer tillhör ofta ett levande kulturarv som kommittén velat slå vakt om, även om denna aspekt inte varit dominerande i kommitténs resonemang. Som exempel på en sådan psalm kan nämnas sv ps 55, Var hälsad sköna morgonstund. Till denna grupp har slutligen hänförts texter som visat sig svåra att bearbeta med tillfredsställande resultat. De texter som hör till denna grupp har inte skrivits ut i betänkandets band 2. De möter där endast i det inledande registret.

Kommittén föreslår vidare att 227 psalmer utgår. Vid varje tidigare revision har en motsvarande gallring ägt rum. När 1937 års psalmbok antogs uteslöts 123 av den wallinska psalmbokens 500 psalmer. Från den wallinska psalmboken 1819 uteslöts 213 av den karolinska psalmbokens 413 psalmer. Omräknat till procenttal innebär det att

1981 års förslag utesluter 38 % av psalmerna i 1937 års psalmbok
 1937 års psalmbok uteslöt 25 % av 1819 års psalmbok
 1819 års psalmbok uteslöt 45 % av 1695 års psalmbok.

Bedömningen av vilka psalmer som bör kunna utgå grundar sig på kommitténs uppfattning, stödd av bl a SCB-undersökningen. Av det inledande registret till band 2 av detta betänkande framgår vilka psalmer som kommittén föreslår ska utgå.

Skälen för en utmönstring kan vara flera. Det allra vanligaste är dock att psalmen har låg eller ingen användning, vilket i sin tur i regel beror på ett ålderdomligt språk, motivval och inaktuell innehåll. Vissa psalmer har föreslagits utgå sedan kommittén konsulterat expertis på området. Så har exempelvis psalmer med en för vår tid främmande människo- och missionssyn fått utgå efter samråd med experter på missionsproblematiken idag. Antalet psalmer vid sjukdom har reducerats efter en konsultation av experter på området, etc. Kommittén har inte funnit det nödvändigt att för varje föreslagen utesluten psalm ange skälen. Främst beror detta på att en sådan redovisning skulle bli monoton. Kommittén kan också hänvisa till den uppställning som gjorts över de psalmer som enligt SCB har låg användning (betänkandets band 2). Givetvis finns en rad gränsfall där kommittén vägt för och emot men där slutligen en majoritet avgjort sig för att föreslå att psalmen skall utgå.

Som tidigare har nämnts har kommittén i några fall ansett att en psalm som enligt SCB-undersökningen borde kunna utgå ändå har ett sådant innehållsligt eller annat värde att den, efter en ev bearbetning, skulle kunna kvarstå. Ett annat skäl kan vara dess an-

vändning. Med hänsyn till att ett sjunget alternativ till trosbekännelsen bör kunna erbjudas, föreslår därför kommittén att sv ps 26, Vi tro på en allsmäktig Gud, ska behållas fast den enligt SCB-undersökningen sällan används.

En stor grupp psalmer har bearbetats i enlighet med vad som tidigare anförts i detta betänkande. Dessa texter är i sin helhet återgivna i betänkandets band 2 och, som nämnts, i vissa fall försedda med särskilda kommentarer.

Ett betydande arbete har nedlagts på att slutföra textbearbetningarna, men 100 texter har kommittén mest bordlägga. Det handlar därvid om ca 30 texter som kräver en mer omfattande bearbetning och ett större antal texter som endast behöver undergå mindre justeringar. I några fall har kommittén inte avgjort om psalmen ska kvarstå oförändrad, i några fall om den ska bearbetas eller utgå. Kommittén avser därför att återkomma med förslag rörande de bordlagda texterna. I det inledande registret till band 2 anges om dessa texter att de är *under bearbetning*.

Vad slutligen gäller psalmbokens nr 601-612 anges i det nämnda registret att vissa av dem är under bearbetning. Vad gäller 601-604 innebär detta att överläggningar kommer att äga rum med 1968 års kyrkohandboks-kommitté om deras framtida användning och i vilka kyrkliga böcker de ska tas upp. 610 och 612 återfinns i betänkandets förslag till Psalmer och visor del 2, som nr 900 och 901. Till 603 kan anmärkas att en nyöversättning av Te Deum återfinns i förslaget till Psalmer och visor del 2, som nr 751.

4 PSALMER OCH VISOR DEL 2

Under kap 1 ovan har omnämnts regeringens uppdrag till kommittén att lägga fram ett förslag till en andra del av Tillägg till Den svenska psalmboken. Arbetet härmed skulle ske enligt de riktlinjer som föreslagits av 1975 års kyrkomötes särskilda utskott. Det har sammanfattningsvis inneburit att kommittén fått följande uppdrag:

- att ge förslag till psalmer för förrättningarna (de kyrkliga handlingarna),
- att vidare bearbeta 14 särskilt angivna sånger ur Psalmer och visor (SOU 1975:3),
- att ta ställning till tre av särskilda utskottet upptagna texter samt till frågan om "finsk psalm",
- att ge förslag till psaltarpsalmer för församlingssång samt
- att ge förslag på ytterligare psalmer motsvarande dem som återfinns i Psalmer och visor 76, vidare psalmer och visor från tredje världen, recitationstexter samt slutligen ev texter på andra språk.

För kommittén är det angeläget att något kommentera sitt arbete med att söka material i andra sångsamlingar, svenska som utländska, för att fullgöra detta uppdrag. Bakom tillkomsten av förslaget till den första delen av Psalmer och visor låg ett omfattande sådant arbete, vilket uppenbarligen inte fullt klargjorts att döma bl a av handlingarna från 1975 års kyrkomöte. Arbetet med föreliggande förslag har i lika stor omfattning som när det gällde förslaget till Psalmer och visor del 1 inneburit ett omfattande arbete med att söka material på många olika håll.

Kommittén har exempelvis för förrättningspsalmerna lagt ned ett stort arbete på att gå igenom psalm- och sångsamlingar från andra länder - främst de nordiska länderna, Tyskland, England, Frankrike, Holland och USA. Av det inhämtade materialetogs i en första omgång upp ungefär 300 sånger som bedömdes kunna vara av intresse för fortsatt granskning. Efter ytterligare sällning sändes ett material om ca 100 av dessa sånger ut för att över sättas eller inspirera till friare bearbetning eller nydiktning. Sedan sådana texter inkommit kunde ett arbete behöva vidtas för att söka en melodi, om ursprungsmelodin inte ansågs lämplig. Efter vanligheten i dylika sammanhang har psalmerna därefter sänts

fram och åter mellan kommitté, författare och tonsättare innan ett resultat uppnåtts som kommittén kunnat lägga fram.

Ett annat exempel kan hämtas från kommitténs arbete att söka rätt på lämpliga negro spirituals. Ett femtiotal sångsamlingar, utländska som svenska, genomgicks - följande resultatet att kommittén tyckte sig finna att det bästa urvalet för svenskt bruk redan var gjort i sångsamlingen Tillsammans (1970).

Andra sånger har sökts på motsvarande sätt, varvid särskilt bör omnämnas att Kyrkornas Världsråds sångbok Cantate Domino tillmätts stor vikt. Arbetet med psaltarpsalmer har skett i nära kontakt med vad som äger rum på detta område i andra kyrkor.

Genom enskildas studieresor, deltagande i konferenser och kurser, personliga kontakter och en strävan att kontinuerligt följa nyproduktionen av sångsamlingar utomlands och i Sverige har kommittén bemödat sig om att vidga gränserna för den svenska församlingssången. Antalet översättningar och texter som skrivits efter utländska förebilder i det föreliggande materialet är också stort och vittnar om denna strävan.

Vidare är det angeläget att något beröra kommitténs relationer till författare och tonsättare.

Kommittén angav i sitt tidigare betänkande, SOU 1975:2, att insända texter och tonsättningar registrerats och sedan bedömts anonymt. Samma praxis har tillämpats också beträffande material som sänts in för Psalmer och visor del 2.

Vid sin bedömning har kommittén därför inte vetat vem som varit författare resp tonsättare. Kommittén har emellertid ansett det angeläget att söka engagera en stor grupp sådana i arbetet och tagit vissa initiativ i detta syfte. 1978 anordnades en särskild konferens för författare och tonsättare kring förrättningspsalmernas problematik. I denna konferens medverkade, förutom kommittén, även kyrkohandbokskommittén och företrädare för bibelkommissionens arbete. I samverkan med Nordiska rådet och Lunds stift anordnades 1978 en sk psalmverkstad på Båstads stiftsgård, till vilken tonsättare och författare från hela Norden inbjudits. Genom personliga kontakter och genom skrivelser och framställningar till enskilda och grupper har kommittén också sökt nå fler medarbetare.

Av initiativ som kommit utifrån kan nämnas en skrivelse från en grupp kvinnliga präster till de kvinnliga medlemmarna av Sveriges författarförbund med uppmaning att skriva psalmtexter som speglade kvinnoupplevelser. Avsikten med denna skrivelse angavs dock inte i första hand vara att förse kommittén med material utan att stimulera till reflexion och försök som så småningom kunde leda till ett arbete med psalmen som form.

Psalmkommittén har diskuterat flera av de problem som feministteologin aktualiserat. Detta har bl a lett till en strävan efter att undvika sådana formuleringar som kunde tolkas som könsdiskriminerande eller som uttryck för bristande jämställdhet. Vad gäller bearbetningen av 1937 års psalmbok har detta tidigare berörts

(sid 48). Kommittén har vidare genom egna kontakter och initiativ sökt engagera kvinnliga författare i arbetet. I regi av Svenska kyrkans kulturinstitut arrangerades 1979 en konferens i Sigtuna kring bl a material som kunde tänkas lämpligt för en psalmbok, skrivet av kvinnliga författare. Delar av detta material sändes till kommittén för bedömning på sedvanligt sätt. Därutöver har åtskilliga kvinnliga författare ombetts medverka, men flera av dem har avböjt.

Det har emellertid visat sig vara förhållandevis svårt att genom sådana åtgärder som kommittén vidtagit engagera ytterligare författare och tonsättare i arbetet. Samtidigt strömmar en myckenhet text spontant in till kommittén. Inte sällan handlar det därvid om äldre sånger som betytt mycket för avsändaren och som önskas införda i en kommande psalmbok. Redan av kvantitativa skäl kan detta material inte tas med, men också av innehållsliga skäl måste det ofta avbörjas då det inte svarar mot de krav som kommittén anser sig böra tillämpa. Kommittén finner det exempelvis svårt att bereda utrymme för religiös stämmingslyrik eller texter som är pastischer på äldre psalmer. Mer sällan inkommer texter på områden där det råder brist. De traditionella områdena för psalm är desto mer attraktiva. Givetvis kan det diskuteras om inte kommittén oftare bort fria än fälla, bl a för att bredda gruppen medarbetande författare och tonsättare, men gränserna är alltid svåra att dra på ett entydigt sätt. Till sist faller ledamöternas egen personliga uppfattning och smak avgörandet. Men under alla omständigheter bör det med kraft understrykas att kommittén på intet sätt strävat efter att arbeta endast med en utvald grupp författare och tonsättare, på andras bekostnad. Kommittén har istället sökt vinnlägga sig om så stor objektivitet och öppenhet som möjligt.

4.1 Förrättningspsalmerna

Psalmkommittén anmälde i sitt tidigare betänkande att förrättningspsalmer saknades i det då föreliggande förslaget till psalmbokstillsäg och att arbetet på detta område skulle fortsättas i nära samverkan med 1968 års kyrkohandbokskommitté. I tredje bandet av detta betänkande, Förslag till psalmer och visor, del 2, ingår sådana psalmer.

Det bakomliggande arbetet har något berörts tidigare. Härtill bör läggas de överläggningar kommittén haft med 1968 års kyrkohandbokskommitté i ärendet. Kyrkohandbokskommitténs arbete och synpunkter har också kunnat tillgodogöras genom att professorn Harald Göransson varit ledamot av båda kommittéerna.

Strävan har varit att nå så stor samstämmighet som möjligt i de frågor där psalm och liturgi samspekar med varandra. Detta samspel är möjligen starkare när det gäller förrättningar än när det gäller andra former av gudstjänster. Därför har uppmärksamheten på denna punkt varit särskilt stor. Förrättningarna - det uttryck som kommittén brukar i anslutning till tidigare praxis och uppdraget så som det formulerats av 1975 års kyrkomöte, medan kyrkohandbokskommittén använder uttrycket "de kyrkliga handlingarna"- har i regel alltfört en stark ställning i vårt land. De innebär

ofta ett möte med människor för vilka kyrklig sed och kristet traditionellt språkbruk och föreställningsvärld är främmande. Därför är det angeläget att psalmerna till innehåll och form gestaltas så att de inte ökar eller befäster en känsla av främlingskap och avstånd mellan den människa som sjunger (eller läser) psalmen och det som sker i gudstjänsten. För andra människor åter kan förrättningsgudstjänsterna innebära att centrala kristna motiv aktualiseras och fördjupas. Psalmerna bör också kunna ge uttryck åt sådana dimensioner. Materialet präglas därför av stor bredd.

4.1.1 Doppsalmer

Beträffande dopet har överläggningarna med kyrkohandbokskommittén gett vid handen att sådana psalmer behövs som understryker Guds befrielsehandling och det nya livet i tjänst och lydnad. Vad gäller dopliturgin föreslås som ett nytt moment i själva liturgin att dopvatten gjuts i funten. Vid detta tillfälle ska en psalm sjungas.

Detta inslag har aktualiserat frågan om psalmer som anknyter till vattensymboliken. En stor del av det utländska materialet, kanske företrädesvis det engelska, uppehåller sig gärna vid detta motiv, inte sällan med gammaltestamentliga anspelningar. I en översättning, gjord av Britt G Hallqvist, har denna symbolik använts, med anknytning till Gamla testamentet och till dopets understrykande av att det utgör en Guds befrielsehandling - samlat i en av psalmens verser, 777:3:

*Med Noa, räddad ur sin årk
från stormigt hav till vårlig mark,
med Mose, lyft ur böljan opp,
vi firar fest med nyfött hopp.*

Bland andra texter med uttrycklig anknytning till vattensymboliken kan exempelvis nämnas 778. - Författarna har gärna utnyttjat det rikliga bibliska stoffet kring dopet. Psalmer för vuxendop finns, t ex 771, men många psalmer anknyter uttryckligen till barn-dopet såsom 773, 774, 775, 776.

4.1.2 Vigselsalmer

I förslaget beträffande vigsel har kyrkohandbokskommittén önskat anslå en ton av tacksamhet, ljus och lovsång. Äktenskapet ses som en gemenskap mellan två jämbördiga parter. Förslagen till förböner tar särskilt fasta på motiv som gemenskap, ansvar, trygghet, förlåtelse, öppenhet och kärlek. Samma motiv dominerar också de i förslaget upptagna vigselsalmerna. De torde i övrigt knappast kräva någon särskild kommentar, men kommittén vill fästa uppmärksamheten vid att den tagit med den kända danska vigselsalmen Det er saa yndigt at følges ad, av Grundtvig, på danska som nr 903 och i en översättning, Det är så ljuvligt att vara två, av

Sven Christer Swahn, nr 786. Psalmer för vigsel torde också kunna hämtas bland andra än dem som här är direkt upptagna under denna rubrik.

4.1.3 Begravningspsalmer

Benämningen jordfästning har av kyrkohandbokskommittén ersatts av benämningen begravningsgudstjänst. I vår nuvarande psalmbok finns ingen särskild avdelning för begravningspsalmer. Kommittén föreslår inte heller att en sådan rubrik införs. De psalmer som skrivits särskilt med tanke på begravningen har därför lagts in under avdelningen Livets gåva och gräns eller Himlen. En stor del av det material som sänts in till kommittén har förgävt just begravningen, något som kan förklara att de båda nämnda avdelningarna i Psalmer och visor del 2 blivit förhållandevis stora.

Kyrkohandbokskommittén har om begravningsgudstjänsten bl a sagt att atmosfären måste vara präglad av mänsklig värme och av ljus. Akten bör ge de sörjande tröst och söka visa dem vägen vidare.

Uppenbarligen har sådana motiv attraherat författarna. Texterna tar gärna sin utgångspunkt i tanken att Gud, som alltings skapare, inte släpper någon av dem han skapat ifrån sig. Han beskrivs som medvandrar och som fadern, som väntar vid hemmets port. De drag av sentimentalitet som kunde präglade tidigare diktning om hemlandet och pilgrimsvandringen - inte minst från förra seklet - återfinns inte här. Texterna är istället präglade av ett sakligt allvar, men grundtonen är inte mörk utan ljus av förtröstan. Det kristna hoppet bygger ju på tron på de dödas uppståndelse och det eviga livet. Författarna använder gärna bibliska motiv och bilder. Texterna söker förmedla tröst genom att säga, att allt är i Guds hand, också livet och döden.

4.1.4 Vignings- och invigningspsalmer

I detta skede har kyrkohandbokskommittén inte arbetat med ritual för de olika former av vigning och invigning som finns. Detta avses ske i en nästkommande etapp. Psalmskommittén har inte heller särskilt sökt psalmer som rör dessa områden, med ett undantag: en psalm avsedd för prästvigning, Herren, vår Gud, har rest sin tron, nr 769, av Olov Hartman, har införts. Nr 768, Öppna mig för din kärlek, av Arne H Lindgren, har av kommittén bedömts som lämplig vid diakon/diakonissvigning.

4.1.5 Konfirmationspsalmer

Enligt kyrkohandbokskommittén innebär konfirmationen att dopet, som Guds befrielsehandling, aktualiseras. Konfirmationen får ka-

raktären av invigning till ett liv i tjänst och lydnad. Det innebär en sändning ut i världen, att med Andens kraft leva i dopet.

I konfirmationen samlas sålunda många centrala kristna motiv. Psalmerna bör därför kunna väljas förhållandevis brett, exempelvis bland doppsalmer för vuxna, bland psalmerna om den helige Ande, under rubriken Vittnesbörd-tjänst osv. Kommittén har gjort ansträngningar för att finna sånger särskilt avsedda för konfirmationsakten. Bland annat har utländskt material inventerats. Detta arbete har emellertid inte kunnat slutföras. Kommittén avser att fortsätta detsamma och återkomma med förslag.

4.2 Bearbetningar m m enligt uppdrag från 1975 års kyrkomöte

1975 års kyrkomöte föreslog att kommittén skulle arbeta vidare med fjorton texter - med eller utan melodi - i *Psalmer och visor* (SOU 1975:3), vilka skulle kunna ingå i tilläggets andra del. Vidare hänsköts tre särskilda texter till kommittén, liksom frågan om "finska texter". - Regeringen gav kommittén det av kyrkomötet begärda uppdraget.

Vad beträffar de fjorton texterna ur *Psalmer och visor* får kommittén anföra följande.

664 (här:832) *Den store Mästarm kommer.* - 1975 års kyrkomöte önskade en "bearbetning i större trohet mot originalet".

Kommittén har tagit del av en sådan bearbetning men fann att texten i den form den hade i *Psalmer och visor* är att föredra. I denna har endast en mindre ändring gjorts. Samtidigt föreslår kommittén att Ingemanns text tas in bland förslagets psalmer på danska nr 902.

670 (här:790) *Var hälsad Herrens Moder.* - 1975 års kyrkomöte ansåg att texten skulle utgå men att melodin kunde bibehållas till en annan text.

Kommitténs uppfattning är dock att text och musik i detta fall hänger samman i högre grad än vad som gäller för många andra sånger. Denna sång har också redan blivit mycket sjungen och uppskattad. Författaren har nu gjort sådana ändringar och tillägg i texten att de teologiska invändningar mot innehållet som riktades mot den vid 1975 års kyrkomöte enligt kommitténs mening är undanröjda.

712 (här:817) *Mina döda timmar.* - 1975 års kyrkomöte önskade en ändring av vers 4 och krävde ny melodi.

Vers 4 har ändrats och en ny melodi av Kjell Lönnå föreslås.

- 717 (här:820) *Varför gick vi bort att söka.* - Denna text hade i Psalmer och visor två melodier, av vilka 1975 års kyrkomöte ansåg den första för svår och den andra för själlös.

Kommittén föreslår att den första utgår men att den andra, en walesisk melodi från 1700-talet, behålls. Kommittén delar inte uppfattningen att den skulle vara själlös. Dessutom löser den på ett unikt sätt de svåra problem som vållas av textens talrika överklivningar.

- 724 (här:827) *Se på himlens många fåglar.* - 1975 års kyrkomöte ansåg melodin vara alltför profan och krävde en ny.

Kommittén har gjort ansträngningar för att finna en lämplig ny melodi men inte lyckats finna någon som varit bättre än den i Psalmer och visor. Då kommittén inte kan uppfatta vad som avses med "profan" i detta sammanhang föreslår den att melodin, som är lättsjungen och i det väsentligaste väl ansluter till sin text, får kvarstå. Som b-melodi tillfogas dock nuvarande svenska koralen 286.

- 743 (här:833) *Tron blir befast och stärkt.* - 1975 års kyrkomöte önskade att texten skulle bearbetas till större trohet mot originalet.

Textens första strof föreligger nu omarbetad.

- 788 (här:854) *Gud, vår Gud, från fjärran land och nära.* - 1975 års kyrkomöte önskade att texten skulle omarbetas till större trohet mot originalet och att alternativt originaltexten kunde medtagas. En bearbetning av andra strofen har skett i enlighet med kyrkomötets önskemål. Peter Dass' text Herre Gud, ditt dyre navn og aere föreslås också bland de norska texterna, nr 907.

- 790 (här:857) *I kosmisk dimma, ljusårs glans.* - 1975 års kyrkomöte önskade en omarbetning av vers 2.

En något mer omfattande bearbetning föreslås av kommittén. Ingressen har ändrats till "I världar utan gräns och slut".

- 796 (här:858) *Se dödens udd är bruten.* - 1975 års kyrkomöte krävde ny melodi.

Kommittén har sökt en ny melodi både i det äldre beståndet och bland inkomna nya kompositioner men inte funnit någon som den ansett lämplig. Kommittén föreslår därför att den melodi texten hade i Psalmer och visor, av Sven Mellberg, antas, nu med ett förenklat ackompanjemang.

- 800 (här:871) *Jag ska gråtande kasta mig ner.* - Texten hade två melodier. 1975 års kyrkomöte ansåg att båda hade solosångskaraktär. Den ena ansågs inte församlingsmässig och den andra ansågs ha alltför profant anslag.

Kommittén föreslår här dels en nyskriven melodi av Sven-Erik Bäck, dels att Lennart Jernestrands melodi från Psalmer och visor behålles bl a därför att den nu torde vara förhållandevis väl känd.

1975 års kyrkomöte hade vidare önskat tonsättning av Texter utan melodi, dvs nr 805-808.

- 805 (här:752) *Jag kastar min glädje.*

Kommittén föreslår dels en melodi av Leif Strand, dels en av Georg Riedel.

- 806 *Ande, vind och liv.*

Kommittén har för sin del inte kunnat tillstyrka någon av de melodier som brukas till denna text eller finna ett godtagbart alternativ. Kommittén föreslår därför att texten utgår.

- 807 (här:843) *Blott i det öppna.*

Kommittén föreslår en melodi av Olle Widestrand.

- 808 *De rör sig som skuggor..*

Kommittén har inte kunnat finna någon godtagbar melodi och föreslår att texten utgår.

1975 års kyrkomöte önskade vidare att följande *tre texter* skulle tas upp till prövning av psalmkommittén, nämligen I dag på apostoliskt vis, skriven av Grundtvig och i översättning av H Wentz; vidare måltidspsalm av Sven Sixten och slutligen doppsalm av S Holmström. Texterna har prövats av kommittén men inte tagits upp i föreliggande förslag. I dag på apostoliskt vis är en prästvigningspsalm. Som ovan nämnts föreslår kommittén en sådan, nr 769. I psalmer och visor 76 återfinns två nya måltidspsalmer och i och med bearbetningen av sv ps 318 har ytterligare en måltidspsalm tillkommit. Kommittén anser det därför rimligt att avvakta användningen av dessa psalmer innan ställning tas till införande av ytterligare en måltidspsalm. I föreliggande förslag upptas slutligen flera nya doppsalmer, varför behovet synes vara täckt.

Med *finska texter* förstår kommittén dels en kyrkomötets önskan att kommittén skulle ta del av finskspråkigt material för att bedöma vad som kunde vara lämpligt att ta med i Den svenska psalmboken, dels att kommittén skulle gå igenom den svenska psalmboken för den evangeliskt-lutherska kyrkan i Finland (1943), dels slutligen att kommittén skulle följa det pågående revisionsarbetet i Finland.

Kommittén har ovan berört sina kontakter med Finland (kap 2). Det finskspråkiga materialet har varit tillgängligt genom de översättningar som kunnat tillhandahållas bl a av svenska psalmbokskommittén i Finland. Kommittén har också ställt frågan om inte psalmer på finska skulle kunna tas upp i tilläggsförslaget, med hänsyn till den stora gruppen finska invandrare och till finskspråkiga bygder i landet. Men då den ojämförligt största delen av vårt lands befolkning inte förstår finska - till skillnad från danska och norska - har kommittén avvisat denna tanke. Där psalm på finska skall sjungas bör den finska psalmboken kunna vara tillgänglig.

Vad gäller den svenska psalmboken i Finland har kommittén sökt följa den finländska revisionens förslag när det gäller psalmer av finlands-svensk härkomst, dvs psalmer av i första hand Runeberg, Takolander och Topelius. De olika traditionerna i Finland och Sverige har dock lett till att kommittéerna ömsesidigt fått ge upp tanken på att alla gemensamma psalmer skulle få samma lydelse. Skillnader föreligger följande mellan Den svenska psalmboken av år 1937 och den svenska psalmboken i Finland av år 1943.

Kommittén har vidare granskat den svensk-finska Nya psalmer (1979), motsvarigheten till Psalmer och visor 76. Av dess 91 sånger är 48 hämtade från Sverige - från 1937 års psalmbok, Kyrkovisor för barn, Psalmer och visor 76 och från föreliggande förslag till en andra del av psalmbokstillägget. I Nya psalmer ingår vidare översättningar av många av de texter på norska, som tagits med i Psalmer och visor 76 och i föreliggande förslag.

Större delen av stoffet är alltså redan gemensamt. De svenska och svensk-finska psalmtraditionerna är fortfarande mycket desamma. För nytillskott återstår därför endast ett begränsat antal psalmer. I kommitténs förslag upptas nr 845, Upp min själ och sjung, hämtad från den svenska psalmboken i Finland (nr 631) och nr 852, De skall gå till den heliga staden, Nya psalmer nr 703, se även Herren lever nr 930.

4.3 Psaltarpsalmer och cantica

4.3.1 Bakgrunden

I sitt förra betänkande (SOU 1975:2) anförde psalmskommittén att den ämnade "ännu en period fortsätta sitt arbete med psalm av andra genrer och typer" och att därvid bl a skulle uppmärksammas en "viktig genre, som först under senare år aktualiserats men som redan börjat uppträda även i vanliga psalmböcker, nämligen psaltarpsalmer och cantica i responsoriala arrangemang med församlingsomkväden." I och med att regeringen uppdrog åt psalmskommittén att fullfölja denna avsikt inleddes en ny fas i kommitténs arbete. Det gäller nu ingenting mindre än att officiellt och på bred front introducera *Psaltaren* i svenskt gudstjänstliv som *sångtext även för församlingen, dvs som en med psalmbokens psalmer jämställd sångform.*

Psaltaren har sjungits på många sätt i gudstjänsten men praktiskt taget aldrig av församlingen. I den allra tidigaste kristna gudstjänsten - liksom i den judiska gudstjänst varur den kristna framgått - kan församlingen visserligen ha interfolierat de av försångare sjungna psaltarverserna med korta inpass (vissa forndrag i texterna, t ex i Ps 136, skulle kunna vara spår av en sådan praxis). Men snart nog övertogs psaltarsången av den skola- de kören. Till och med i dess enklaste form, tidegårdspsalmodin, som utförs i antifonal växling mellan två halvkörer vilka förenas i en omgivande antifon, är den alltjämt en körens angelägenhet och har knappast kunnat utföras utanför kommuniteter och andra väl samövade grupper. Härtill bidrar i väsentlig grad svårigheten att på ett naturligt sätt lägga folkspråkig text under dessa recitationsformler, som har vuxit fram ur latinet. Också den särpräglade s k Anglican chant, som utbildades på anglikansk boten efter reformationen, är i princip en (flerstämmig) körsång, även om församlingen ibland försöker sjunga med. Här försvaras församlingssången inte minst av melodiernas genomgående höga (sopran) lägen. Sådana psaltartonsättningar slutligen som Schütz' körverk eller Wennerbergs och Dvoraks solosånger är ju i sin egen skap av konstmusik än mer fjärran från församlingsdeltagande. (Församlingsmässiga är visserligen de psaltarparafraaser i rimmade versifieringar, som främst växte fram på reformert håll och varav åtskilliga återfinns också i den svenska psalmboken. Men här rör det sig alltså inte om Bibelns egna ord utan om parafra-seringar, och de är inte aktuella i detta sammanhang.)

Först i vår tid har man, i mer eller mindre medveten anknytning till vad man antar vara den ursprungliga kristna praxis, sökt dra in församlingen i psaltarsången. Den hebreiska poesins - liksom de latinska och folkspråkiga översättningarnas - oregelbundna meter och oliklånga versrader utgör visserligen ett hinder för församlingens sång av själva psaltartexten; i stället tilldelas församlingen ett *omkväde* som sjungs mellan de av försångare eller kör utförda psaltarverserna (s k responsorial sång).

Enklast kan detta ske genom att kören, som hittills i tidegården, eller en försångare reciterar psaltartexten på de traditionella gregorianska psalmodiformlerna, medan församlingen sjunger en kort, vanligen gregoriansk antifon mellan verserna. Sådana försök har hos oss gjorts redan i Palmers aftonsångsförslag (SOU 1956:22) och senast i Laurentius Petri-sällskapetets nytgåvor av Det svenska antifonalet (Veckans morgon- och aftonböner samt completorier, 1973-1975). Fortfarande kvarstår dock svårigheterna med textunderläggningen, och invändas kan väl också att de gregorianska melodierna och recitationsformlerna inte är avsedda att brukas på detta sätt.

Annorlunda har man gått tillväga på romersk-katolsk mark, där övergången till folkspråket i gudstjänsten framtvingat nykomponerad musik. Redan för omkring 30 år sedan började den franske jesuitpatern Joseph Gelineau sitt arbete med att utforma ett system av psalmodiformler, inte så olikt Anglican chant men inrättat så att det passade det franska språket. Systemet är mycket lätthanterligt och t o m en vanlig församling kan med lite övning lära sig att psalmodiera med hjälp av de med fetstil i texten angivna betoningarna och tonförändringarna. Dock förutsätts psalmver-

serna i allmänhet utföras av försångare eller kör, medan församlingen sjunger ett kort, återkommande omkväde. Den gelineauska psalmodin har fått en mycket stor spridning, inte bara på katolskt utan också på anglikanskt och reformert område. Också andra tonsättare har lämnat bidrag till denna genre. På flera språk föreligger redan fullständiga tonsatta psaltarsamlingar, och psaltarsalmer börjar också allt oftare upptas i vanliga psalmböcker. Till denna kontinentala tonsättningstradition anknyter i allt väsentligt även Anders Ekenberg i sin fylliga svenska psaltarsamling *Ge mig svar* 1971.

Det gelineauska systemet har dock kritiserats på grund av musikaliska svagheter. Dessa hänger bl a samman med det i både katolska och andra kyrkor fastställda urvalet av korta psaltaravsnitt, som skall sättas in på bestämda ställen i gudstjänsten och förses med olika omkväden allt efter kyrkoårstiden och dagen. Man måste då laborera med fasta psalmodiformler som i olika kombinationer passas ihop med växlande omkväden - något som lätt leder till en omusikalisk mekanik och som ofta har framkallat en viss trötthet på hela genren. Gelineau har också förklarat sig medveten om denna svaghet och - liksom hos oss Anders Ekenberg - även sökt gestalta psalmodi och omkväde till ett musikaliskt helt.

En fylligare framställning av innehållet i detta avsnitt (4.3.1) återfinns i Harald Göransson, *Den kyrkomusikaliska utvecklingen*, i samlingsverket *Svenska kyrkans gudstjänst* (SOU 1974:67). Där ges också en utförlig bibliografi.

4.3.2 Kommitténs bedömning och arbetsinriktning

Kommittén har genom sin arbetsgrupp för denna genre - Harald Göransson och Anders Ekenberg - noggrant studerat utvecklingen inom andra kyrkor och efter studiebesök i en rad länder, deltagande i internationella symposier, praktiska prov här hemma etc sökt bilda sig en uppfattning om hur psaltarsången lämpligen borde gestaltas hos oss. Kommittén har därvid kommit till den slutsatsen att det bör bli fråga om nykomposition. Dock bör det kontinentala "byggkloss"-systemet undvikas med fasta recitationsformler och växlande omkväden till varje psalmavsnitt; i stället gestaltas psaltarpsalmen som en helhet, jämförbar med en psalm i psalmboken. Psaltaren 23, Herren är min herde, bör sålunda alltid sjungas i sin helhet och med samma omkväde (= vers 1) i sammanhang där den passar, t ex på söndagen efter Nyår, 2 söndagen efter Trefaldighet eller vid vigsel- och begravningsgudstjänst. Den har då helt andra utsikter att bli församlingens egendom än om psalmen, helt eller delvis och med ständigt nya recitationsformler och omkväden, skulle passas in här och var under kyrkoåret. Detta bör inte hindra att man i olika sammanhang använder olika tonsättningar, t ex en i högmässan, en annan i ungdomsarbetet etc. Psalmen 23 har också i vårt förslag fått inte mindre än tre olika tonsättningar.

Längre psaltarpsalmer kan naturligtvis inte sjungas i sin helhet, men de versurval som gjorts i sådana - ibland flera ur samma psalm - betraktas på samma sätt som individuella helheter, var

och en med sitt givna omkvåde. Vissa undantag kan dock tänkas, t ex på högtidsdagar då man av naturliga skäl kan vilja ge ett och samma versurval skilda belysningar genom olika omkväden (se här avsnittet ur Ps 145, som försetts med ett omkvåde för Juldagen och ett annat för Marie bebådelsedag; de har dock musikaliskt gestaltats alltigenom olika).

4.3.3 Texterna

Redan på ett tidigt stadium fick arbetsgruppen tillfälle att överlägga med bibelkommissionens översättningsenhet för Gamla testamentet, kontinuerligt följa översättningsarbetet samt påverka urvalet och i någon mån också översättningen av de 21 psaltarpsalmer som hittills publicerats (Fem bibelböcker, 1979). I första hand är det ur dessa som föreliggande samling sammanställts. I den mån andra psaltartexter behövts har dessa hämtats från 1917 års bibelöversättning efter vissa retuscher, såsom genomgående bruk av verbens singularform. Psaltaren 23 förekommer här i dubbla textversioner, vilket snarast får ses som ett tonsättarnas diskussionsinlägg i översättningsfrågan.

De psaltarverser som har valts står ofta inte i en följd i resp psaltarpsalm; detta sätt att sammanföra verser från olika håll i en psaltarpsalm till en meningsfull helhet har gammal liturgisk tradition. I ett fall kan en uteslutning väcka undran: i två av tonsättningarna av Ps 23 har på kyrkohandbokskommitténs inrådan vers 5 b uteslutits av innehållsliga skäl, och då har av musikaliska skäl även den mindre väsentliga vers 6 a utgått.

Texterna till omkvädena har ofta hämtats ur resp psalm. I andra fall har de tagits från annat håll och därvid ofta formats ganska fritt efter förlagan. Även detta har gammal liturgisk hävd.

Till samma genre som psaltarpsalmerna brukar räknas de tre *nytestamentliga cantica*, sv ps 610-612. Dessa har samma poetiska form som psaltarpsalmerna och har också, liksom dessa, en obligatorisk användning i tidegården. I denna samling har medtagits vespers och completoriets cantica, Marias och Simeons lovsånger, i bibelkommissionens nyöversättningar.

4.3.4 Musiken och utförandet

Genom den individualisering av psaltarpsalmerna som ovan berörts blir det möjligt att *genomkomponera* hela psalmen jämte dess omkvåde till en levande musikalisk helhet. Strukturellt har dock omkvåde och psalmverser skilts åt på så sätt att själva psalmen alltid getts en recitativisk, formelartad karaktär och sålunda tydligt avtecknar sig mot omkvädet. Recitationen slutar vanligen med en karaktäristisk formel vars uppgift är att fungera som signal till församlingen att falla in med omkvädet (vi har här präglat uttrycket "avstamp"). Också på andra sätt skiljer sig psalm-

verserna från omkvädet: de förra sjungs som regel enstämmigt av försångare eller kör, medan däremot omkvädet ofta förses med diskantstämmor, flerstämmig körsats etc.

Musikstilen varierar inom ganska vida gränser. Här finns meditativa, helt vokalt utförda psalmer som nr 22 för Långfredagen eller den sista sättningen av nr 23, byggd på en ambrosiansk förlaga. För bruk i ungdomssammanhang, t ex konfirmationsläsning, lämpar sig psalmer som den andra sättningen av nr 25 eller nr 118, som gärna kan utföras till gitarrackompanjemang. Den stora "katedraltonen" klingar i psalmer som 121 och 148.

Psalmen *utförs* så att omkvädet allra först presenteras för församlingen, som omedelbart upprepar det. Så vidtar psalmrecitationen som interfolieras av omkvädet, insatt efter var eller varannan vers. Observera att sådana utsmyckningar som diskantstämmor och flerstämmiga körsatser är ad libitum - som regel är psaltartonsättningarna utförbara på enklaste sätt: av försångare och församling, med eller utan ackompanjemang. Det bör kanske påpekas att man vid psaltarsång mellan högmässans gammaltestamentliga läsning och episteln snarast bör vara ganska återhållsam med de musikaliska resurserna, eftersom det här är psaltarpsalmens uppgift att bilda en mediativ brygga mellan läsningarna (se vidare avsnitt 4.3.5 nedan). I andra funktioner kan det musikaliska utförandet vara rikare.

I den kommande psalmboken skall *uppställningen* ske så att endast omkvädet förses med noter eftersom detta är det enda församlingen sjunger. Texten i övrigt avtrycks utan musik. I en särskild utgåva upptas försångarens eller körens recitation samt diskanter, instrumentala inslag och flerstämmiga satser, resp ackompanjemang.

I motsats till bruket i de flesta utländska psalmböcker med psaltarinslag har psaltarpsalmerna inte blandats med övriga psalmer under de olika rubrikerna utan ställts upp under en särskild avdelning. Vi tror att detta, åtminstone till en början, underlättar användningen.

4.3.5 Användning

Den nya gudstjänstordningen av 1976 talar om psaltarsång framför allt i huvudgudstjänsten, mellan den gammaltestamentliga läsningen och episteln. Psalmen skall här fungera som en fortsättning på den första läsningen - som ett svar, en meditation etc - och samtidigt bilda övergång till nästa text. Även i kyrkohandbokscommitténs förslag till ritual för vigsel och begravningsgudstjänst ges anvisningar om psaltarsång. Men psaltarpsalmen kan också fungera i andra sammanhang och på andra sätt, t ex helt enkelt som en ersättning för en psalm ur psalmboken i de många funktioner en sådan kan ha. Den kan också förekomma som ett mera självständigt inslag, kanske på körhymnens plats i huvudgudstjänsten, som en punkt på ett musikgudstjänstprogram eller i informella sammanhang som vid en församlingsafton, vid ungdomsarbete, konfirmandläsning osv.

Det bör dock påpekas att psaltarpsalmerna i denna samling inte så gärna lämpar sig som *introitus*, låt vara att sättningarna här ofta har vissa likheter med de *introitus* med församlingsomkväde som återfinns i 1976 års gudstjänstordning del 3, *introitus*. Vid *introitus*-sången är omkvädet snarast det huvudsakliga, vilket framgår av att detta är tämligen långt medan psalmverserna är få. I denna samling råder det motsatta förhållandet: här koncentreras intresset till själva psalmen, medan de korta omkvädena snarast har uppgiften att s a s föra handlingen i psalmen framåt.

Till ledning för användningen har psaltarsamlingen försetts med en utförlig *psalmvalslista*.

4.4 Övriga sånger

1975 års kyrkomöte önskade vidare att följande slags sånger och texter skulle beredas utrymme i tilläggets andra del, nämligen

- ytterligare några psalmer och visor motsvarande dem i tilläggets första del
- recitationspsalmer
- psalmer och visor från tredje världen
- ev texter på andra språk

4.4.1 Sånger motsvarande tilläggets första del

Genom Hymnologiska institutets och senare psalmkommitténs arbete har många författare och tonsättare stimulerats att skriva nya psalmer. Detta har inte upphört i och med Psalmer och visor 76 utan pågår alltjämt. Genom kyrkomötets önskan om ytterligare nya sånger motsvarande dem i tilläggets första del har det blivit möjligt att ta tillvara något av detta. Eftersom det dock inte kan sägas vara kommitténs huvuduppgift att utöka materialet från Psalmer och visor 76 med likartade sånger har kommittén ställt bl a följande frågor, när den haft att ta ställning till inkomna nya texter:

- tillför denna text något nytt, innehållsligt och/eller formellt?
- tar den upp ett ämne, som är underrepresenterat?

Den senare frågan har närmast att göra med gallringen av 1937 års psalmbok. Genom denna har några viktiga områden kommit att tunnna ut. Här kan som exempel nämnas områden som bot, bättring, omvändelse eller den stora avdelningen om de yttersta tingen. En jämförelse av detta slag har inte gått att göra konsekvent och kontinuerligt eftersom gallringen varit en fortlöpande process. Men kommittén har sökt beakta problemet. I den mån kommittén fått

in texter som både svarat mot de krav kommittén haft på innehåll och form och samtidigt hör hemma inom ett bristområde, har de känts särskilt angelägna. Andra texter åter, som fyllt de innehållsliga och formella kraven på samma sätt, men som hör hemma inom ett redan välförsett område - t ex julpsalmer - har däremot inte tagits med.

4.4.2 Recitationspsalmer

Tanken att ta upp särskilda recitationspsalmer framfördes av kommittén i dess betänkande SOU 1975:2. De skulle utgöras av ett urval av nutida kristen lyrik som av olika skäl inte lämpade sig för tonsättning men som kunde användas för recitation i olika sammanhang, som t ex i temagudstjänster. Kommittén har nu emellertid omprövat sitt förslag och funnit sig böra föreslå att recitationspsalmer inte tas med. Ett skäl härtill är svårigheterna att göra ett rimligt urval och att bedöma deras användning. I den mån nutida- eller annan- lyrik utanför psalmboken behövs finns antologier och diktsamlingar tillgängliga.

Vissa av de föreslagna läsepsalmerna bör kunna lämpa sig för recitation liksom givetvis också andra, tonsatta, texter i förslaget. - I betänkandet SOU 1975:2 anmärkte kommittén att den ville undvika rubriken Läsepsalmer framför allt emedan en sådan förutsatte ett betydligt mer omfattande och systematiskt arbete för att söka lämpliga texter, än kommittén gjort. Eftersom det i SOU 1975:3 handlade om texter som inte fått någon melodi, sattes rubriken Texter utan melodi. 1975 års kyrkomöte önskade emellertid att rubriken Läsepsalmer skulle återinföras. Så skedde också i Psalmer och visor 76. I föreliggande förslag har kommittén avslutit härtill. Dock kvarstår kommitténs tidigare reservation att urvalet skulle kräva ett omsorgsfullare arbete. Till skillnad från Psalmer och visor handlar det emellertid inte här huvudsakligen om texter som inte fått melodi, utan om texter som kommittén funnit särskilt lämpade för den enskilda andakten och som inte är avsedda att sjungas. Därmed kan rubriken Läsepsalmer anses mer relevant.

4.4.3 Psalmer från tredje världen

Psalmmittén föreslår också några psalmer från tredje världen. Urvalet har, som nämnts, skett med hjälp av ett större antal utländska svenska sängsamlingar.

Valet av psalmer från tredje världen har inte varit alldeles oproblematiskt. Ett problem gäller frågan vad som ska räknas till denna grupp sånger. Kommitténs inventering har i huvudsak varit inriktad på sånger från afrikansk och asiatisk kristen tradition. Ett annat problem gäller sångernas autenticitet. Det har inte alltid varit möjligt att avgöra om en sång från ett angivet land verkligen är autentisk för detta eller om det är ett slags pastisch av västerländskt ursprung eller om det handlar om en

autentisk sång som är anpassad efter västerländska behov. Ett annat problem gäller om andra krav på innehåll och form ska gälla för dessa sånger än för övrigt material. Ytterligare ett problem gäller sångbarheten. Under senare år har, inte minst genom Svenska kyrkans missons arbete, en myckenhet afrikansk sång tagits upp i Sverige. Som exempel kan nämnas arbetet vid Geijerskolan i Ransäter kring bl a sång från Zimbabwe. De kontakter kommittén tagit i fråga har emellertid visat att det hittills inhämtade materialet knappast lämpar sig för församlingssång. En genomgång av sångböcker med sånger från Afrika och Asien bekräftar detta intryck. Samtidigt tycker sig kommittén ha förstått att inventeringen av sånger från tredje världen långt ifrån är genomförd och att man bör kunna se fram emot att sånger kommer som skulle vara väl lämpade för svenskt församlingsbruk. Kommittén anser det därför angeläget att fortsätta att söka sånger från tredje världen.

I kommitténs förslag har följande sånger från eller med anknytning till tredje världen tagits med:

- 752 Jag kastar min glädje. Texten är skriven utifrån en afrikansk bön.
- 753 Gud har gett åt fågeln dess vingar. Afrikansk melodi.
- 754 Låt oss glada och i tro. Musiken anges ha kinesiskt ursprung.
- 818 Himmelske Fader. Ur "East Asian Hymnal", fillipinsk melodi.
- 830 Allt jag har och är, o Gud. Indisk melodi.
- 836 Pris vare Gud. Melodi från Sri Lanka.

Till dessa sånger från icke-europeisk tradition kan också räknas 809, Gå i frid nu till din vila. Sången är från Israel och vida spridd över världen.

4.4.4 Sånger på främmande språk

Kommittén föreslår slutligen några sånger på främmande språk. Det gäller

- negro spirituals. Sådana har länge intagit en framskjuten plats inte minst i det kristna ungdomsarbetet i vårt land. Det är därför naturligt att ta in några exempel i tilläggsförslaget. Urvalet har tidigare kommenterats.
- psalmer på danska och norska.

Psalmtiditionen är till stor del gemensam i de nordiska länderna. Samtidigt är det tydligt att varje lands psalmbok har sina särdrag. Så som den svenska psalmboken i första hand präglas av arvet från Wallin präglas den danska av Grundtvig. Den norska psalmboken är inte i så hög grad resultatet av en enskild persons psalmdiktning, men har ändå fått sin särskilda karaktär genom

namn som Langstad, Hovden, Jensen m fl. De danska och norska psalmböckerna har mer gemensamt med varandra än med Den svenska psalmboken. Det förklaras bl a av att Danmark och Norge hade samma psalmbok fram till mitten av 1800-talet.

Kommittén föreslår i tillägget fem psalmer på danska och fem på norska. Goda skäl finns för att på detta sätt göra åtminstone något av dessa båda länders psalmskatt levande och brukade i vårt land och att söka bredda den svenska psalmbokens synfält.

I den hymnologiska litteraturen möter ibland påståendet att det är svårt att översätta dansk psalm till svenska. Detta kan kanske anses bekräftat av att vi har förhållandevis få översättningar i vår nuvarande psalmbok. Av Brorson finns där tre psalmer, av Grundtvig sex, av Ingemann tre, av Kingo tre och av Sthen tre. Härtill kommer ytterligare enstaka psalmer av andra författare.

Till två av de *danska* texter, som tagits upp i föreliggande förslag, presenteras samtidigt en svensk översättning. Det gäller

902 Den store mester kommer (Den store Mästarn kommer, nr 832) skriven av B S Ingemann 1841.

903 Det er så yndigt at følges ad (Det är så ljuvligt att vara två, nr 706) skriven av N F S Grundtvig 1861.

Dessutom har upptagits

904 Den mørke nat forgangen er, av H C Sthen 1589.

905 Den store hvide flok vi se (sv ps 145) av N Brorson 1765.

och Grundtvigs

906 I al sin glans nu stråler solen, kallad "den danskaste av alla psalmer", från år 1843.

Beträffande de *norska* texterna har kommittén redan nämnt att

907 Herre Gud, ditt dyre navn og aere, också tagits upp i en svensk översättning (Gud vår Gud, från fjärran land och nära, nr 854).

De övriga norska texter som tagits upp representerar olika tids-epoker och stilar. Förutom ovanstående, första gången publicerad 1715, har ur den norska psalmboken 1925 hämtats

908 Gud er nådig, av N B Landstad 1861. Till denna hör en i Norge mycket uppskattad melodi av L M Lindemann, och

909 Jesus, det eneste, Helligste, reneste Navn. Psalmen är skriven av J Moe 1904.

Från Salmer 1973 har hämtats

910 Guds menighet är jordens störste under, skriven av Ronald Fangen till Misjonsselskapets 100-årsjubileum 1942.

Från det kommande norska psalmboksförslaget slutligen har hämtats

911 En dag skal Herrens skaperdrømmer møte, av E Skeie 1978, med musik av Trond Kverno 1978.

I förslaget möter också många översättningar av ny norsk psalm, skriven framför allt av Svein Ellingsen, som tillsammans med Skeie är en av de mest framträdande förnyarna av norsk psalm idag.

I det kommande norska psalmboksförslaget upptas enligt uppgift tolv texter på svenska. Tio är hämtade från 1937 års psalmbok, två från Psalmer och visor 76.

4.5 Musiken

4.5.1 Allmänt

Psalmer och visor del 2 torde göra ett mera homogent och enhetligt intryck än Psalmer och visor 76 - fränsett den helt nya genren psaltarpsalmer och cantica som behandlas i ett särskilt avsnitt 4.3. Omdömet bör också gälla om musiken. De erfarenheter som efterhand har vunnits, såväl genom den omfattande användningen av Psalmer och visor 76 som genom kontakten med det pågående livliga psalmarbetet inom andra kyrkor, har självfallet kommit det fortsatta arbetet tillgodo. I många fall skulle dessa erfarenheter kunna motivera musikaliska förändringar i Psalmer och visor 76, men då regeringens uppdrag inte innefattar sådan revision har den måst anstå till nästa etapp i kommitténs arbete.

Inte minst har kraven kunnat skärpas när det gäller den ömtåliga sammansmältningen av text och musik till en väl samstämd helhet, utan vilken en levande och användbar psalm knappast kan uppstå. Kommittén har behandlat detta viktiga problem i sitt förra betänkande, SOU 1975:2, under avsnitt 3.4. Vi hänvisar också till den i vissa avseenden utförligare framställningen i Harald Göransson, Den kyrkomusikaliska utvecklingen, i samlingsverket Svenska kyrkans gudstjänst, SOU 1974:67.

4.5.2 Musiken till de nya psalmerna

Under denna rubrik behandlas de nya psalmer som här framläggs med undantag av psaltarpsalmer och cantica, som kommenteras under avsnitt 4.3. Rörande de psalmer ur SOU 1975:3 som hänskjutits till kommittén för vidare behandling samt de ytterligare psalmer därur som kommittén vill aktualisera hänvisas till avsnitt 4.2 resp 4.4.

4.5.2.1 Melodiernas ursprung

Under sin första arbetsperiod åren 1969 - 74 kunde psalmkommittén utgå från och ytterligare förmera ett omfattande bestånd av svenska originaltexter. Av de 150 psalmerna i Psalmer och visor 76 är den allt övervägande delen, nämligen 109 nummer, svenska original; endast 41 är översättningar av utländsk psalm (i kommitténs ursprungliga förslag, SOU 1975:3, var andelen svenska original än större). Under den andra arbetsperiod som nu avslutas har uppmärksamheten mera varit riktad mot det livliga psalmarbete som har ägt rum inom andra kyrkor (och som till någon del - framför allt i Norden men även på tysk- och engelskspråkigt område - rent av varit påverkat av det svenska!). Kommittén har sammanlagt gått igenom över 100 utländska psalm/koralböcker och mer än 200 psalm- och sånghäften som utgivits under de senaste decennierna. Strömmen av utländskt material ser följande inte ut att avta: sedan betänkandet färdigställts har ytterligare ett 30-tal nya utgåvor uppsparats.

Det är därför ganska naturligt att andelen översättningar av utländsk psalm överväger i detta andra kommittéförslag. Av förslaget 137 psalmer (frånsett psaltarpsalmer och läsepsalmer) är inte mindre än 63 översättningar från främmande språk - eller av utländsk psalm inspirerade texter - mot 58 svenska originaltexter. Härtill kommer 16 texter på norska, danska och engelska.

Det är då heller inte överraskande att denna svängning också avspeglar sig i musiken. Bland de 141 melodierna i Psalmer och visor 76 övervägde klart de inhemska - 80 mot 61 utländska (av de svenska melodierna var 45 nykomponerade och ytterligare ett 10-tal tillkomna efter 1960). I det nya förslaget är däremot andelen utländska melodier störst - 76 mot 74 svenska (av de senare är 46 nykomponerade).

De utländska melodierna i Psalmer och visor del 2 är också i de flesta fall redan sjungna och etablerade i sina resp hemländer. Självfallet bör sådana melodier ha större utsikter att bli accepterade även hos oss än helt oprövade nykompositioner av den art som var så rikligt företrädd i Psalmer och visor 76. Samtidigt har nykompositionen till svenska originaltexter på allt sätt uppmuntrats, och nykomposition har också skett till de översättningar av utländsk psalm, vars originalmelodier inte ansetts lämpliga.

4.5.2.2 Förrättningspsalmernas musik

I sitt förra betänkande har kommittén hävdat och utförligt motiverat principen att varje psalm om möjligt bör ha sin egen melodi. Den principen har emellertid i åtskilliga fall frångåtts när det gäller förrättningspsalmerna, dvs de nya psalmerna för dop, vigsel och begravningsgudstjänst. Detta har skett fullt medvetet, och skälen är uppenbara. De som deltar i förrättningsakterna är oftast kyrk-ovana människor, och varje individ deltar relativt sällan i en sådan gudstjänst. Det vore då orimligt om hela detta

nya och väsentliga tillskott av förrättningspsalmer ständigt skulle sjungas till okända melodier. Många värdefulla texter skulle av det skälet kanske bli oanvända. Att andelen kända melodier är störst under rubriken begravningsgudstjänst behöver knappast närmare motiveras.

Totalt överväger dock de nykomponerade och här införda obekanta äldre melodierna. Många av deras texter har en sällsynt meter eller har av andra skäl inte kunnat kopplas till kända melodier. Men stor omsorg har lagts ner på att här få fram väl passande och med texterna samstämda melodier. Översättningar från främmande språk resp av utländsk psalm inspirerade texter har i de flesta fall direkt anpassats till de i resp hemländer brukade melodierna, som därför självklart har behållits. Någon gång har en fin melodi inspirerat till en ny text utan att det rör sig om en översättning: så har vigselpsalmen 783 skrivits till den både i England och Amerika kända "Rhosymedre" (även - och inte utan skäl! - kallad "Lovely") av John D Edwards (melodin spelas ibland vid vigsel i ett orgelarrangemang av Vaughan Williams).

Som ovan framhållits torde melodier som - låt vara att de är okända hos oss - är sjungna och etablerade i ett annat land ha större utsikter att slå igenom än helt oprövade nykompositioner. Men även nykompositionen bör givetvis få göra sig gällande, och så har även skett i dop- och begravningspsalmerna. Härvidlag bör man räkna med att många dop- och begravningspsalmer torde komma att bli använda också i andra sammanhang än förrättningar. Psalmerna för begravningsgudstjänst har därför inte ens uppställts under en egen rubrik utan hänförs till de vidare samlingsrubrikerna Livets gåva och gräns och Himlen.

4.5.2.3 Musiken till övriga nya psalmer

Här skall endast beröras några specialfall, där en kommentar kan vara motiverad, samt några i detta förslag tillkomna nya genrer.

Från arbetet med revisionen av 1937 års psalmbok har överförts två texter till Psalmer och visor 2, nämligen 831 och 841, vilka ursprungligen framkommit som revisioner av sv ps 476 och 124 men befunnits så självständiga i utformningen att de i stället ansetts böra betraktas som nya texter. Båda har dock fått behålla ursprungstexternas melodier. Psalmen 841 har diktats till den ursprungliga och ännu i Tyskland brukade metern. Den har därför givits den rytmiskt förenklade melodiform som i Evangelisches Kirchengesangbuch (EKG) betecknas "spätere Form" och som också har upptagits i den ekumeniska och som revisionsförslag av EKG framträdande Christenlieder heute.

Vissa texter har fått *alternativa* melodier. När det gäller översättningar av medeltida hymner följdes redan i Psalmer och visor 76 det anglosaxiska bruket att vid sidan av en gregoriansk melodi, kanske bäst lämpad för körsång, också meddela en mera församlingsmässig melodi. Så har här skett i den hymnliknande 792. I ett sådant fall är inte avsikten att - som det hette i vårt förra

betänkande - "spela ut två melodier mot varandra för att se vilken som eventuellt segrar i konkurrensen; det är helt enkelt fråga om skilda melodiska genrer, som bör utföras vid olika tillfällen och av olika utförandegrupper". Ett liknande resonemang kan också föras om dubbelmelodierna till flera andra texter, t ex 754, 766, 788, 801, 836 och 871.

Bland de uppräknade texterna med alternativa melodier återfinns - inte utan skäl - ett par *psalmer från tredje världen*. Som ovan nämnts under avsnitt 4.4 har denna genre vållat vissa problem. Till svårigheten att bestämma vad som egentligen skall räknas dit samt frågan om autenticiteten kommer en viss osäkerhet om hur dessa melodier egentligen bör utföras för att komma till sin rätt. En av de framlagda tredje-världen-sångerna, nr 753, har visserligen redan med gott resultat prövats som barnpsalm (genom Kyrkovisor för barn). En annan text, 752, som möjligen kan hänföras hit då den bygger på en afrikansk bön, har ingen ursprunglig melodi utan har nykomponerats i två alternativ. Beträffande övriga melodier inom denna genre, 754, 809, 818, 830 och 836 som alla härstammar från utomeuropeiska länder, vill kommittén avvakta resultatet av den prövning som nu förestår och i en senare etapp återkomma till frågan om psalmer från tredje världen.

Det ofta framförda önskemålet om flera *folkmelodier* i psalmboken har kommittén sökt tillmötesgå där så befunnits lämpligt. Efter lätt bearbetning i församlingsmässighetens intresse har svenska folkmelodier införts till nr 808 och 823, varjämte en norsk folkmelodi är knuten till nr 868 och en tysk till 791.

Beträffande melodiernas *ackompanjemang* har som hittills den principen följts att resp tonsättare själv svarat för utformningen. Där originalackompanjemang inte förelegat, har harmoniseringen utförts av Harald Göransson. I förslaget meddelas varje melodi i harmoniserad form, varefter texten följer i sin helhet. I de tryckta utgåvor som planeras kommer i församlingens häfte endast den enstämiga melodin att införas, medan en särskild ackompanjemangsutgåva upptar de flerstämmiga sättningarna med texterna införda på samma sätt som i motsvarande utgåva av Psalmer och visor 76.

Att framlägga en särskild *körutgåva* med alternatimsatser, diskanter och annat differentierat utförande av psalmerna - liknande den som utgivits till Psalmer och visor 76 under titeln Koralmusik IV, 1979 - ingår inte i kommittéuppdraget, även om mycket skulle tala för det. Det är allmänt omvittnat vilken utomordentlig betydelse sådana utgåvor har för att stimulera och berika psalmsången och för att introducera nya texter och melodier. Den alltyska katolska sångboken Gotteslob från 1975 försågs redan samma år med en körutgåva, och en liknande planeras som officiellt komplement till den reviderade Evangelisches Kirchengesangbuch. Kommittén vill uttrycka den livliga förhoppningen att en körutgåva också utarbetas till Psalmer och visor 2.

Handwritten text, mostly illegible due to blurriness. The text appears to be a list or series of entries, possibly related to a collection or inventory. Some words are faintly visible, such as "Handwritten", "List", "Inventory", "Number", "Date", "Description", "Location", "Quantity", "Value", "Remarks".

Revisionsarbetet avslutas i och med att den bearbetade 1937 års psalmbok och Psalmer och visor del 1 och 2 arbetas samman till en enda psalmbok. Härtill kommer de ev tillägg som betingas av arbetet med ett förslag till en gemensam ekumenisk psalmbok.

Kommittén har ännu inte haft anledning att närmare gå in på de frågor som har att göra med denna sammanställning av äldre och nytt material. Därför har kommittén, exempelvis inte tagit ställning till hur en kommande psalmbok skall disponeras - om den ska följa 1937 års psalmbok, Psalmer och visor del 1 och 2 eller ha någon annan disposition.

Med reservation för vad som här har sagts har kommittén likväl funnit det vara av intresse att ge ett exempel på hur ett tänkt avsnitt av den kommande psalmboken skulle se ut, i vilket 1937 års psalmbok och Psalmer och visor del 1 och 2 arbetats samman. Av skäl som framgår nedan har kommittén i denna sammanställning inte kunnat väga in annat material. Kommittén har valt avsnitten Advent, Jul och Dagens tider. Sammanställningen finns i denna del av betänkandet som kap 10.

Kommittén har på intet vis bundit sig för uppställningen, men den visar en av kanske flera tänkbara lösningar. Vissa psalmer har förts över till de nämnda avdelningarna från andra. Mot bakgrund av att kommittén preliminärt diskuterat frågan om barn- och ungdomspsalmer ska få egna avdelningar och funnit att de istället bör integreras i andra avdelningar i psalmboken, har några sådana psalmer förts hit. Sv ps 516 placeras sist bland julpsalmerna, 521 sist bland morgonpsalmerna och 512, 513, 515 och 520 sist bland aftonpsalmerna. Sv ps 502, som nu står under rubriken Arbetet, har förts över till avdelningen Under dagen, som här omfattar bl a avdelningarna Morgon och Afton i 1937 års psalmbok.

Psalmer har placerats inom de olika avdelningarna efter vissa principer. Adventpsalmerna har tagits upp i den ordning de i stort förekommer under Adventstiden. För Julpsalmerna och Dagens tider har i huvudsak samma ordning följts som gäller i 1937 års psalmbok och i Psalmer och visor 76.

Uppfattningen om hur en kommande psalmbok kan te sig, när äldre och nyare psalm står sida vid sida, bör underlättas genom det här framlagda exemplet.

LAGBOKEN FÖR SÄMMELEN I SÖDERMÄNSKORPULVET

Huvudsaken är att vi som medlemmar i Södermanskorpsen
 ha varit mycket lyckliga och friska under denna vinter.
 En enda medlem har varit sjuk och det har varit en
 mycket kort sjukperiod. Detta beror på att vi ha varit
 mycket försiktiga och ha tagit alla nödvändiga
 försiktighetsåtgärder. Detta har varit en mycket
 lycklig vinter för oss alla.

Med reseresterna har vi varit mycket lyckliga och
 ha varit mycket friska under denna vinter. Detta
 beror på att vi ha varit mycket försiktiga och
 ha tagit alla nödvändiga försiktighetsåtgärder.
 Detta har varit en mycket lycklig vinter för oss
 alla.

Korpsen har varit mycket lyckliga och friska
 under denna vinter. Detta beror på att vi ha
 varit mycket försiktiga och ha tagit alla
 nödvändiga försiktighetsåtgärder. Detta har
 varit en mycket lycklig vinter för oss alla.

Korpsen har varit mycket lyckliga och friska
 under denna vinter. Detta beror på att vi ha
 varit mycket försiktiga och ha tagit alla
 nödvändiga försiktighetsåtgärder. Detta har
 varit en mycket lycklig vinter för oss alla.

Korpsen har varit mycket lyckliga och friska
 under denna vinter. Detta beror på att vi ha
 varit mycket försiktiga och ha tagit alla
 nödvändiga försiktighetsåtgärder. Detta har
 varit en mycket lycklig vinter för oss alla.

Regeringen lämnade den 13 september 1979 psalmkommittén det av 1979 års kyrkomöte begärda bemyndigandet att inom ramen för sitt uppdrag delta i arbetet på en ekumenisk psalmbok och att framlägga förslag till åtgärder.

Arbetet med en sådan psalmbok bedrivs inom den ekumeniska arbetsgruppen Sampsalm.

På initiativ av samtalsdelegationen mellan svenska kyrkan och Svenska missionsförbundet inbjöds till en konferens i Sigtuna den 25-26 mars 1976 kring frågan om en ekumenisk psalmbok. Vid denna konferens tillsattes en fortsättningskommitté med dåvarande ordföranden i psalmkommittén Ulf Björkman som ordförande, med uppgift att vidareutveckla det samtals- och samverkansinitiativ som tagits. Denna kommitté kallade till en ny konferens 24-26 november 1976, varvid den fick förnyat uppdrag att verka som en arbetsgrupp för den ekumeniska psalmboksfrågan. Efter ytterligare en konferens 19-20 april 1978 ansågs tiden mogen att sända ut en inbjudan till kyrkor och samfund i Sverige att utse representanter i en gemensam kommitté, kallad Sampsalm, för att grundligare och mer konkret gå in på frågan om förutsättningarna för en gemensam ekumenisk psalmbok. Sedermera har inalles 15 kyrkor, samfund och organisationer låtit sig representeras, nämligen - förutom svenska kyrkan - Adventistsamfundet, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Fribaptistsamfundet, Frälsningsarmén, Helgelseförbundet, Katolska kyrkan i Sverige, Liberala katolska kyrkan i Sverige, Metodistkyrkan i Sverige, Pingströrelsen, Svenska alliansmissionen, Svenska baptistsamfundet, Svenska frälsningsarmén, Svenska missionsförbundet och Örebromissionen. Svenska kyrkan företräds av Ulf Björkman, utsedd av psalmkommittén, och biskopen Sven Ingebrand, den senare med domprosten Bengt Åberg som ersättare, båda utsedda av biskopsmötet. Ordförande är Ulf Björkman och sekreterare musikdirektören och experten i psalmkommittén Torgny Erséus. Sampsalms arbete har finansierats bl a genom anslag från utbildningsdepartementet och kyrkofonden genom psalmkommittén.

Psalmkommittén har kunnat följa Sampsalms arbete dels genom sin representation där, dels genom gemensamma överläggningar.

Kommittén har, som tidigare redovisats, undan för undan tillförts nya uppgifter. Därför anmärkte beredningsutskottet vid 1979 års kyrkomöte särskilt att det var angeläget att arbetet med den ekumeniska psalmboksfrågan anpassades till arbetet med revisionen av 1937 års psalmbok och fortsatte:

"1969 års psalmskommitté får inte onödigtvis fördröjas i sitt arbete. Hänsyn måste tas till kommitténs möjligheter att förena ett visst engagemang i det ekumeniska projektet med sitt givna uppdrag".

När kommittén bemyndigades att, som det heter, inom ramen för sitt uppdrag, delta i arbetet med en ekumenisk psalmbok har kommittén därför tolkat detta med ledning av särskilda beredningsutskottets anmärkning så, att det redan pågående arbetet måste äga prioritet. Vid överläggningar med representanter för kommundepartementet har detta också understrukits från departementets sida.

Sampsalms arbete har kommit till stånd av flera skäl. Ett sådant skäl är det intensiva utbyte av sångmaterial som ägt rum mellan samfunden, särskilt under 1960- och 70-talen. Nya sångsamlingar har ofta en stor del gemensamt stoff - se exempelvis Psalmer och visor 76 och dess frikyrkliga motsvarighet Herren lever (1978). Det är naturligt att detta har aktualiserat frågan om att åstadkomma en bredare samordning och samverkan av kyrkornas och samfundens sångsamlingar.

Ett annat skäl är det behov som föreligger inom flera samfund att trycka nya upplagor av sina sångböcker efter en ev revision. - Tidigare i betänkandet har framväxten av frikyrkosamfundens sångböcker antytts (se avsnitt 3.3). Här kan som en fortsättning anmärkas, att dessa sångböcker successivt har kommit att innehålla allt fler kyrkopsalmer och att man vid revisioner har blivit mer medveten om språk- och stilfrågor. Ett närmande till de fria samfundens tradition har skett från svenska kyrkans håll genom att man infört väckelsesånger i psalmboken - först i 1921 års psalmbokstillägg, sedan i 1937 års psalmbok. (Jfr I Selander, *O hur saligt att få vandra*, 1980). - I detta läge är det naturligt att ställa frågan om det inte vore möjligt att kyrkor och samfund arbetade gemensamt med psalmboksfrågan.

Till bilden hör också allmänna ekumeniska strävanden i vårt land för att finna områden där gemensamma kristna åtgärder och manifestationer är möjliga. Arbetet med Sampsalm har därvid tilldragit sig stor uppmärksamhet.

För att få en uppfattning om läget på materialsidan och om möjliga utvecklingslinjer har Sampsalm genomfört en kartläggning av den kristna sången i Sverige. Ett omfattande index över den kristna församlingssången har utarbetats av sedermera experten i psalmskommittén Inger Selander. I detta har 3 105 sånger ur 14 sångsamlingar från kyrkor och samfund i Sverige registrerats. Detta index ger bl a möjlighet att se hur stor del av psalmerna och sångerna som är gemensamma för dessa sångsamlingar.

Det visar sig att endast tio sånger finns i samtliga sångböcker. Vänder man sig emellertid till de något större kyrkorna och samfunden finner man dock att en förhållandevis stor andel av sångerna är gemensamma mellan dem och svenska kyrkan. Evangeliska fosterlandsstiftelsens Sionstoner (700 sånger) har 260 gemensamma med Den svenska psalmboken, Svenska missionsförbundets Sånger och psalmer (788) 234, Svenska baptistsamfundets-Örebromissio-

nens Psalm och sång (688) 208, Metodistkyrkans psalmbok (690) 228. Av katolska kyrkans sånger är fler gemensamma med svenska kyrkan än med andra samfund (113 av 200).

Indexet visar vidare att 34,8 % av psalmerna i Den svenska psalmboken förekommer bara där. Detta kan jämföras med hur stor andelen eget stoff är i de ovan nämnda sångsamlingarna: Sionstoner 18 %, Sånger och psalmer 15 %, Psalm och sång 14,1 %, Metodistkyrkans psalmbok 23,2 % och katolska kyrkans sångpärm 39,2 %. Jämför vidare nedan sid 92 om Den svenska psalmbokens ekumenicitet.

Genom andra sammanställningar och enkäter har Sampsalmsökt bilda sig en uppfattning om vilka sånger samfundet gemensamt anser önskvärda i en ekumenisk psalmbok och vilka sånger ur den egna traditionen man dessutom önskar ha med. Detta material har bl a bedömts av särskilda referensgrupper från de kyrkor och samfund som är företrädare i Sampsalmsökt. Sampsalms referensgrupp för svenska kyrkan består av professorn Per-Erik Persson, docenten Gösta Wrede, domprosten Bengt Åberg, domkyrkoorganisten Folke Alm och musikdirektören Per Rydén.

Sampsalmsökt har vidare diskuterat olika tänkbara modeller för en ekumenisk psalmbok. Följande fyra alternativ har då framkommit:

- a) en gemensam baspsalmbok med samfundstillägg
- b) en särskild ekumenisk psalmbok vid sidan av kyrkornas och samfundens psalmböcker för bruk i skolan, radio/TV, på sjukhus etc
- c) en gemensam psalmbok för alla kyrkor och samfund
- d) en gemensam psalmbok för några kyrkor och samfund.

Alternativ a har bedömts som mest realistiskt bland de i Sampsalmsökt företrädare kyrkorna och samfundet.

I en skrivelse av den 2 februari 1978 begärde ärkebiskopen att landets domkapitel och stiftsråd skulle ta ställning till de fyra nämnda alternativen. Övervägande antalet svarande uttalade därvid sitt stöd för alternativ a. Härnösands domkapitel anförde att en helt gemensam psalmbok vore idealet, men att alternativ a var mest realistiskt. Även Linköpings domkapitel ansåg att alternativ a hade realistiska förutsättningar och Strängnäs domkapitel ansåg alternativ a "synnerligen lämpligt som mål". Västerås domkapitel kunde därvid tänka sig en baspsalmbok med 300-400 nummer. Uppsala domkapitel ansåg att revisionen av 1937 års psalmbok borde äga rum först, därefter kunde frågan om en ekumenisk psalmbok tas upp. Lunds domkapitel erinrade om att Den svenska psalmboken sedan flera århundraden är namnet på svenska kyrkans psalmbok och att den i det allmänna medvetandet inte endast omfattar psalmer utan också evangeliebok, bönbok, katekes och utdrag ur kyrkohandboken; i denna form hade den fått vidsträckt användning både i undervisningen och i det enskilda andaktslivet. Domkapitlet frågade i vilken utsträckning exempelvis en kyrkas dop- nattvards- och kyrkosyn får komma till uttryck i en gemensam psalmbok och pekade på

vissa svårigheter i auktorisationsprocessen. Domkapitlet förordade alternativ b. Göteborgs domkapitel hänvisade till att Psalmer och visor 76 hade ekumenisk karaktär och menade, att den psalmbok som "blir det slutgiltiga resultatet av psalmkommitténs arbete kommer att bli vad man med skäl skulle kunna kalla en ekumenisk psalmbok".

Frågan togs också upp vid det ekumeniska mötet i Västerås 1977 (V 77). Där uttalades stöd för alternativ a.

När kommittén nu i enlighet med sitt uppdrag lägger fram förslag till åtgärder i den ekumeniska psalmboksfrågan, vill den anmäla att den som sådan inte kunnat vara direkt och aktivt indragen i Sampsalms arbete. Därför har den inte kunnat formulera sin ståndpunkt i annat än mer övergripande frågor. Ett ställningstagande i detaljfrågor skulle givetvis ha krävt en noggrann genomgång av Sampsalms stora sångmaterial. Det förutsätter dessutom, enligt kommitténs mening, att äldre sång från andra traditioner än svenska kyrkans bearbetas på samma sätt som nu sker med Den svenska psalmboken. Först då blir en jämförelse meningsfull. Avsikten är ju att åstadkomma en psalmbok för vår tid och allt dess material måste därför behandlas på ett så likartat sätt som möjligt. Kommittén har också erfarit att Sampsalm tagit upp denna fråga och är inställd på bearbetningar av äldre texter.

Kommitténs överväganden om tänkbara åtgärder har varit följande.

Antingen kan något av de fyra alternativ, som skisserats ovan, förordas. Hittills gjorda undersökningar skulle då ge stöd för ett val av alternativ a, baspsalmbok med samfundstillägg. Andra lösningar vore att avböja förslaget överhuvud taget eller att skjuta frågan på framtiden, bl a med hänvisning till att många frågor alltfört är oklara.

Psalmkommittén vill för sin del förordas att Svenska kyrkan uttalar sin anslutning till tanken på en gemensam psalmbok.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts kunde det finnas skäl att därvid ansluta till alternativet baspsalmbok med samfundstillägg. Denna ordning har tillämpats av bl a de tyska landskyrkorna, där man i samma volym tagit upp dels en gemensam psalmboksdels, dels ett särskilt tillägg, Liederanhang. Här skall dock erinras om att relationen mellan de tyska landskyrkorna är en annan än mellan de kyrkor och samfund, som deltar i Sampsalms arbete. En invändning mot en sådan lösning är att för svenska kyrkan karaktäristiska psalmer då, såvitt kan bedömas, får föras till tilläggsdelen. Liknande invändningar torde kunna anföras av flertalet andra kyrkor och samfund.

Kommittén vill emellertid i första hand pröva en lösning efter andra riktlinjer. Denna lösning innebär att det uppdras åt kommittén att i nära samverkan med Sampsalm utarbeta ett förslag till en ny psalmbok. I denna psalmbok bör också ingå andra sånger från övriga samfund än de som nu finns upptagna i psalmboken eller i Psalmer och visor del 1 och 2. Samarbetet med Sampsalm bör då formellt regleras på så sätt att till ledamöter i kommittén utses förslagsvis 2 personer, representerande andra kyrkor och samfund än svenska kyrkan. Även i övrigt bör nära kontakt hållas med Sampsalm.

Det förslag som på detta sätt utarbetas sänds på remiss till berörda kyrkor och samfund. Efter den eventuella bearbetning som kan föranledas av remissvaren läggs förslaget fram för beslut. Sedan förslaget antagits som psalmbok för svenska kyrkan kan motsvarande beslut fattas av övriga intresserade kyrkor och samfund på det sätt som är tillämpligt i deras fall. De som så önskar kan tillfoga ett särskilt samfundstillägg.

En sådan ordning skulle göra beslutsprocessen mindre komplicerad. Om flera självständiga beslutsfattare var för sig ska fatta beslut i ett så komplicerat ärende som detta finns risk för att förslaget kommer att vandra fram och åter mellan de inblandade under ideliga ändringar. Den fördröjning detta skulle innebära gagnar varken psalmboksfrågan eller den ekumeniska saken.

En annan fördel vore att den så beslutade psalmboken skulle kunna tryckas i stora upplagor, för svenska kyrkans och förhoppningsvis också andra kyrkors och samfunds del utan ett särskilt samfundstillägg.

Viktigast är emellertid att den föreslagna lösningen kunde föra tanken på en för svensk kristenhet gemensam psalmbok ett steg framåt. Kommittén hyser förhoppningen att fler samfund skulle kunna anta en psalmbok av det slag som här skisserats och - som också nedan föreslås för svenska kyrkan - nöja sig med att tid efter annan komplettera den med ett s k rörligt tillägg. Andelen gemensamma sånger är ju redan nu stor mellan svenska kyrkan och flera samfund. Psalmboken skulle så bli den gemensamma sångbok som kunde användas inte bara i gudstjänsterna inom samfundet utan också vid ekumeniska samlingar, i skolan, vid radio- och TV-gudstjänster, på sjukhusen etc.

För svenska kyrkans del skulle sålunda, enligt kommitténs mening, den på ovan angivet sätt antagna psalmboken vara tillfyllest som permanent psalmbok. Denna mer fasta sångsamling skulle sedan kunna kompletteras med vad som ovan kallats ett *rörligt tillägg*.

Med rörligt tillägg avses en samling sånger som vid viss tid bedöms som angelägna men som kanske ganska snart förlorar sin aktualitet. I ett sådant tillägg kan man också ta tillvara nya kristna sånger och - för längre eller kortare tid - införliva dem med kyrkans officiella sångsamlingar utan att först invänta en formell psalmboksrevision. I Tyskland tillämpas, som påpekats, denna modell. Ett sådant tillägg innebär också att en kontinuerlig förbindelse finns med författare och tonsättare och kan komma att betyda en viktig stimulans till den kristna sångens fortgående förnyelse. Arbetet med att ta fram detta rörliga tillägg skulle kunna ske i det permanenta pastoralliturgiska institut, som föreslås under kap 8 nedan, när psalmskommittén avslutat sitt arbete.

Enligt psalmskommitténs uppfattning är det angeläget att frågan om en gemensam ekumenisk psalmbok löses på det sätt som här har skisserats. En förutsättning för denna lösning är emellertid dels att svenska kyrkans behov av permanenta psalmer ur den egna traditionen tillgodoses i den gemensamma psalmboken, dels att övriga kyrkor och samfund i landet finner sin sångskatt företrädd på ett tillfredsställande sätt.

I detta betänkande lämnar psalmskommittén förslag på de psalmer ur 1937 års psalmbok som enligt kommitténs mening bör finnas med i en kommande psalmbok för svenska kyrkan. Kommittén ger vidare förslag till en andra del av Psalmer och visor. Sedan Psalmer och visor del 1 och 2 utvärderats kan förslag lämnas på vilka sånger ur dessa samlingar som bör medtagas i den kommande psalmboken.

För att få en uppfattning om vilka sånger från andra traditioner än svenska kyrkan som anses angelägna för en gemensam psalmbok har kommittén bett Sampsalm göra en sammanställning av sådana sånger. Sammanställningen ingår i detta betänkande som band 4 (SOU 1981:52). Det bör observeras att de presenterade sångerna ännu ej bearbetats men att bearbetning i åtskilliga fall tycks vara förutsatt. Vidare bör noteras att psalmskommittén, som förut nämnts, inte varit i tillfälle att gå igenom och ta ställning till detta material; på nuvarande stadium har det inte heller ansetts vara kommitténs uppgift. Kommittén har emellertid funnit det angeläget att för sina uppdragsgivare presentera de önskemål som Sampsalm, just nu, har i den berörda frågan. Om det material som redovisas i band 4 vägs samman med övrigt presenterat material samt med Psalmer och visor del 1 och 2 bör man kunna få en första ungefärlig bild av hur en gemensam psalmbok kan komma att se ut.

Frågan om hur många psalmer från svenska kyrkans sida som bör ingå har inte diskuterats och kommittén får därför avstå från uppgifter och antaganden. För det sammanlagda antalet psalmer har kommitténs riktmärke varit 600-700.

För en bedömning av psalmbokens ekumenicitet kan slutligen noteras att 1937 års psalmbok och Psalmer och visor del 1 och 2 (förslaget) tillsammans innehåller 29 texter hämtade direkt från bibeln, 36 från förreformatorisk tid, 53 med anglosaxiskt ursprung, bl a ett antal "väckelsesånger", 5 negro spirituals samt 26 texter från friare andliga rörelser i vårt land. Härvid har ej medräknats de psalmer i 1937 års psalmbok som kommittén föreslår ska utgå.

Till skillnad från vad som var fallet vid tillkomsten av 1937 års psalmbok har frågan om upphovsrätten till texter och melodier måst uppmärksammas i arbetet med det nu ifrågavarande psalmboksförslaget. Eftersom det på ett tidigt stadium gjordes klart att författare och tonsättare ville hävda sin upphovsrätt även till psalmtexter och -melodier måste denna fråga lösas och det skedde genom de ändringar i upphovsrättslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1973 (SFS 1973:363). En redogörelse för nu gällande upphovsrättsliga regler har lämnats i psalmkommitténs betänkande Psalmer och visor, del 1:1, s 37-38 (SOU 1975:2). I samband med utgivandet av nyssnämnda betänkande och betänkandet Psalmer och visor 76 (Ds U 1976:11) löstes de upphovsrättsliga frågorna i varje särskilt fall mellan förlag och upphovsmän och för sådana överenskommelser gav kommittén vägledande synpunkter. Kommittén hade då också fått utfästelser som innebar att den situationen ej skulle behöva uppkomma att någon text eller melodi ej skulle komma att uteslutas ur psalmbokstillägget, varom då var fråga, på grund av att upphovsman och förlag ej skulle komma överens. Kommittén ansåg sig av naturliga skäl behöva bevaka denna fråga.

Det nu anförda har givetvis fortfarande aktualitet. Ansvaret för att upphovsrättsfrågor löses vilar givetvis närmast på upphovsmännen själva eller på deras rättsinnehavare, men kommittén har inom de gränser som varit möjliga bevakat att upphovsrättsliga tvistefrågor ej skall behöva försvåra den utgivning av psalmer som är en förutsättning för en reviderad psalmbok i enlighet med psalmkommitténs förslag.

Huvudparten av kommitténs arbete, för vilket en redovisning lämnats i detta betänkande, avser revision av ett stort antal äldre psalmtexter och -melodier. I detta arbete har kommittén haft att iakttaga sådana regler i upphovsrättslagen som gäller till skydd för texter/melodier som inte längre åtnjuter upphovsrättsligt skydd (51 §), regler om skydd mot åtgärder som kränker upphovsman (3 §) och andra regler av intresse för rätten att bearbeta/översätta verk.

Rätten att bearbeta äldre texter/melodier som inte längre åtnjuter upphovsrättsligt skydd får inte utnyttjas så att den kränker den andliga odlingens intressen (51 §). Lagstiftaren har härigenom velat skapa skydd för de klassiska mästerverken. Enligt lagtextens ordalydelse och motiven till den är författningarna för stadgandets tillämpning så stränga att bestämmelsen för psalmkommitténs vidkommande saknar all aktualitet, såvitt gäller revision av äldre texter och melodier. Inte heller har vid bearbetning

eller översättning vederbörande författare kommit i konflikt med bestämmelsen i 3 § om skydd mot åtgärder som kränker upphovsmannen.

Rätten att bearbeta eller översätta ett verk är fri för vem som helst, men vill han förfoga över verket, t ex mångfaldiga eller offentliggöra det, måste han ta hänsyn till den ursprungliga upphovsmannen som ju har den exklusiva förfoganderätten till verket. Så länge ett verk i sin översatta eller bearbetade gestalt fortfarande har kvar sitt individuella tankeinnehåll i den utformning som den ursprunglige upphovsmannen har gett det är verket i sin nya gestalt kvar inom upphovsrätten till det ursprungliga verket. Samtidigt kan emellertid översättaren/bearbetaren få en viss upphovsrätt till verket i dess nya gestalt. Dessa rättigheter finns vid sidan av varandra så att översättaren/bearbetaren får inte disponera över verket i dess nya gestalt i strid mot upphovsrätten till det ursprungliga verket. För att en översättning/bearbetning skall få detta skydd skall denna omvandling vara resultat av en individuell andlig verksamhet, men det verk som blir föremål för denna verksamhet behöver inte självt vara skyddat. Det nu anförda gäller verk för vilka skyddstiden fortfarande löper. Har skyddstiden för originalverket gått ut får trots det bearbetningen/översättningen ändå upphovsrättsligt skydd. Bearbetningsbestämmelserna är däremot inte tillämpliga om någon i fri anslutning till ett verk åstadkommer ett nytt och självständigt verk. I sådant fall är hans rätt helt oberoende av rätten till det ursprungliga verket.

Till följd av ändringarna som trädde i kraft den 1 juli 1973 i upphovsrättslagen blev även psalmer upphovsrättsligt skyddade och detta skydd gäller även verk som tillkommit före ikraftträdandet av ändringarna. Härav följer att skyddstiden (50 år efter upphovsmannens död) alltjämt löper för flera psalmer i 1937 års psalmbok. Därför måste medgivande till bearbetning inhämtas från upphovsmannen eller den till vilken upphovsrätten övergått vid upphovsmannens död eller som eljest förvärvat upphovsrätten.

8 PSALMKOMMITTENS FORTSATTA ARBETE

Av vad som tidigare anförts framgår att vissa av kommitténs arbetsuppgifter kvarstår. De sammanfattas i nästa kapitel.

Kommittén önskar dock aktualisera frågan om en fortsättning av arbetet sedan kommitténs uppdrag är avslutat vilket beräknas ske under år 1984. Kommittén ansluter härvid till synpunkter och förslag, som anfördes i kommittébetänkandet SOU 1975:2.

Det finns knappast skäl att anta att det breda och mångskiftande arbetet med gudstjänsten och församlingssången, som pågått praktiskt taget oavbrutet från början av 1960-talet, skulle upphöra i och med att kyrkohandboks- och psalmskommittéerna avlämnar sina slutbetänkanden. Det handlar om en rörelse med en egen betydande kraft och arbetet med gudstjänsten och sången har på intet vis varit bundet till eller uteslutande beroende av de båda nämnda kommittéernas verksamhet. Den har däremot sannolikt bidragit till att frigöra och stimulera mycket nyskapande på området. Man bör kunna anta, att en väntad större frihet på gudstjänstlivets och församlingssångens områden kommer att stimulera ytterligare nyskapande, experimenterande och reflexion. Samtidigt pågår en liknande utveckling på många håll utomlands och det är sannolikt att den kommer att influera verksamheten i Sverige.

I det läget är det angeläget att resurser finns för arbete med de många praktiska och teoretiska frågorna i sammanhanget. Framför allt är det nödvändigt att skapa ett organ som kan arbeta med det rörliga tillägg till psalmboken som kommittén aktualiserat i detta betänkande.

För närvarande är arbetet fördelat på flera organ: kyrkohandboks-kommittén, psalmskommittén, Hymnologiska institutet och Svenska kyrkans liturgiska nämnd.

En lämplig lösning kunde vara att föra över deras uppgifter, i tillämplig omfattning, till ett gemensamt pastoral-liturgiskt institut, förslagsvis knutet till Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete. Ett sådant institut borde då träda i funktion när kyrkohandboks- och psalmskommittéerna fullgjort sina uppdrag.

På institutet skulle exempelvis ankomma

att hålla sig underrättat om och svara för information om vad som sker nationellt och internationellt, inomkyrkligt och ekumeniskt, på gudstjänstlivets och församlingssångens områden,

- att utarbeta förslag till den svenska psalmbokens rörliga tilllägg,
- att förmedla material och själv svara för produktion av material,
- att följa och analysera utvecklingen,
- att väcka förslag och ta initiativ som erfordras,
- att bevaka att erforderlig utbildning kommer till stånd,
- att hålla kontakt med och svara för samordningsfrågorna mellan stiftens liturgiska organ.

Psalmkommittén har bl a i uppdrag att lämna förslag till revision av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok. Kommittén har fattat detta uppdrag så att därmed avses förslag till en reviderad psalmbok omfattande såväl äldre som nytt material. Det är kommitténs avsikt att snarast fullfölja detta uppdrag. Kommittén beräknar att ett förslag kan lämnas före utgången av 1984.

Vid bifall till det förslag som kommittén nu framlägger i nedanstående att-satser skulle förslaget till en reviderad psalmbok komma att innehålla

dels psalmer ur 1937 års psalmbok på så sätt som föreslås i detta betänkande,

dels psalmer ur Psalmer och visor 76 och det förslag till Psalmer och visor del 2 som lämnas i detta betänkande,

dels psalmer som aktualiseras vid arbetet med en gemensam ekumenisk psalmbok,

dels slutligen ytterligare ett antal psalmer varav behov kan framkomma enligt vad som tidigare anförts i detta betänkande.

Enligt givet uppdrag skall förslaget avse såväl text som musik.

Psalmkommittén föreslår

att föreliggande förslag till Psalmer och visor del 2 antas att tillsvidare användas vid sidan av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok jämte Psalmer och visor 76,

att kommittén får i uppdrag att för utgivning i tryck färdigställa Psalmer och visor del 2 samt

att medgivande lämnas till fakultativ användning tillsvidare av de bearbetade psalmer och melodier ur 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok som återfinns i detta betänkande.

Psalmkommittén föreslår vidare att kommittén får i uppdrag

att, enligt i detta betänkande redovisade riktlinjer och i enlighet med vad som framgår av här framlagda förslag till bearbet-

ningar, fullfölja bearbetningen av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok,

att, vid utarbetande av förslaget till reviderad psalmbok, vid behov även bearbeta text och musik i de båda psalmbokstilläggen samt

att lämna förslag till ett rörligt tillägg till psalmboken i enlighet med vad som anförts i kapitel 6.

Psalmskommittén föreslår slutligen

att kommittén bemyndigas fortsätta arbetet med en gemensam ekumenisk psalmbok enligt de riktlinjer som skisserats ovan i kapitel 6 samt

att kommittén därvid utökas med två företrädare för andra kyrkor och samfund än svenska kyrkan efter förslag från Sampsalm.

10 PROVSAMLING FÖR ADVENT, JUL OCH DAGENS TIDER

Föreliggande sammanställning upptar texter ur Förslag angående bearbetning m m av psalmerna i 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok (SOU 1981:50), ur Psalmer och visor 76 samt ur Förslag till Psalmer och visor del 2 (SOU 1981:51).

Endast texterna återges. För uppgifter om musik, författare, bearbetare och tonsättare hänvisas till ovan nämnda verk. I övrigt hänvisas till kap 5 i denna del av betänkandet.

Texterna har kodats enligt följande exempel:

A 1 43

A 1 anger att texten är den första under avdelningen Advent. 43 anger numret i Den svenska psalmboken.

A betecknar texter som tillhör avdelningen Advent, J Jul och DT Dagens tider.

Nr 1-612 återfinns i Den svenska psalmboken, nr 613-750 i Psalmer och visor 76 och nr 751-924 i förslaget till Psalmer och visor del 2.

Svenska psalmen 45 föreslås som psalm på Jungfru Marie Bebådelsedag. Nummer 58 återfinns i provsamlingen under rubriken Advent. Aftonpsalmen nr 437 flyttas enligt förslaget till avdelningen Låsepsalmer.

101

102

103

104

105

106

107

108

ADVENT

A 1 43

1. Bereden väg för Herran!
Berg, sjunken, djup stån opp!
Han kommer, han som fjärran
var sedd av fädrens hopp,
rättfärdighetens Förste,
av Davids hus den störste.
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

2. Guds folk, för dig han träder
en evig konung opp.
Strö palmer, bred ut kläder,
sjung ditt uppfyllda hopp.
Guds löften äro sanna,
nu ropa: Hosianna!
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

3. Gör dina portar vida
för Herrens härlighet.
Se, folken kring dig bida
att nå din salighet.
Kring jordens länder alla
skall denna lovsång skalla:
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

4. Ej kommer han med härar
och ej med ståt och prakt;
dock ondskan han förfärar
i all dess stolta makt.
Med Andens svärd han strider
och segrar, när han lider.
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

5. O folk, från Herren viket
i syndig lust och flärd,
giv akt, det helga riket
ej är av denna värld,
ej av dess vise funnet.
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

6. Den tron, som han bestiger,
är i hans Faders hus.
Det välde han inviger
är kärlek blott och ljus.
Hans lov av späda munnar
blott nåd och frid förkunnar.
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

7. Jerusalem är öde,
dess tempel fallit ner,
dess präster äro döde,
dess spira är ej mer;
men Kristi rike varar
och sig alltmer förklarar.
Välsignad vare han
som kom i Herrens namn!

A 2 41

1. Gläd dig, du Kristi brud,
och möt din Herre Gud.
Den stora dag du skådat
som oss profeter bådadt.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

2. En åsna honom bär
som fridens furste är.
Hans prakt är ganska ringa,
men döden kan han tvinga.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

3. Saktmodig, mild och god,
han ger de svaga mod.
Vill du till honom höra,
skall han dig salig göra.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

4. Låt hjärtat öppna sig,
bjud Kristus hem till dig.
I dag vill han dig gästa
och sitt förbund befästa.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

5. Höj glädjeron till skyn
vid denna glada syn:
här kommer Sions förste,
bland konungar den störste.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

6. Strö palmer på den stig
där Herren nalkas dig.
Lägg för hans fot din prydnad,
Giv honom tro och lydnad.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

7. De små på barnavis
skall sjunga Herrens pris,
och folkets hela skara
skall glad och frälsad svara:
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

A 3 645

Hosianna, Davids Son,
välsignad vare han,
välsignad Davids Son,
som kommer i Herrens namn.
Hosianna i höjden,
hosianna, hosianna.
Välsignad Davids Son,
som kommer i Herrens namn.

A 4 58

1. Världens Frälsare, kom här!
Dig den rena jungfrun bär.
Aldrig världen har fått se
något större under ske.
2. Ordet före allting var.
Det blir här ett mänskobarn.
Gud av Gud och Ljus av Ljus
kommer hit till jorden nu.
3. Han med glädje och med fred
från sin himmel stiger ner.
Stor, gudomlig är hans makt.
Döden blir i bojor lagd.
4. Natten går nu mot sitt slut.
Snart kring krubban gryr Guds ljus.
Tron med nya ögon ser,
famlar ej i mörker mer.
5. Gud, vår Far, dig ärar vi,
Sonen som du sänder hit,
Anden som oss ger din frid
nu i dag och all vår tid.

A 5 47

1. Han kommer i sin kyrka
vid psalmers lov och fröjdeljud,
min andes tröst och styrka,
min Konung och min frälsnings Gud.
I dag han lovar vara

densamma som i går
och ännu uppenbara
ett nådigt Herrens år.
På nytt jag sitter neder
med längtan vid hans fot,
ett bord han mig bereder
och tager mig som gäst emot.

2. Vad nådegåvor rika
för den i anden fattig är!
Han frälsning skall predika,
han mättar allt min själs begär.
Det hjärta, som var krossat,
blir läkt av Jesu hand,
från trälen oket lossat,
från fången bojans band.
Den som i blindhet famlar
han skänker evigt ljus
och vilsna barn församlar
och leder till sin Faders hus.

3. O du som Sion vårdar,
sänd över oss din Ande ned.
I dina helga gårdar
oss till din ankomst själv bered.
Giv nya sabbatsstunder
till vila för vår själ,
gör nya nådesunder,
befria syndens träl.
Lös varje bunden tunga,
och helga så din brud,
att evigt hon får sjunga
ditt lov, o Frälsare och Gud.

A 6 646

1. Gå, Sion, din Konung att möta,
Jerusalem, gläds åt din Gud.
Strö palmer på väg för Messias
och red dig som väntande brud.
Var glad, var glad,
var glad i din Herre och Gud.
Var glad, var glad
och hylla din Konung och Gud.
2. Han kommer från eviga fröjder,
han lämnar sin tron av kristall,
sin ära i ljusets palatser,
och lägges på strå i ett stall.
Var glad...
3. Han kommer, ett offer att bringa
för dig på den blodiga stam,
att dö för vårt syndiga släkte
och bringa rättfärdighet fram.
Var glad...

4. Han kommer ur graven med byte,
och skuggornas boning blir ljus,
och gravarnas slumrare väckas
till liv utur sekternas grus.
Var glad...

5. Han kommer till sörjande hjärtan,
och livet får annan gestalt.
Han kommer i makt att regera,
tills Gud uti alla blir allt.
Var glad...

A 7 48

1. Jesus från Nasaret går här fram
än som i gången tid,
löser ur vanmakt, ur synd och skam,
ger oss sin kraft och frid:
himmelriket är nära.

2. Fattiga ger han sin rikedom,
läker de slagnas sår.
Den som var bunden och trött och tom,
frihet och glädje får:
himmelriket är nära.

3. Öppna ditt hjärta i bön och bot,
upplåt vart hemligt rum.
Red dig att taga Guds Son emot,
tro evangelium:
himmelriket är nära.

A 8 46

1. När vintermörkret kring oss står,
då gryr på nytt vårt kyrkoår
med nåd och tröst från världens Ljus,
från Konungen av Davids hus.

2. I dag densamme som i går,
han bryter bojor, helar sår.
Mot själens armod, folkens nöd
han bjuder världen livets bröd.

3. Guds folk, inför din Konung träd,
med helga offer honom gläd;
ditt liv åt årans Konung vig:
sin salighet han bjuder dig.

4. Han kallar oss till helig strid
mot mörkrets makt, för ljus och frid.
Säll den hans maning följa vill,
ty honom hör Guds rike till.

5. Snart denna världens tid förgår,
då gryr Guds kyrkas jubelår.
Av nåd oss då, o Herre, giv
med allt ditt folk ett evigt liv.

A 9 42

1. Gör porten hög, gör dörren bred
och djupt i stoftet böj dig ned:
din Gud och Frälsare det är
som på ditt hjärta klappar här.
Höj upp din röst med helig fröjd,
stäm upp din sång till himlars höjd.
Dig vare pris, o Jesus kär,
som komma vill och bli mig när.

2. Han kommer här. Åt dig han ger
sin nåd och sin rättfärdighet.
Han helighetens krona bär,
barmhärtighet hans spira är.
På all din plåga gör han slut
och all din skuld han plånar ut.
Dig vare pris, o Jesus Krist,
som hjälper mig i all min brist.

3. Den stad blir trygg, det land får fred,
där man i tro på Jesus ser
och han får bli vår förebild
i vad vi gör och vad vi vill.
Han inga höga tecken bär
men konungarnas konung är.
Dig vare pris, o Jesus god,
som komma vill och bland oss bo.

4. Gör porten hög, gör dörren bred,
ditt hjärta till hans boning red.
Låt tron han tänt få brinna klar
och vaka, bed och redo var.
Han komma vill, han närmar sig
med liv och med allt gott till dig.
Dig vare pris, o Jesus kär,
som mig så mild och nådig är.

5. Kom snart till mig, o Jesus kär,
för dig mitt hjärta öppet är.
Kom in med nåd och salighet
och bli där kvar i evighet.
O Jesus, kom och stärk min tro.
och hjälp mig till en himmelsk ro.
"Jag kommer snart, o kära själ!"
Ja amen, kom, nu är mig väl.

A 10 647

1. O du som himlens stjärnor tänt
och ljus bland dödens skuggor sänt,
för dig, vår Frälsare, vår Gud
i bön vårt hjärta öppnas nu.
Amen.

2. Ur jungfruns sköte steg du fram,
vår Brudgum och Guds rena Lamm,
med läkedom för allas nöd,
och väldet över synd och död.

3. Det namn som dig Guds ängel gav
skall bäras över land och hav,
till dess en brusten värld blir hel
och alla folk din arvedel.

4. När ofärdstecknen kring oss står
och världens afton faller på,
bered oss genom vad som sker
att en gång se din härlighet.

5. O Fader vår. På denna jord
vill du vårt liv. Du ger dig själv
i Sonens kärlek, Andens dop
och hit till oss din himmel sänks.
Amen.

A 11 49

1. Jag höja vill till Gud min sång
ännu en gång
ur dessa jordens dalar.
Min Herre Kristus hämtar mig
snart hem till sig
i himlens höga salar.
Som blixstens sken
man plötsligt ser:
han komma skall
till hopp och fall
när Guds basuner talar.

2. När fikonsträdet skjuter blad
jag väntar glad
på sommarns ljusa tider
Och när jag tidens tecken ser
i tron jag vet:
mot Kristi dag det lider.
När ångest svår
kring jorden går
han närmar sig
att hämta mig
ur sorg, nöd och strider.

3. Snart skall min frihets timme slå:
mitt huvud då

jag lyfter upp i glädje!
Från sorg och oro går jag in
till vännen min,
in i hans hus jag träder.
Det jag fick så
i sorg och gråt
skall då slå ut
i sol och ljus,
och allt blir sång och glädje.

4. Vid världens undergång och fall
min Herre skall
av nåd de sina skona.
Jag hör hans röst, den ljuder klar:
Håll det du har,
att ingen tar din krona.
Håll ut i bön!
Dig väntar lön
bland dem som bor
i himlens ro
och med Guds helgon tronar.

5. Snart skapas himmel ny och jord:
vid rikets bord
jag kommer Jesus nära.
Med skaran som för tronen står
mitt hem jag får
och skall min krona bära.
Halleluja!
Jag sjunger glad
min Herres pris
i paradis.
Hans namn ske lov och ära!

A 12 648

1. Tidens mått har fyllts till randen.
Fikonträdet dräkt är ny.
Snabb går skuggan över landen,
himmelrikets sky.

2. Vända upp mot himlens tecken
söker blickarna sitt spår.
Havsbrus blandar sig med skrällen,
blinda vågor slår.

3. Dagen nalkas. Livet provas.
Snaran sänks mot jorden snart.
Bön och vaka blott kan övas,
hjärtat läggas bart.

4. Domaren för dörren träder.
Då skall täckelset dras från.
Se, han kommer, den oss gläder
Herren, Kvinnans Son.

5. Ja, han kommer, alltid nära
stund för stund i Kyrkans år.
Konungen, som skyn skall bära,
redan bland oss går.

6. Rikets tecken nu han räcker
genom ord och vin och bröd.
Han till evigt liv uppväcker
oss ur dom och död.

7. Herrens dag kan ingen veta.
Blott på Rikets närhet bygg!
Fri från tvång att fly och leta
hjärtats tro står trygg.

A 13 787

1. Se dagen är oss nära
och snart är natten slut.
Med morgonstjärnan lyftes
vår lovsång till dig, Gud.
Och den som grät om natten
kan glädjas nu och le,
då morgonstjärnan lyser
på allas ångest ner.

2. Av änglar han betjänats
som barn och träl här blir.
Så Fadern i sitt rådslut
bestämt från evig tid.
I den som Gud har utvalt
vår Frälsning är, vår frid,
och den som tror på barnet
av nåd Guds barn skall bli.

3. Så mången natt skall komma,
då släckt är varje ljus.
Men Jesus, Morgonstjärnan,
ger tröst i nödens hus.
Vår skuld lyfts av, dess plåga
skall ej oss tynga mer.
I krubban och på korset
Guds ansikte vi ser.

4. I mörkret är Guds boning
och han vill vara där
så länge någon enda
sin nöd till honom bär.
Och han som skapat världen
oss aldrig överger.
Vår synd har han förlåtit.
Vi räds ej domen mer.

A 14 788

1. Hör du rösten?
Ser du mannen?
Där vid stranden
står Johannes.
Tag hans rop
om bättring till dig.
Herren kommer snart!

2. I den heta
öknen gick han
väntade på
Herrens bud.
Nu han står
där till ett tecken.
Herren kommer snart!

3. Ställd i världen
törstar anden.
Se ur öknen
går Johannes,
hör hans röst
den höga klara!
Herren kommer snart!

4. Hör du rösten?
Ser du mannen?
Där vid stranden
står Johannes.
Tag hans rop
om bättring till dig.
Herren kommer snart!

A 15 649

1. Han bars av sin kallelse glädje
från öknen till fängelsemörkret:
att vara ett rop och få svaret
av vännens, den utvaldes röst.

2. Han bars av sin kallelse glädje:
att vara den störste, att stiga
åt sidan, ge plats för en annan,
gå in i Guds rådslut och natt.

3. En ljusvåg från himlen hans glädje:
att vara det öga som speglat
Guds glans över honom som kommer,
vår Broder, Guds älskade Son.

A 16 44

1. Jerusalem, höj upp din röst
och, dotter Sion, fatta tröst.

Din konung kommer, och hans hand
skall råda över alla land.

2. En sanningens och nådens tolk
till världens konungar och folk,
han kommer, frid hans hälsning är,
och kärleken och spira bär.

3. Ett salighetens sändebud
till jordens barn från jordens Gud,
han kommer, hoppet föregår,
och glädjen följer i hans spår.

4. All världen stämme upp med fröjd:
Pris vare Gud i himlens höjd!
Välsignad blive jordens krets
och mänskan bättrad och tillfreds.

JUL

J 1 51

1. Det är en ros utsprungen
av Davids rot och stam,
av fäderna besjungen,
en ros i Juda land,
en blomma skär och blid
mitt i den kalla vinter,
i midnatts mörka tid.

2. Om denna ros allena
ljöd förr Jesajas ord,
att född av jungfrun rena
han frälsa skall vår jord.
Av Herrens nåd och makt
oss detta under skedde
som oss profeten sagt.

3. Den späda rosen fina,
som doftar salighet
i mörkret skall den skina,
besegra dunkelhet.
Sann Gud och mänska sann
oss arma människor frälsa
från synd och död han kan.

4. O Jesus, dem som klagat
i denna jämmerns dal
nu med din hjälp ledsaga
till himlens högtidssal.
Ja, i din Faders hus
låt oss dig evigt lova
i salighet och ljus.

J 2 52

1. Stilla natt, heliga natt!
Allt är frid. Stjärnan blid
skiner på barnet i stallets strå
och de vakande fromma två.
Kristus till jorden är kommen,
oss är en Frälsare född.

2. Stora stund, heliga stund!
Änglars här slår sin rund
kring de vaktande herdars hjord,
rymden ljuder av glädjens ord:
Kristus till jorden är kommen,
eder är Frälsaren född.

3. Stilla natt, heliga natt!
Mörkret flyr, dagen gryr.
Räddningstimman för världen slår,
nu begynner vårt jubelår.
Kristus till jorden är kommen,
oss är en Frälsare född.

J 3 656

1. O Betlehem, du lilla stad,
hur tyst du ligger där,
försänkt i djup och drömlös sömn,
när skaparundret sker.
En stjärna tänds och
mörkret har över den ej makt,
och alla släktens hopp och tro
stämt möte denna natt.

2. Så stilla och så oförmärkt
blir oss Guds gåva räckt,
och himlen kom till jorden ner,
när ingen väntat det.
Vi kan ej höra stegen.
Han nalkas oss ändå,
och plötsligt som en okänd står
han mitt ibland oss här.

3. Du barn av Betlehem, vi ber:
Ge våra ögon ljus
och rena hjärtat att vi kan
med dig bli barn hos Gud.
Nu sjunger änglaskaror
Guds lov och vi med dem.
O kom till oss, bli hos oss kvar,
Guds Son. Immanuel!

J 4 650

1. Stjärnorna spänner en båge på himlen,
löftet och undret blir verkligt
i natten,
Gud är ett darrande barn hos Maria.
2. Husdjuren känner det. Oxen och åsnan
samlas kring krubban i skapelsens
timmar.
Barnet är lammens och lejonens Herre.
3. Herdarna känner det, springer till
krubban.
Ropet om friheten ljuder från bergen:
bördornas tyngd skall Han lyfta ifrån
oss.
4. Kungarna känner det: här är ett rike,
större än världens och bortom
beräkning.
Modern med barnet är tecknet som
motsägs.
5. Änglarna känner det, sjunger med
stjärnan,
Sonen är himmelens glädje till jorden,
folken skall vandra i ljuset från Honom.
6. Morgonen ljusnar och skapelsens
lovsång
stiger med himmelska härskarors röster:
Ära ske Jesus, vår Herre och Broder.

J 5 655

1. Mitt i vintern var det,
stormen svepte hård,
land och hav låg frusna,
snö kring by och gård.
Snö föll över världen
tusen vintrar än.
Mitt i vintern var det,
längesen.
2. Fruktar Gud allsmäktig
snö och köld och blåst?
Mitt i vintern var det,
allt var stängt och låst.
Men ett stall stod öppet
och med all sin brist
räckte det för Herren
Jesus Krist.

3. Du som alla änglar
lovat med sin psalm
log vid modersbröstat,
sov i krubbans halm.
Du som alla änglar
prisat högst och störst -
åsnan och kamelen
såg dig först.

4. Ingen välkomstgåva
kan jag bära fram.
Om jag var en herde
gav jag dig ett lamm.
Om jag ägde skatter
skänkte jag dem visst.
Nu får du mitt hjärta,
Herre Krist.

J 6 652

1. Kanske det är natt hos dig,
kanske stjärnor glimma
över svarta djup hos dig
i din sista timma.
Kanske världen denna natt
liknar evigheten:
Lejon vandra där med lamm
över smärtans beten.
2. Kanske det är natt hos dig,
Betlehem till minne,
natt som på Herodes' tid,
och din stund är inne.
Kanske på ditt hjärtas port
som en fattig broder
Josef klappar och du ser
framför dig Guds moder.

3. Kanske det är natt hos dig,
kanske stjärnor glimma,
då Guds moder ser på dig
i sin födslotimma.
Kan du neka henne rum,
som i sådan smärta
bär Guds evangelium
till ett mänskohjärta!

J 7 516

1. När Jesusbarnet låg en gång
på krubbans halm, vid änglars sång,
då tände Gud i himlens hus
den första julens stora ljus.

2. Nu tänder vi i granen snart
små ljus som skiner varmt och klart
Och alla barnen tänker då
på barnet där i stalllets vrå.

3. Han växte upp och blev en man,
så god och vis, så stark och sann
som ingen förr på jorden var
och ingen sedan varit har.

4. Och därför lyser än för oss
hans stjärnas underbara bloss.
Var gång vi följer glatt hans ord
det lyser bättre för vår jord.

5. Välkommen hit i jul igen,
du som är barnens bästa vän.
Vi vet du hör var bön vi ber.
Kom, lär oss likna dig alltmer.

J 8 54

1. Ringen, I klockor, ja, ringen i
midnattens timma.
Glimmen, I stjärnor, som änglarnas
stjärnögon glimma.
Frid till vår jord
kommer med himmelens ord.
Ära ske Herren i höjden!

2. Julen är kommen med ljusning till
hjärtan, som bäva.
Ned över barnet i krubban nu
änglarna sväva.
Barnet från Gud
bringar oss saliga bud.
Ära ske Herren i höjden!

3. Sjungan och spelen och jublen och
klappen i händer,
mänskobarn alla i jordens mång-
taliga länder.
Fött är i dag
barnet, till Faderns behag.
Ära ske Herren i höjden!

J 9 55

1. Var hälsad, sköna morgonstund,
som av profeters helga mun
är oss bebådad vorden!
Du stora dag, du sälla dag,
på vilken himlens välbehag
ännu besöker jorden!

Unga
sjunga
med de gamla,
sig församla
jordens böner
kring den störste av dess söner.

2. Guds väsens avbild, och likväl
en mänskösön, på det var själ
må glad till honom lända,
han kommer, följd av frid och hopp,
de villade att söka opp
och hjälpa de elända,
värma,
närma
till varandra
dem som vandra
kärlekslösa
och ur usla brunnar ösa.

3. Han tårar fälla skall som vi,
förstå vår nöd och stå oss bi
med kraften av sin Anda,
förkunna oss sin Faders råd
och sötman av en evig nåd
i sorgekalken blanda,
strida
lida
dödens smärta,
att vårt hjärta
frid må vinna
och en öppnad himmel finna.

4. Han kommer, till vår frälsning sänd,
och nådens sol, av honom tänd,
skall sig ej mera dölja.
Han själv vår herde vara vill,
att vi må honom höra till
och honom efterfölja,
nöjda,
höjda
över tiden,
och i friden
av hans rike
en gång varda honom like.

J 10 56

1. Se natten flyr för dagens fröjd,
och änglars röst från himlens höjd
ett bud till markens herdar bär,
att född den gode Herden är.

2. I stillhet går han bland oss fram.
Av dem som skydd och hjälp ej fann
han sig en hjord församla vill,
ett folk som hör hans rike till.

3. Saktmodig, mild och oskuldsfull,
han ej med silver eller guld,
men med sin lydnad och sin död
skall lösa oss från evig nöd.
4. Hans kyrka, i sitt frö så späd,
skall växa till ett skuggrikt träd
som sina grenar sträcker ut
kring jordens rund, till tidens slut.
5. Likt sommarregnets ljuva fall
hans ord all världen glädja skall
och bära frukt till evig tid
i sanning, helgelse och frid.
6. Och himmel skall förgås och jord,
men aldrig någonsin hans ord.
Han skall så långt hans ord når ut
bli kallad Frälsare och Gud.
7. Stå upp, var ljus, o mänsklighet!
Ditt namn skall vara kristenhet,
din ära och ditt hjärtas ro
att tryggt på Herren Kristus tro.
8. Högtlovad vare Herrens nåd,
hans makt, hans underfulla råd,
högtlovad i all evighet
den Eviges barmhärtighet!

J 11 651

1. Nu dagen är kommen,
kärlek triumferar,
stå upp, låt oss skynda
till Betlehem.
Hälsad av änglar
Krist är född till jorden.
O kom, låt oss tillbedja,
o kom, låt oss tillbedja,
o kom, låt oss tillbedja
Herren Krist.
2. Gud av Gud Fader.
Ljus av ljusens källa,
en Människoson
av Maria född.
Så Gud sin kärlek
för all världen visar.
O kom...
3. Ordet blev kött och
tog sin boning bland oss
som Kristus vår broder.
Han är Guds Ord.
Så Gud sitt rådslut

för all världen visar.
O kom...

4. Sjung halleluja,
sjung, ni änglaskaror,
sjung alla helgon,
sjung jordens folk!
Lov, tack och ära
vare Gud i höjden!
O kom...

J 12 657

1. Lyss till änglasångens ord:
Gud är kommen till vår jord!
Nyfött barn vår konung är,
frid åt människor han bär.
Folk, stäm in i himlens kör
med en sång som aldrig dör!
Han som fötts i Betlehem
är vår frälsare och vän.
Lyss till änglasångens ord:
Gud är kommen till vår jord!

2. Han som tronat högt i skyn,
oåtkomlig för vår syn,
blir ett barn i jungfruns famn,
Jesus Kristus är hans namn.
Nära kommer livets ord,
tar gestalt på denna jord.
Mitt ibland oss bor det här,
visar oss vad kärlek är.
Lyss till änglasångens ord:
Gud är kommen till vår jord!

3. Barn och broder, Gud och man,
fridens furste heter han,
stillar oro, läker sår,
lär oss bedja Fader vår,
delar all vår lust och nöd
mellan födelse och död,
möter oss en gång på nytt
när en evig dag har grytt.
Lyss till änglasångens ord:
Gud är kommen till vår jord!

J 13 60

1. En jungfru födde ett barn i dag,
det vi skola prisa och ära.
I det haver Gud ett gott behag
och bjuder oss höra dess lära.
Och vore ej det barnet fött,
förtappat bleve då allt kött,

nu frälsning bjuds åt alla.
Pris vare dig, o Jesu Krist!
Du är vårt enda hopp förvisst;
vi för din fot nedfalla.

2. De herdar vaktade deras hjord
i markene, där de lågo.
Där fingo de höra ängelens ord,
och Herrens klarhet de sågo:
"Stor fröjd åt eder bådard jag,
stor fröjd åt alla, ty i dag
är Kristus födder vorden,
som Herren är i Davids hus.
Si, ljuset av Guds klarhets ljus
har uppgått över jorden."

3. De himmelska härar med högan röst
begannte med ängelen sjunga.
De lovade Gud med glädje och tröst,
med helig, odödelig tunga:
"Pris vare Gud i höjdene,
frid vare ock på jordene,
och människor god vilje."
Pris vare Gud! Sin nåd och fred,
den han med Sonen sände ned,
han aldrig från oss skilje.

J 14 61

1. Var kristtrogen fröjde sig
utav hjärtat innerlig.
Gud har nu förbarmat sig.
Han är hos oss.
Han föddes av Maria.
Allt fullbordas.
Det kungjorde
Gabriel.
Eja! Eja!
Ordet blivit mänska nu.
Han som kom är världens ljus.
Halleluja!
Född är Jesus Krist, Guds Son,
i Davids stad,
i Betlehem.
Konungen
från himmelen
blev här en träl.
Stort hans namn,
vår trygga hamn,
Immanuel,
namnet som förkunnats genom Gabriel.

2. Han som är av Isais rot
kom till oss, han bland oss bor.
Rena jungfrun är hans mor.
Han är hos oss.
Han föddes av Maria.

3. Prisa Herren, kvinnor, män,
sjung till honom lovsången.
Ära Kristus, Konungen.
Han är hos oss.
Han föddes av Maria.

4. Nu med hjärta och med röst
lova Gud, vår enda tröst,
han som oss har återlöst.
Han är hos oss.
Han föddes av Maria.
Allt fullbordas.
Det kungjorde
Gabriel.
Eja! Eja!
Ordet blivit mänska nu.
Han som kom är världens ljus.
Halleluja!
Född är Jesus Krist, Guds Son,
i Davids stad,
i Betlehem.
Konungen
från himmelen
blev här en träl.
Stort hans namn,
vår trygga hamn,
Immanuel,
namnet som förkunnats genom Gabriel.

J 15 62

1. Dig vare lov, o Jesus Krist,
som kom till oss i tidens mitt.
vår broder kär, Marias barn.
Stor glädje bland Guds änglar var.
Kyrieleis!

2. En evig Faders ende Son
i krubban låg på hö och strå.
Din godhet, Gud, i kött och blod
sin boning mitt ibland oss tog.
Kyrieleis!

3. Maria i sitt sköte bar
Guds Son som före världen var.
Ett barn han är, men i sin hand
han håller himmel, hav och land.
Kyrieleis!

4. Ett evigt ljus bland oss har grytt
och världen skall bli född på nytt.
Det lyser i den mörka natt.
Att bli Guds barn ger det oss makt.
Kyrieleis.

5. Sann människa och Gud han är
som kom till oss på jorden här.
Han tar oss ur bedrövelsen
och leder oss till himmelen.
Kyrieleis!
6. Han fattig här i världen var.
Han Guds barmhärtighet oss gav.
I himlen vi en skatt skall få
och en gång bland hans änglar stå.
Kyrieleis!
7. Hans kärlek till oss var så stor
att han allt detta för oss gjort.
Så gläd dig nu, o kristenhet
och lovsjung Gud i evighet.
Kyrieleis!

J 16 63

1. Av himlens höjd oss kommet är
ett bud, som frid till jorden bär:
"Stor fröjd I skolen höra få,
det eder grant bör akta på.
2. Ett barn är fött på denna dag,
så var Guds råd och välbehag.
Det föddes av en jungfru skär
Kristus, Guds Son, det barnet är.
3. All jordens tröst han bliva skall
och ljus och hjälp för världen all.
Han är den rätte Frälserman:
säll den på honom trösta kan!
4. Han förer med sig salighet,
den Gud berett av evighet
åt den som, lydig, from och nöjd,
i Gudi söker all sin fröjd.
5. Så märken nu det tecknet rätt,
I skolen finna vägen lätt:
i krubban är det barnet lagt,
som har all världen i sin makt."
6. Ty må envar nu vara glad
och gå med herdarna åstad
att se vad Gud har oss beskärt
och med sin ende Son förärt.
7. Mitt hjärta, si, ho lades där
i krubban ned? Märk ho det är.
Det Jesus är, sann Gud och man.
Ej större under spörjas kan.

8. Välkommen var, o Herre kär!
En gäst när oss du vorden är.
I fattigdom för mänskors skuld
du kom, och Gud är oss nu huld.

9. Dig ingen nog beprisa kan,
att vår natur du tagit an.
Förnedrat haver du dig så,
att själv du låg på hö och strå.

10. Om världen ännu större var,
av guld och pärlor prydd och klar,
så vore den dock alltför klen
att vara dig en säng allen.

11. Dock vilar du, i ringhet klädd,
på fattigdomens hårda bädd;
det är den kungaprakt du för.
Allt oss till godo du det gör.

12. Därmed du oss på hjärtat lagt,
att världslig rikdom, makt och prakt
ej någon salig göra kan.
På dem förtröste ingen man.

13. Ack Herre Jesu, hör min röst:
Gör dig ett tempel i mitt bröst,
uti mitt hjärta bliv och bo,
så har jag tröst och evig ro.

14. Låt aldrig mig förgäta dig.
Ditt namn ske pris evinnerlig!
Ditt namn med fröjd jag lova vill,
förläna mig din nåd därtill.

15. Ära ske Gud uppå sin tron,
som oss har skänkt sin ende Son!
Nu mänskors röst och änglars kor
lovsjunge den i höjden bor.

J 17 653

1. Prisad högt av herdars skara
och av änglaröster klara
kom vår tröst i nöd och fara.
Född är ärans konung nu.
2. Kungar giva honom skänker,
och i stallet guldet blänker.
Sig i stoft den vise sänker.
Herre, lovad vare du!
3. Fröjdas med Maria alla,
medan änglasånger skalla,
och de heliga åkalla
Jesus Krist av hjärtans grund!

4. Mänskobarn i alla länder,
prisa den som Herren sänder!
För det underverk som händer
tacka Gud var dag och stund!

J 18 53

1. O du saliga,
o du heliga,
nådebringande juledag!
Ära ske Herran
nära och fjärran!
Änglar förkunnar Guds välbehag.

2. Född är Frälsaren
och Förlossaren,
Kristus, Herren i Davids stad.
Kommen är friden,
himmelska tiden
nu är fullbordad. Min själ, var glad.

3. Gåvor heliga,
outsägliga
gav oss Faderns barmhärtighet
Krist vare hälsad!
Världen är frälsad.
Fröjda, fröjda dig, o kristenhet!

J 19 50 a

1. Vår Herre Krist var Sonen
hos Gud i evighet,
den älskade, fördolde
och alltings hemlighet.
Nu är han uppenbarad
Guds morgonstjärna, klarast
av alla rymdens ljus.

2. Han föddes här på jorden
som Skriften säger oss
blev människa, vår broder,
och bar till sist vårt kors.
Från fängelset och graven
han bröt en väg till Fadern
till salighet och liv.

3. Dig vill vi lära känna
och din uppståndelse
dess höjd och djup av kärlek
dess smak av salighet.
Ja, må din Ande vidga
den törst blott du kan stilla
som skapat oss till dig.

4. O skaparord, o Kristus
som uppehåller allt,
den förste och den siste,
allt är dig underlagt.
Så bjud oss återvända
från alla vilsna vägar
till dig, vårt sanna hem.

5. Oss döda och förnya
i nådens dom och fred
och må din Ande styra
i kärlek våra steg.
Och var vi än må vandra
bor vi med längtans tankar
i himmelen hos dig.

J 20 654

Kör I Låt oss sjunga tillsammans
och vara glada.
Halleluja.

Kör II Han som föddes i stallet
är allas Herre,
allas broder.

Förs. Kristus är född av en jungfru ren.
Han lät sin kärlek skina.
Han förde oss till Guds vänskap igen
Genom sin död och pina.

Kör I Frälsaren hit till oss kom
från Guds högsta himmelstron
och blev mänska.

Kör II Solen har gått upp. Dess ljus
tänt av Jesus lyser nu
över alla.

Förs. Kristus är född...

Kör I Genom mörka världar här
leder han som ljuset är
hem till Fadern.

Kör II Han har kommit till oss här.
Störst av allt på jorden är
Jesu kärlek.

Förs. Kristus är född...

Kör I Han oss aldrig överger.
Ingen natt oss skrämmar mer
med sitt mörker.

Kör II Honom som profeter såg
och Guds folk har väntat på
har vi funnit.

- Förs. Kristus är född...
- Kör I Gud är inte okänd mer.
Han från himlen stiger ner.
Vi i Jesus honom ser
som vår Fader.
- Kör II Han sig själv åt oss har gett.
Ingen större under sett.
Gud och mänska blivit ett
genom Jesus.

- Förs. Kristus är född...
- Kör I Sann Gud och mänska sann.
Han kom till oss och kan
rädda oss från döden,
bara han.
- Kör II Han är hos oss och nu
är han vårt liv, vårt ljus,
född och död, uppstånden
för vår skull.

Förs. Kristus är född...

J 21 606

1. In dulci júbilo
sjunger på jorden bo!
All vår hjärtans glädje
ligger in praesepio
och skin som solen vida
matris in gremio
Alpha es et 0,
Alpha es et 0.

2. O Jesu parvule,
din nåde mig bete,
trösta mitt hjärta och sinne,
o puer optime,
låt mig din godhet finna,
o Princeps gloriae.
Trahe me post te,
trahe me post te.

3. O Patris caritas,
o Nati lenitas,
vi vore alle fördärvad
per nostra crimina,
så haver han oss förvärvat
coelorum gaudia.
Eja, vore vi där,
eja, vore vi där!

4. Ubi sunt gaudia
i den helga stad,
där de änglar sjunga
nova cantica

och de klockor klinga
in Regis curia.
Eja, vore vi där,
eja, vore vi där!

DAGENS TIDER

Morgon

DT 1 420

1. Din klara sol går åter opp,
jag tackar dig, min Gud.
Med kraft och mod och nyfött hopp
jag höjer glädjens ljud.

2. Din sol går opp för ond och god,
för alla som för mig;
o må jag så i tålmod
och kärlek likna dig.

3. O må jag ock med flit och dygd
och måtta i begär
än kunna glädjas i ditt skygd
var dag du mig beskär.

4. Då skall jag, trygg i råd och dåd,
till dig, o Fader, fly
och än förnimma, att din nåd
är varje morgon ny.

DT 2 424

1. Den signade dag som vi nu här ser
från himmelen ned till oss komma,
den lyser så blid med allt klarare
sken,
oss alla till glädje och fromma.
Må Herren den Högste oss alla i dag
för synder och sorger bevara.

2. Den signade dag, den signade tid
vår Frälsares födelsetimme,
då var det som Ljus i natten bröt in,
Guds mäktiga Ord ifrån himlen,
och herdarna hörde Guds änglar som
sjöng
att äntligen dagen var kommen.

3. Det heliga kors som Herren själv
bar
för vår skull att synderna sona

mot frestarens makt jag sätter i dag,
det står mellan mig och det onda,
ty där har Guds Son all min skuld
plånat ut,
att jag skulle vara hans egen.

4. Om än varje träd och gräs på vår
mark
fått stämma och talande tunga,
om djuren och fåglarna ljuvligt och
starkt
med änglarnas röst kunde sjunga
förmådde de aldrig till fullo Guds
Son
vår Frälsare Jesus lova.

5. En fågel sig gläder i himmelens
höjd
och vindarna lyfter hans vingar.
Bland bergen har strömmarna upphävt
sin röst.
På stränderna spelar Guds lindar.
Så instämmer jorden i himlarnas
sång
till Jesus Kristus, vår Herre.

6. O låt oss då lova och bedja vår
Gud
när stunderna växlar och skriker.
Vår bön ger oss kraft att hålla hans
bud
och vaka med alla som lider.
Så frambärs vårt liv till Guds heliga
tjänst
så länge oss dagen förunnas.

7. Ty dagen är ändå aldrig så lång
att inte dess afton skall stunda.
Då lämnas vårt verk, då tystnar vår
sång,
det må vi med allvar begrunda.
Då bär man oss ut och sömnen blir tung
i graven, vår slutliga boning.

8. Den signade tid, de signade år
när Frälsaren gick här på jorden
har helgat vårt liv till dagar av nåd,
ja, hans är var dag under solen.
Vid slutet står korset, hans eget och
vårt,
och bådard uppståndelsens morgon.

9. Och när vi skall hem till sällhetens
land,
så fjärran från dödsskuggans länder,
då lämnar vi allt i Frälsarens hand
och sorgen skall vändas i glädje.
Bevara vår utgång och ingång, Gud,
o Fader och Son och Ande.

DT 3 421

1. Pris vare Gud, som låter
oss glada vakna opp
och över jorden åter
en nådedag gå opp,
en dag, som skall försvinna
lik den i går förgick;
o må vi då besinna
dess dyra ögonblick.

2. O må vi noga märka
vad Gud av oss begär
och med all trohet verka,
så länge dagen är,
att icke syndens minne
vårt hjärta klagar an,
när aftonen är inne,
då ingen verka kan.

3. Att åt sin arma nästa
råd, hjälp och hugnad ge,
ej blott på eget bästa,
men ock på andras se,
ej blott Guds vilja veta,
men vandra i hans bud,
det är att kristen heta,
det är att tjäna Gud.

4. Och salig är och bliver,
när Herren komma skall,
den tjänaren, som giver
så akt uppå sitt kall.
Han dela skall den fröjden,
som intet öga sett,
men Herren uti höjden
åt sina barn berett.

5. Vår kraft, o Gud, föröka,
att vi med trofasthet
må först ditt rike söka
och din rättfärdighet.
Då vill du nådigt skänka
allt övrigt åt envar.
O må vi det betänka
i dag och alla dar.

DT 4 425

1. Min Gud och Fader käre
nu vill jag tacka dig.
Du är mig alltid nära
och vakar över mig.
I natt du mig bevarat
och mig beskyddat väl,
och inget har fått skada
ditt barn till kropp och själ.

2. Jag för den nya dagen
i bön blir stilla nu.
I dina händer tag den
och låt den bli, o Gud,
en dag då jag får vandra
på vägar du berett,
en dag då jag åt andra
kan ge vad du mig gett.

3. Ge tro på den du sände,
på Jesus Krist, din Son,
vår Frälsare, den ende,
som kan ta synden bort.
Låt mina tankar vila
i vad för mig han gjort.
Ge hopp som ej kan svika
men öppnar himlens port.

4. Förnya du mitt hjärta
med kärleken från dig,
så att jag dem kan älska
som har gjort ont mot mig,
och hjälp mig, Gud, att söka
ej mitt, men det du vill.
Var mänska jag får möta
o Herre, hör dig till.

5. Ditt ord vill jag bekänna
och göra vad du sagt,
ej vika eller rädas
för någon världslig makt,
och ej i ord och handling
förneka och gå bort
från dig och din församling,
o Jesus Krist, Guds Son.

6. O Gud, i dina händer
jag lägger allt jag har,
min korpp, min själ, min ande,
det liv som du mig gav.
Du är min stora glädje,
den trygghet som förblir.
När jag skall lämna världen
tag in mig i din frid.

DT 5 423

1. Morgonrodnaden skall väcka
mig till lovsång med sitt ljus.
Mina händer vill jag sträcka
upp mot Herren Gud, min Gud
och med hjärta och med tunga
den Allsmäktige lovsjunga.
Han som gett mig denna dag,
delar glädjen som jag har.

2. Samma sol, vars gyllne strimma
över Edens lunder brann,
för vars strålar nattens dimma
från en nyfödd jord försvann,
se, den lika härlig brinner
lika mild den oss påminner,
att med samma nåd och makt
Herren på sitt verk ger akt.

3. Hoppfull vill i dag jag möta
allt vad han mig förelagt,
troget mina plikter sköta,
lita till vad han har sagt.
Låt mig glad som fågeln sjunga
när jag går i dagens tunga,
trygg i Herrens skugga bo,
när jag går till nattens ro.

4. Och när solen en gång sjunker,
och dess ljus ej mer jag ser,
ej kan lyssna, be och sjunga
gläds jag ändå, ty jag vet:
snart skall öga, tunga, öra
bättre skåda, sjunga, höra
Herrens nåd och härlighet
i en salig evighet.

DT 6 426

1. Ljus av Ljus, o Morgonstjärna,
Kristus, världens hopp är du,
och med dig vi vågar hälsa
dagen som ett glädjebud.
Din är dagen, varje stund
gör du evigt meningsfull.
Mot fördärvets makt som hindrar
ber vi; Herre, ske din vilja.

2. Låt din Andes morgonstrimma
skina i vår mörka själ
att vi livets väg kan finna
och förstå vårt sanna väl.
Gud, vårt hjärtas högmod döm
och vår fromma ytas lögn.
Led oss i din nåd och sanning,
helga tanke, ord och handling.

3. Styrk din kyrkas svaga skara
med den gyllne fridens band.
Giv oss nåd att väl bevara
lagfäst frihet i vårt land.
Och när jorden fylls av våld,
hjälp oss då att hålla stånd,
hävda rätten, hägna freden,
tro att din, o Gud, är segern.

4. Herre, låt vår lampa brinna
när du kommer i din dom.
Skydda den i hårda vindar,
hjälp oss att bevara tron.
Vid din ankomst blir det ljusst,
bordet dukas i ditt hus.
Ingen lampas ljus behöves.
Antligen är natten över.

DT 7 429

1. Vak upp, min själ, giv ära
din Gud och Fader kära.
Han som allt gott oss giver
en väktare oss bliver.

2. Jag trygg mig nederlade,
ty värd han om mig hade.
Mig mörkrets makt begärde,
men Gud mig ro beskärde.

3. Ja, Fader, vad kan kvälja
den du till barn täcks välja?
Han tryggad i ditt sköte
förbidar dagens möte.

4. Mitt barn, du sade, vila,
när nattens timmar ila.
Sov väl förutan våda,
dagsljuset skall du skåda.

5. Och nu du mig benådat,
att än jag solen skådat;
för nöd du mig befriat
och liv och hopp förnyat.

6. Jag kan ej rätt dig lova,
dock frambär jag min gåva:
den rökelse jag giver
min sång och suckan bliver.

7. Försmå ej det jag beder:
du ser i hjärtat neder
och finner, att jag haver
för dig ej bättre gåvor.

8. Du värdes själv fullända
ditt verk på mig och sända
den som mig alla dagar
hugsvalar och ledsagar.

9. Min gärning nådigt skåda,
hjälp du det bästa råda,
låt upphov, fortgång, ända,
allt till din ära lända.

10. Välsigna mig och skydda,
gör hjärtat till din hydda;
ditt ord min spis må vara,
till dess jag hän skall fara.

DT 8 431

1. Vi tackar dig
så hjärtelig,
o Gud, vår käre Fader.
Du stärkt oss väl
till kropp och själ.
Du ger den nya dagen.

2. Ja, tack för att
i denna natt
vi trygga har fått sova,
att i ditt namn
vi mötas kan
och dig med glädje lova.

3. Vi dig nu ber
att nåd du ger
och oss i dag bevarar,
och med din makt
och änglavakt
ger hjälp i all slags fara.

4. Upplys vår själ
och lär oss väl
din goda vilja känna,
att vi i dag
till ditt behag
må håg och gärning vända.

5. Ge alla nåd
och goda råd
som land och stad regera,
att allt går rätt
och på ett sätt
som tjänar dig till ära.

6. Oss hjälp att vi
i tro på dig
så våra plikter sköta
att vi varann
med glädje kan
hos dig i himlen möta.

DT 9 432

1. I öster stiger solen opp
och sprider guld på sky.
Hon stiger över bergets topp,
bestrålar stad och by.
2. Hon kommer från den fagra kust,
där paradiset låg.
Hon ger de gamla liv och lust
och fröjdar barnens håg.
3. Hon hälsar oss ännu så skönt
från Edens morgon klar,
där livets träd stod evigt grönt,
där livets källa var.
4. Hon hälsar oss från livets hem,
där upp en stjärna rann,
Guds ljus, som över Betlehem
för österns vise brann.
5. Och stjärnorna, de buga sig,
när dagens sol går opp,
den sol, som oförliknelig
har bådat världens hopp.
6. Du solars sol från Betlehem,
hav tack och lov och pris
för varje glimt från ljusets hem
och från ditt paradys.

DT 10 521

1. Morgon mellan fjällen.
Hör, hur bäck och flod,
sorlande mot hällen,
sjunga: Gud är god.(,::)
2. Se, hur dagen bräcker,
fram går ljusets flod.
Dalen, som den väcker,
svarar: Gud är god.(,::)
3. Skogens grenar glittra
och med gladligt mod
fåglarna, som kvittra,
sjunga: Gud är god.(,::)
4. Själ, vak upp och svara
dem med nyfött mod.
Höj din lovsång klara:
Gud, vår Gud, är god.(,::)

DT 11 682

1. Morgonens rodnad över bergen
brinner.
Stilla från jorden nattens skuggor svinner.
Låtom oss alla
inför Gud nedfalla,
honom tillbedja.
2. Bönen förjage själens sömn och
tröghet.
Över oss lyse nådens glans och höghet.
Ljuvligt av höjden
frälsningen och fröjden
till oss nedkomme.
3. Fadern, som ovan alla stjärnor
tronar,
Kristus, som gjutit blodet som försonar,
Anden som talar
mäktigt och hugsvalar,
tillhör all äran.
Amen.

DT 12 683

1. Nu stiger solen fram
ur österns portar,
förgyller bergens rand
och sjö och skogar.
Min själ, stå opp, var glad, i lovsång
kläd dig
som stiger fri och klar.
Låt jorden ge ett svar
på himlens glädje.
2. Likt sand som hopat sig
och ej kan räknas,
likt havens djup som ej
kan ses och mätas
är Herrens nåd för den som tror och
vågar.
Den mening ger och mål.
Var morgon den min skål
till brädden rågar.
3. Jag får i överflöd.
Låt sorgen fara!
Min kropp - som blomman spröd -
vill Gud bevara.
Hans kärlek är en stark och stilla
åder
i allt han gör och ger.
Min själ, vad vill du mer?
Låt Gud få råda!

DT 13 684

1. Som skimret över hav och sky
är Herrrens nåd var morgon ny.
Den skapardag är utan gräns
där hans försoning åt oss skänks.
2. Han himlaljusen åt oss gett
som tecken på sin trofasthet
och skapelsen en återglans
från världar innan jorden fanns.
3. Tag bort vår blindhet, låt oss se
i ljuset av det ljus du ger
befäst och stärk vår tro att vi
ej skiljs och kommer bort från dig.
4. Som hela kroppen får sitt ljus
av ögat, låt vart jordiskt nu
och varje dag vi får av dig
bli genomströmmad av ditt liv.

DT 14 685

1. En jordisk dag, en dag från dig,
O Jesus, fyll den med ditt liv.
Rättfärdighetens sol är du,
låt hjärtat renas i dess ljus.
2. Vi är ej längre utanför.
I dig vi lever, lider, dör
och uppstår till ett evigt liv.
Du är i oss. Vi är i dig.
3. En dag i makt från himmelen
du kommer till vår jord igen.
Vi tecknen på din ankomst ser:
den nåd du här och nu oss ger.
4. Dig, heliga Treenighet,
som allt förnyar, allt oss ger,
lovsjunger vi, tills vi en gång
får sjunga Lammets nya sång.
Amen.

DT 15 805

1. Nu är det morgon,
dimmorna lyfter,
fågelsång över
vaknande jord.
Tacka för sången,
tacka för ljuset
och ljusets källa
som är Guds Ord.

2. Skapelsemorgon,
hör hur Guds stämma
sorlar ur regnet,
andefyllt, mjukt.
Tacka för markens,
skogarnas, gräsets
glittrande grönska
pånyttfödd nu.

3. Jesus du vandrar
än över jorden.
Renad, försonad
blev den i dig.
Aldrig försvinner
skimret från Eden.
Paradisdagen
gryr än i dag.

DT 16 806

1. Det ljusnar sakta
igenom dimma
och skorstensrök.
Nu börjar dagen
sin första timma
med plikt och stök.

2. En dag som andra
då klockan tickar
om knog och jäkt.
En dag att leva,
en nådegäva
som Gud oss räckt.

3. På väg till verkstad,
fabrik och skola
vi får ett bud
att vi skall tjäna
varann och dela
vårt bröd från Gud.

4. Det är Guds vilja
med alla människor
i denna stad.
Hans nåd, hans godhet
är ny var morgon.
Min själ, var glad!

5. Blott sten och asfalt,
och dock en åker
där Herren sår,
är stadens gator.
Vad skall han skörda
i dag, i år?

6. Det bleka ljuset
 så sakta stiger
 och blir till dag.
 O Herre, lär oss
 att bruka tiden
 till ditt behag.

Under dagen

DT 17 502

1. Sänd av himlens sol en strimma,
 Herre, över mödans dag.
 Skänk åt varje dagsverkstimma
 kraften av ditt välbehag.
 Fyll vårt hjärta med den tro,
 varur trogen tjänst kan gro.

2. Giv att vi, vadhelst vi verka,
 tjäna dig, men ock varann,
 och i samfällid gärning stärka
 allt, som binder man vid man
 till gemensam ädel strid
 i en hård och söndrad tid.

3. Vare det vår levnads lösen:
 ej på eget bästa se.
 Bröder, ur Guds kärlek ösen,
 kraft till tjänst blott den kan ge.
 Så blir livets mening skön:
 kraft till tjänst är tjänstens lön.

DT 18 458

1. Som sådden förnimmer Guds
 välbehag
 i fattig och stenig mull,
 så prisa din Gud, du min kropp
 i dag
 för vägens och bördornas skull.
 För kraften och viljan, för
 stegets svikt,
 för klara och stränga bud,
 för jordisk gärning och jordisk
 plikt
 jag tackar dig, himlarnas Gud.

2. Den kommer så stilla, din
 vilodag,
 med frid och med helig ro.
 Ditt krav är så stort
 och min kraft så svag.

Så lär mig, o Herre, att tro,
 att helga mitt verk åt din
 kärleks sak
 och glömma mitt eget liv.
 Den bördas tyngd, som gör
 ryggen rak,
 du skördarnas Herre, mig giv.

3. O led mig med enkla och
 trygga ord
 var dag i ditt rike in
 och lär mig att minnas, att
 denna jord,
 och icke blott himlen, är din,
 att här skall det provas,
 som värde fått,
 allt efter din stränghets lag;
 men mät mig, o Gud,
 med din mildhets mått
 en gång på uppståndelsens dag.

DT 19 459

Ett, Jesu, än påminner jag:
 Var du min trogna följeslag
 och mig på vägen skydda.
 I mörker var mitt klara ljus,
 i fattigdom mitt rika hus,
 i storm min lugna hydda.
 Var min stav
 till min grav,
 spis och föda,
 ro i möda,
 allt i alla.
 Sist min själ till himlen kalla.

DT 20 460

1. Jag kan icke räkna dem alla,
 de prov på Guds godhet jag rönt;
 likt morgonens droppar de falla
 och glimma likt dessa så skönt.
 Jag kan icke räkna dem alla,
 de prov på Guds godhet jag rönt.

2. Likt stjärnornas tallösa skara
 de hava ej namn eller tal,
 men stråla likt dessa så klara
 jämväl i den mörkaste dal.
 Likt stjärnornas tallösa skara
 de hava ej namn eller tal.

3. Jag kan icke räkna dem alla,
men ack, må jag tacka dess mer.
Guds kärleks bevis må jag kalla
de under av nåd han betar.
Jag kan icke räkna dem alla,
men ack, må jag tacka dess mer.

DT 21 520

1. Jesus kär,
var mig när
och livets väg mitt hjärta lär.
När dagen gryr, när natten skymmer,
Jesus kär,
var mig när.

2. Håll du mig
tätt vid dig
och jämna för min fot din stig.
I glädjen och i sorgen lika,
håll du mig
tätt vid dig.

DT 22 807

1. Du som genom gatans trängsel
bar ditt kors,
kom och var oss nära
mitt i stadens sorl.

2. Kom på stenar nötta
av miljoner steg.
Här din vingård ligger,
här vi dig kan se.

3. Timmarna i möda,
hets och rusningstid
tillhör dig - ej bara
tyst och ensam tid.

4. Kom i middagstimman,
stillta sökarljus,
röst som ej kan störas
av trafikens brus.

5. Mitt i dagens brådska,
i min arbetstid
jag ditt ord behöver
och din starka frid.

Afton

DT 23 434

1. Så går en dag än från vår tid
och kommer icke mer,
och än en natt med Herrens frid
till jorden sänkes ner.

2. Men du förbliver den du var,
o Herre, full av nåd,
och våra nätter, våra dar
du tecknat i ditt råd.

3. Trygg i din vård jag lämnar mig,
när solen från oss flyr,
och gladligt skall jag prisa dig,
när dagen åter gryr.

4. Men om det stilla dödens bud
i denna natt jag hör,
det är min tröst, att din, o Gud,
jag lever och jag dör.

DT 24 433

1. När allt omkring mig vilar,
till dig min ande ilar,
o Gud, och lovar dig.
När världens larm försvinner
och jag mig ensam finner,
är du, Barmhärtige, hos mig.

2. När mörker jorden höljer
och all dess prakt fördöljer,
jag till ditt rike ser.
Jag ser det kring de dina
av nåd och sanning skina
uti ett ljus, som ej går ner.

3. Det ljuset när mig bliver,
då natten mig omgiver;
därvid jag somnar in.
Därvid jag vaknar åter,
så länge du mig låter
här fostras att bli evigt din.

4. Låt mig din nåd ej sakna,
tills jag en gång får vakna,
där själv du solen är,
där jag på dig blott aktar,
ditt anlete betraktar
och kommer dig alltmera när.

DT 25 438

1. Den ljusa dag framgången är
och natten kring oss fallit.
Kom, Jesus Krist, vår Herre kär,
och stanna hos oss alltid.
Glädje oss Gud i himmelriket.
2. O Jesus Krist, du världens ljus,
oss hjälp att dig bekänna.
Ja, kom att i vårt hjärtas hus
din kärleks eld upptända.
Glädje oss Gud i himmelriket.
3. Du är den trogne väktaren.
När oss det onda trycker
då söker vi hos dig vår hjälp,
du ger oss skydd och trygghet.
Glädje oss Gud i himmelriket.
4. Oss dagen möda ger och slit
Det får vi alla märka.
men natten skänker ro och frid
och trötta kroppar stärkes.
Glädje oss Gud i himmelriket.
5. I morgon skall vi lova dig,
din trofasthet bekänna,
tills vi en gång i himmelrik
dig prisar utan ända.
Glädje oss Gud i himmelriket.

DT 26 439

Nu är en dag framliden
och natt tillstundar visst.
Från oss är solen skriden:
bliv när oss, Jesus Krist.
Ge oss en stadig tro
och alltid oss bevara,
så att vi utan fara
kan gå till nattens ro.

DT 27 440

1. Så har nu denna dag
alltefter Guds behag
sitt mål för färden nått,
och natten, sömnens vän,
är här hos oss igen,
när ljuset från oss gått.
2. O höga himmelsmakt
ditt "Varde ljus" du sagt.
Du skapat natt och dag

själv oföränderlig
när allt förändrar sig.
Bliv alltid hos mig kvar.

3. Mitt öga slutes till.
Din ängel blid och mild,
o Herre, till mig sänd
att hålla trogen vård
och att osynlig stå
hos mig som vakt och värn.

4. Min klädedräkt läggs av:
min synd, o Gud, begrav
i Kristi sidosår.
Så skall min skröplighet
bli vänd i härlighet,
när jag av jord uppstår.

5. I himmelen jag blir
från alla synder fri
och får lovsjunga dig,
dig som mig också då
när jag i synden låg
var mig en nådig Gud!

DT 28 442

1. Nu vilar folk och länder
och skogar, berg och stränder.
Nu sover barnen gott.
Men jag vill bedja, vaka
och tacksam se tillbaka
på vad av Gud i dag jag fått.

2. Se, solen har försvunnit
och natten övervunnit
den ljusa dagen nu.
En annan sol jag hälsar.
Min Jesus som mig frälsar,
den sol som ej går ner är du.

3. När dagen är till ända,
då börjar stjärnor tända
sitt milda, klara ljus.
Skall i min sista timma
den morgonstjärna glimma
som visar väg till Faderns hus?

4. Till sömn jag mig bereder,
tar av mig skor och kläder,
en bild av dödlighet.
O Kristus, dig till ära,
låt mig en gång få bära
en klädnad av rättfärdighet.

5. Min kropp av trötthet dignar,
sitt läger den välsignar
och gläds åt nattens ro.
Ack, Jesus, låt mitt hjärta
från syndens ok och smärta
befrias och hos dig få bo.

6. När mina tankar domnar
och alla sinnen somnar,
vem skyddar kropp och själ?
O, se med fadersöga
till mig ifrån det höga,
min Gud som alltid vill mig väl.

7. Låt oro mig ej väcka
och inget hot förskräcka.
Gör vilan trygg och skön.
Sänd ängeln hit med ljuset
att hålla vakt om huset.
O Fader, hör min aftonbön.

8. Vad jag i dag har syndat
av själviskhet förblindad,
förlåt mig det, o Gud.
I Jesu namn jag beder
att du mig alltid leder
på livets väg med dina bud.

9. När det är dags att vakna,
o, låt mig inte sakna
din starka, trogna hand,
som mig i alla dagar
beskyddar och ledsagar
på vägen hem till livets land.

DT 29 445

1. O Kristus, du som ljuset är,
dig kan ej mörker komma när.
Vi skådar upp i tro till dig
när solens ljus fördöljer sig.

2. Till tröst för alla är du satt.
Var hos oss du i denna natt.
Låt oss i ditt beskydd få bo,
där är vi trygga, där finns ro.

3. När våra ögon sluter sig,
låt hjärtat ha sin frid i dig.
Om vi din väg har övergett,
förlåt oss nu och led oss rätt.

4. Du frälste oss från skuld och skam
med korsets död, Guds rena lamm.
Du är vårt enda hopp, vår tröst.
Så hjälp dem som du återlöst.

5. Gud Fader, Son och Ande, bär
oss genom natt och mörker här.
Dig, heliga Treenighet,
ske pris och lov i evighet.

DT 30 686

1. Tack, Fader, för den dag du gav,
för kvällen som nu sänkes ner,
för bördorna du lyfter av,
när du förlåtelse oss ger.

2. Som floderna mot havet går
och solen sänks vid dagens slut,
så strömmar hjärtats kärlek, lov
och dröm, o Gud, mot dina djup.

3. Låt oron sjunka, varje rest
av söndring, stolthet och förakt,
och själen vaka, vara gäst
hos dig som inget öga sett.

4. I Jesu namn vi nalkas dig,
o Fader vår, och vi dig ber:
Ge oss vad vi behöver bäst
- barmhärtighetens öppna famn.
Amen.

DT 31 447

1. Bli kvar hos mig. Mot kväll det
hastigt går.
Snart är det natt. Var, Herre,
hos mig då.
När andra sviker, ingen stannar kvar
är du den enda hjälp och tröst jag har.

2. Snabbt ebbat livet ut och drar
sig bort.
All jordisk glans och glädje varar
kort,
och ingenting är längre som det var.
Du är densamme, bli du hos mig kvar.

3. När jag blir frestad, stärk mig
med din kraft,
du som har övervunnit onskans makt.
Led genom solskensklar och mulen dag.
Var stund din nåd, dig själv,
behöver jag.

4. Herre, när din välsignelse jag får
släpper min smärta, stillad blir min
gråt.

Var är din udd, o död? Din seger, grav?
Jag räds ej mer, men gläds när dig jag
har.

5. Låt korset lysa med sitt starka
ljus
klart för min blick när sist mitt öga
sluts.

Då viker mörkret, gryr en himmelsk dag.
I liv, i död, bli Herre hos mig kvar.

DT 32 448

1. Till natt det åter lider
och solen från oss skrider.
Jag knäpper mina händer
och till min Gud mig vänder.

2. O Herre, du som varit
min tröst den dag som farit,
låt mig din nåd förnimma
också i nattens timma.

3. För Jesu blod som flutit,
förlåt vad jag har brutit,
så skulden ej får gnaga
och sömnens frid förjaga.

4. När mina sinnen alla
i vila sammanfalla,
då låt din änglaskara
min vakt och hägnad vara.

5. Mig själv och vad i livet
mig kärt av dig är givet
jag ger liksom tillbaka
åt dig att övervaka.

6. O Gud, min bön jag slutar
och mot din nåd mig lutar.
Ej finnes ro i världen
som på den huvudgården.

DT 33 451

1. Bred dina vida vingar,
o Jesus, över mig
och låt mig stilla vila
i ve och väl hos dig.
Bliv du min ro, min starkhet,
min visdom och mitt råd
och låt mig alla dagar
få leva av din nåd.

2. Förlåt mig alla synder,
mig rena i ditt blod.
Giv mig ett heligt sinne,
en vilja ny och god.
Tag i din vård och hägnad
oss alla, stora, små,
och låt i frid oss åter
till nattens vila gå.

DT 34 449

1. Den dag du gav oss, Gud, är gången,
och mörker sänkes kring oss ned.
Ditt lov steg upp i morgonsången,
ditt lov skall signa nattens fred.

2. När jorden sig i rymden vänder
och ljuset går från trakt till trakt,
ditt lov väcks upp i nya länder.
Din kyrka håller troget vakt.

3. Den sol, som oss till vila viger,
för andra tänder arbetsdag.
Ur andras hjärtan bönen stiger
om kraft att vandra i din lag.

4. Pris vare dig som jordens bana
igenom öde rymder sträckt
och som av jordens folk vill dana
en enda helig mänskosläkt.

DT 35 469

1. Nu kommer kväll med vilans bud,
och bördan lägges av.
Nu vill jag tacka dig, min Gud,
för allt vad du mig gav:

2. för hus och hem och dagligt bröd,
för jordelivets id,
för tröst i nöd, för liv i död,
för himmelrikets frid.

3. Och gryr för mig en morgondag,
så är den dagen din;
så är din vilja all min lag,
och all din kärlek min.

4. Så står jag här i Jesu namn.
Jag lever på ditt bud;
jag går emot din öppna famn,
min Fader och min Gud.

DT 36 450

1. Somnar jag in med blicken fäst
 på stjärnornas strålande skara,
 drömmer jag stundom min själ är gäst
 hos Gud i hans himlar klara.
 Evige Gud, hos dig är bäst
 för sorgsna själar att vara.

2. Milt är ditt öga och djupt dess
 sken,
 famnar i kärlek världen.
 Trött är min själ; i din famn så len
 lyft den, o Gud, och bär den.
 Lyft den till dig och sov den sen
 stilla till ro på färdens.

3. Sov den i sömn på den färd,
 som går
 fram genom dödsrikets dalar,
 där det isande mörkret rår.
 Du som vart kval hugsvalar,
 väck den sedan till ljuvlig vår
 i dina ljusa salar.

DT 37 687

1. Av goda makter underbart
 bevarad
 det främmande och nya väntar jag.
 Guds nåd är ny var afton och
 var morgon.
 Han väntar oss i varje nyväckt dag.

2. Låt varmt och stilla ljus i kvällen
 brinna.
 Som du i mörkret tände världens ljus
 så för du här din mänsklighet
 tillsammans
 och är på vägen moln och eld och Gud.

3. När nu till stillhet allt omkring oss
 sjunker
 du låter nya klanger växa fram.
 Vi hör den sång som alla världar
 sjunger,
 i hopp och tillit ropar de ditt namn.

DT 38 808

1. Nu sjunker bullret
 och stressen släpper.
 Din änglavakt våra mödor bär.
 O Gud, välsigna
 med nattens vila
 det folk vars mening du ensam är!

2. Låt rätten blomma,
 där orätt råder!
 Gör fången fri och bryt våldet ned!
 När natten faller,
 låt kyrkan vaka
 och mänskan hålla med mänskan fred!

DT 39 809

1. Gå i frid nu till din vila.
 Sönnen drömmar åt dig ger.
 Vila ut från dagens mödor,
 natten kommer hit med ro.
 Månljus strömmar tyst från himlen ner,
 dagen glänser på mark och sten.
 Lovad du som oss gav
 morgon, kväll, natt och dag.
 Lovad solen, månen och jorden,
 lovad världarnas herre.
 Amen.
 Amen.

DT 40 512

Gud, som haver barnen kär,
 se till mig som liten är.
 Vart jag mig i världen vänder,
 står min lycka i Guds händer.
 Lyckan kommer, lyckan går,
 du förbliver, Fader vår.

DT 41 513

1. Tryggare kan ingen vara
 än Guds lilla barnaskara,
 stjärnan ej på himlafästet,
 fågeln ej i kända nästet.

2. Herren sina trogna vårdar
 uti Sions helga gårdar;
 över dem han sig förbarmar,
 bär dem uppå fadersarmar.

3. Ingen nöd och ingen lycka
 skall utur hans hand dem rycka.
 Han, vår vän för andra vänner,
 sina barns bekymmer känner.

4. Gläd dig då, du lilla skara:
Jakobs Gud skall dig bevara.
För hans vilja måste alla
fiender till jorden falla.

5. Vad han tar och vad han giver,
samme Fader han dock bliver,
och hans mål är blott det ena:
barnets sanna väl allena.

Vid helgmålsringningen

DT 42 453

1. Det ringer till vila,
och veckan går ut,
Guds sabbat sig nalkar,
och mödan har slut.
Tack, evige Fader, för hälsa och bröd
för gåvor av nåd under tider av nöd.

2. Förlåt mina brister
och giv att alltmer
din nåd jag förnimmer,
din sanning jag ser.
Ack, öppna mig ögonen,
Gud för ditt ord,
som finns än, då himmel
förgås med vår jord.

3. Det ordet skall vara
min tröst och mitt ljus.
I morgon det ljuder ännu i ditt hus.
Jag dit med de dina
så gärna då vill,
och själen hon längtar
och trängtar därtill.

4. Lär mig då besinna
mitt eviga väl,
upplys du mitt sinne,
upplyft du min själ
från livets bekymmer
och sorg och besvär
till dig och till det
som av evighet är.

5. Det dröjer ej länge,
så är det förbi
med färden i världen
och tingen däri.
Vad blev det väl av mig,
om Herre ej du
mot mig var barmhärtig
och nådig ännu?

6. Mot målet nu vill jag
så vandra min stig
att synden ej skiljer
mitt hjärta från dig.
Min omsorg om själen
förener jag skall
med trohet och flit
i mitt jordiska kall.

7. Till detta beslut att
ej glömma ditt bud
välsigna min gudstjänst
i morgon, o Gud.
När åter jag börjar
min veckas besvär,
ett steg jag då
närmare himmelen är.

På söndagens afton

DT 43 454

1. Nu vilans dag förflutit
då vi på nytt har njutit
din omsorg och din vård.
Din kärlek du oss visat,
med livets bröd bespisat
och lärt oss livets väg att gå.

2. Gud, giv oss nåd att gömma
ditt ord och aldrig glömma
vad du i ordet lär.
Låt oss hos dig få bliva
och dig vårt hjärta giva.
Du alltid vid vår sida är.

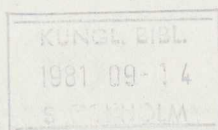
3. Ditt rike bland oss främja,
giv endräkt, frid och sämja,
o Gud, omkring ditt ord.
Giv din betryckta kyrka
nytt ljus och liv och styrka
och hjälp i nåd din svaga hjord.

4. När dagen från oss ilar,
låt hjärtat finna vila
hos dig i stilla tro.
För synd och nöd oss skydda.
Sist låt oss i din hydda
få njuta evig sabbatsro.

Statens offentliga utredningar 1981

Kronologisk förteckning

1. HS 90: Hälsorisker. S.
2. HS 90: Ohälsa och vårdutnyttjande. S.
3. HS 90: Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. S.
4. HS 90: Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. S.
5. Ny arbetstidslag. A.
6. Översyn av lagen om församlingsstyrelse. Kn.
7. Lag om vård av missbrukare i vissa fall. S.
8. Översyn av sjölagen 1. Ju.
9. Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. U.
10. Datateknik i verkstadsindustrin. I.
11. Datateknik i processindustrin. I.
12. Inrikesflyget under 1980-talet. K.
13. Närradio. U.
14. Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. Kn.
15. Grundlagsfrågor. Ju.
16. Film och TV i barnens värld. U.
17. Industrins datorisering. A.
18. Minskat tobaksbruk. S.
19. Översyn av radiolagen. U.
20. Omprövning av samvetsklausulen. Kn.
21. Internationellt patentsamarbete III. H.
22. Sjukersättningsfrågor. S.
23. Tekniska hjälpmedel för handikappade. U.
24. Socialförsäkringens datorer. S.
25. Bra daghem för små barn. S.
26. Omsorger om vissa handikappade. S.
27. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. S.
28. Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. Ju.
29. Forskningens framtid. U.
30. Forskarutbildningens meritvärde. U.
31. Avtalsvillkor mellan näringsidkare. Ju.
32. Fluor i kariesförebyggande syfte. S.
33. Effekter av investeringar utomlands. I.
34. Fristående skolor för skolpliktiga elever. U.
35. Sjukresor. S.
36. Begravningsverksamheten. Kn.
37. Företags obestånd II. B.
38. Om hets mot folkgrupp. A.
39. Svenk krigsmaterielexport. H.
40. Prisreglering mot inflation? H.
41. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1-6. H.
42. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7-12. H.
43. De internationella investeringarnas effekter. I.
44. Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. E.
45. Nya medier - text-TV, teledata. U.
46. Ändringar i förvaltningslagen. Ju.
47. Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. Bo.
48. Telubuffären. Ju.
49. Den svenska psalmboken. Band 1. Kn.

Statens offentliga utredningar 1981

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Översyn av sjölagen 1. [8]
Grundlagsfrågor. [15]
Avtalsvillkor mellan näringsidkare. [31]
Ändringar i förvaltningslagen. [46]
Telubaffären. [48]

Socialdepartementet

Hälsa- och sjukvård inför 90-talet. 1. Hälsorisker. [1] 2. Ohälsa och vårdutnyttjande. [2] 3. Hälsa- och sjukvård i internationellt perspektiv. [3] 4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. [4]
Lag om vård av missbrukare i vissa fall. [7]
Minskat tobaksbruk. [18]
Sjukersättningsfrågor. [22]
Socialförsäkringens datorer. [24]
Bra daghem för små barn. [25]
Omsorgskommittén. 1. Omsorger om vissa handikappade. [26]
2. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. [27]
Fluor i kariesförebyggande syfte. [32]
Sjukresor. [35]

Kommunikationsdepartementet

Inrikesflyget under 1980-talet. [12]

Ekonomidepartementet

Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. [44]

Budgetdepartementet

Företags obestånd II. [37]

Utbildningsdepartementet

Enhetligt huvudmannaskap för högsolan. [9]
Närradio. [13]
Film och TV i barnens värld. [16]
Översyn av radiolagen. [19]
Tekniska hjälpmedel för handikappade. [23]
Utredningen om forskningens och forskarutbildningens situation. 1. Forskningens framtid. [29] 2. Forskarutbildningens meritvärde. [30]
Fristående skolor för skolpliktiga elever. [34]
Nya medier – text-TV, teledata. [45]

Jordbruksdepartementet

Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. [28]

Handelsdepartementet

Internationellt patentsamarbete III. [21]
Svensk krigsmaterielexport. [39]
Prisregleringskommittén. 1. Prisreglering mot inflation? [40] 2. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1–6. [41] 3. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7–12. [42]

Arbetsmarknadsdepartementet

Ny arbetstidslag. [5]
Industrins datorisering. [17]
Om hets mot folkgrupp. [38]

Bostadsdepartementet

Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. [47]

Industridepartementet

Data- och elektronikkommittén. 1. Datateknik i verkstadsindustrin. [10] 2. Datateknik i processindustrin. [11]
Direktinvesteringsskommittén. 1. Effekter av investeringar utomlands. [33] 2. De internationella investeringarnas effekter. [43]

Kommundepartementet

Översyn av lagen om församlingsstyrelse. [6]
Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. [14]
Omprövning av samvetsklausulen. [20]
Begravningsverksamheten. [36]
1969 års psalmmkommitté. 1. Den svenska psalmboken. Band 1. [49]

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-0642
ISSN 0375-250X